

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών & Περιφερειακών Σπουδών

ΠΜΣ Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγικές Σπουδές

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μετά την Κρίση στην Ευρωζώνη

Ευάγγελος Βιτζηλαίος

Διπλωματική Εργασία

Αθήνα, Δεκέμβριος 2018

Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψη προσωπικής ευθύνης

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική μου Εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Μεταπτυχιακού Τίτλου των Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων με Έμφαση στις Σπουδές Ασφάλειας (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Ομάδων Συμφερόντων

Γιώργος Στασινόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας

Copyright © Ευάγγελος Βιτζηλαίος, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στους ανθρώπους μου

Περίληψη

Η διπλωματική εργασία έχει στόχο να εξετάσει την εμπλοκή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη διαχείριση της κρίσης της Ευρωζώνης. Από τη σκοπιά του ΔΝΤ ως διεθνούς θεσμού αναλύει τα δεδομένα γύρω από τους λόγους που ώθησαν το Ταμείο να εμπλακεί σε μία πρωτόγνωρη γι' αυτό θεσμική κατάσταση με πολιτικές προεκτάσεις. Δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην περίπτωση της Ελλάδας, ως η πρώτη χώρα που βρέθηκε σε ανάγκη χρηματοδοτικής στήριξης - αφού ακολούθησαν Ιρλανδία, Πορτογαλία και Κύπρος - ενώ ήταν και η τελευταία η οποία βγήκε από Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Προσαρμογής, αν και χωρίς τη χρηματοδοτική συμμετοχή του ΔΝΤ. Με αφορμή τα δεδομένα γύρω από την εμπειρία του Ταμείου στην κρίση της νομισματικής ένωσης, που ανέδειξαν επί της ουσίας τις δομικές και θεσμικές της ελλείψεις, η εργασία προχωρά σε συμπεράσματα σχετικά με την αλλαγή των εσωτερικών συσχετισμών στο Ταμείο. Ταυτόχρονα, παρατίθενται οι νέες στρατηγικές του ΔΝΤ τόσο σχετικά με τη συμμετοχή σε συνεργατικά σχήματα με περιφερειακούς θεσμούς όσο και με την παρέμβασή του σε διαχείριση κρίσεων που υπερβαίνουν μία χώρα, δηλαδή σε νομισματικές ενώσεις, όπως και ποιες αλλαγές προκλήθηκαν στην ατζέντα του διεθνούς οργανισμού μετά τη συμμετοχή του στην ευρω-κρίση.

Λέξεις-κλειδιά: ΔΝΤ, Ευρωζώνη, Ευρω-κρίση, Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Προσαρμογής, Αναδιάρθρωση χρέους

Abstract

This dissertation aims to examine the involvement of the International Monetary Fund in the management of the Eurozone crisis. From the perspective of the IMF, as an international institution, it analyzes the context and the reasons for which the Fund decided in 2010 to engage in such an unprecedented situation. Greater emphasis is placed on Greece, the first country in need of financial support - followed by Ireland, Portugal and Cyprus - and the latter which came out of a fiscal adjustment program, although without the IMF's financial contribution. On the basis of the Fund's experience in the monetary union crisis, which has highlighted structural and institutional deficiencies of the European Union, this work proceeds to conclusions about the change in the internal correlations and future IMF strategies concerning collaborations with regional institutions, intervention in cases going beyond a country, namely monetary unions and changes as well in the agenda of the Fund.

Keywords: IMF, Eurozone, Euro Crisis, Fiscal Adjustment Program, Debt Restructuring

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	9
 Κεφάλαιο Πρώτο - Το ΔΝΤ ως διεθνής θεσμός	
1.1 Ο ρόλος του ΔΝΤ στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	12
1.2 Από το Bretton Woods στο Washington Consensus.....	14
1.3 Η υπαρξιακή κρίση του Ταμείου.....	19
 Κεφάλαιο Δεύτερο - Η κρίση της Ευρωζώνης και η κλήση στο Ταμείο	
2.1 Ο συστημικός κίνδυνος και ο φόβος μιας νέας παγκόσμιας κρίσης.....	22
2.2 Πολιτικά και θεσμικά εμπόδια για την εμπλοκή του ΔΝΤ.....	26
2.3 Τρόικα, μία πρωτόγνωρη συνεργασία θεσμών.....	30
2.4 Η μετάδοση της κρίσης και η Deauville.....	31
 Κεφάλαιο Τρίτο - Αποτίμηση της εμπλοκής στην Ευρωζώνη, λάθη και εξαιρέσεις	
3.1 Το Καταστατικό και η εξαίρεση για το χρέος.....	35
3.2 Παραδοχή λαθών από το Ταμείο.....	37
3.3. Αξιολόγηση της συνεργασίας ΕΕ – ΔΝΤ.....	42
3.4 Το ΔΝΤ καταλυτικός παράγοντας στην αποτροπή της μετάδοσης της κρίσης;.....	44
 Κεφάλαιο Τέταρτο - Νέες προσεγγίσεις ενόψει	
4.1 Το Ταμείο και η συνεργασία του με την ΕΕ σε μελλοντικές κρίσεις.....	47
4.2 Νέα στρατηγική για τις νομισματικές ενώσεις.....	51
4.3 Διδάγματα από την κρίση και νέα ατζέντα για το Ταμείο.....	53
4.4 Μετά-συναίνεση της Washington και επιστροφή στον Keynes.....	57
 Συμπεράσματα.....	 60

Πηγές – Βιβλιογραφία.....	62
----------------------------------	-----------

Παράρτημα

Παράρτημα 1- Συνέντευξη Μιχάλη Ψαλιδόπουλου.....	69
Παράρτημα 2 - Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη.....	74
Παράρτημα 3 - Πίνακας Προγραμμάτων ΔΝΤ στην Ευρωζώνη.....	83
Παράρτημα 4 - Εσωτερικό Έγγραφο ΔΝΤ Μάιος 2010.....	83

Εισαγωγή

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund – IMF) από την ίδρυσή του στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Ιούλιο του 1944 - μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) - ανέλαβε το θεσμικό ρόλο του προστάτη του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα θεμέλια του ΔΝΤ μπήκαν σε συνεδρίαση των Ηνωμένων Εθνών, στο Bretton Woods, το διάστημα 1-22 Ιουλίου. *Οι 45 κυβερνήσεις που συμμετείχαν επιζητούσαν να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας, που θα μπορούσε να αποτρέψει την επανάληψη του φαύλου κύκλου ανταγωνιστικών υποτιμήσεων νομίσματος, που είχαν οδηγήσει στη «Μεγάλη Ύφεση» της δεκαετίας του 1930.*¹

Το σύστημα Bretton Woods έπαιξε βασικό ρόλο στη χάραξη της παγκόσμιας οικονομίας στη μεταπολεμική περίοδο, διαμορφώνοντας μία νέα διεθνή νομισματική τάξη.² Το Ταμείο ανέλαβε *την ενίσχυση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση υψηλών ποσοστών απασχόλησης και σταθερής οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση της φτώχειας σε ολόκληρο τον κόσμο.*³

Μετρώντας πάνω από έξι δεκαετίες ύπαρξης και Προγράμματα διάσωσης σε όλο τον κόσμο, το 2010 κλήθηκε να εμπλακεί στη διαχείριση της κρίσης της Ευρωζώνης, με αφορμή την Ελλάδα και στη συνέχεια να συμμετάσχει στη στήριξη της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας και της Κύπρου.

Η αναταραχή στη ζώνη του ευρώ θεωρήθηκε από την ηγεσία του ΔΝΤ ως ευκαιρία επαναφοράς του διεθνούς οργανισμού στο προσκήνιο, έπειτα από μία μακρά περίοδο, στην οποία το Ταμείο χαρακτηρίστηκε συνώνυμο της λιτότητας και των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, εξαιτίας αποτυχιών του σε περιπτώσεις όπως η Αργεντινή

¹ IMF, *About the IMF*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/About> [πρόσβαση 02.10.18]

² Bordo Michael, *The operation and demise of the Bretton Woods system: 1958 to 1971*, VOX CEPR Policy Portal, διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/operation-and-demise-bretton-woods-system> [πρόσβαση 04.09.2018]

³ IMF, *Το ΔΝΤ με μια ματιά*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/glanceg.htm> [πρόσβαση 02.10.18]

αλλά και οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας,⁴ αλλά και έπειτα από μία κρίση υπαρξιακού χαρακτήρα για το ίδιο, ως θεσμό, που ακολούθησε.

Οι κίνδυνοι που απέρρεαν από τη νομισματική ένωση, εξάλλου, θεωρήθηκαν συστημικοί και απειλή για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, με νωπές ακόμα τις μνήμες από το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, που πυροδότησε η κατάρρευση της Lehman Brothers στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το Ταμείο ενεπλάκη σε μία θεσμική δοκιμασία όπως ήταν η συνεργασία με περιφερειακούς θεσμούς, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης για τη διάσωση κρατών-μελών μίας νομισματικής ένωσης μεγάλης κλίμακας. Η δοκιμασία αυτή, που εξετάζει η μελέτη, επεφύλασσε έντονες διεργασίες και μεταβολές, εν τέλει, στο εσωτερικό του ΔΝΤ, με αφορμή τις αποφάσεις που κλήθηκαν να λάβουν τα στελέχη του την περίοδο της κρίσης, οι οποίες αποτυπώνονται σε νέα προσέγγιση του διεθνούς οργανισμού ως προς τις νομισματικές ενώσεις αλλά και στη στόχευσή του.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρατεθούν τα βασικά χαρακτηριστικά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ως διεθνούς θεσμού και ιδιαίτερα ο ρόλος που κλήθηκε και καλείται να παίζει στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα ως επόπτης και θεσμικός προστάτης του. Θα γίνει μνεία, ακόμη, στις χρονικές περιόδους-σταθμούς για την ιστορία του ΔΝΤ, από την ίδρυση ως την ενεργοποίησή του στις χώρες της ζώνης του ευρώ, καθώς και στην εξέλιξη της οικονομικής του σκέψης σε θεωρητικό επίπεδο.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει το ξέσπασμα της κρίσης στην Ευρωζώνη και τους δυνητικούς κινδύνους που επεφύλασσε σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζονται οι παράγοντες που οδήγησαν στην απόφαση του ΔΝΤ να εμπλακεί στη διαχείριση της κρίσης, τις θεσμικές και πολιτικές δυσκολίες που αντιμετώπισε από την ευρωπαϊκή πλευρά καθώς και ο βαθμός εμπλοκής του.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιεί μία αποτίμηση της επιλογής του Ταμείου να συμμετάσχει στη διαχείριση της κρίσης στην Ευρωζώνη και πιο συγκεκριμένα κατά πόσο ακολούθησε τους εσωτερικούς του κανόνες κατά την εμπλοκή του στη νομισματική ένωση, εάν υπέπεσε σε λάθη, εάν είχε επιτυχημένη συνεργασία με τους

⁴ Συνέντευξη του πρώην εκπροσώπου της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Αθήνα 23 Νοεμβρίου 2018, Βλ. Παράρτημα

ευρωπαϊκούς θεσμούς και εάν τελικά αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα για την αποτροπή μετάδοσης της κρίσης.

Το τέταρτο κεφάλαιο προσανατολίζεται στο μέλλον του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Θα αποτελέσει κομμάτι συνεργατικών σχημάτων καταπολέμησης κρίσεων στην Ευρώπη (όπως η Τρόικα) στο μέλλον; Αν όχι, θα έχει ενεργό ρόλο στα ευρωπαϊκά ζητήματα ως επόπτης της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας; Και τελικά, προκύπτουν σημαντικές αλλαγές στρατηγικής του μετά την εμπειρία του στη νομισματική ένωση και κατ' επέκταση, διαρθρωτικές αλλαγές στο εσωτερικό του, στην ατζέντα του και γενικότερα στην οικονομική του σκέψη;

Η εργασία περιλαμβάνει δύο συνεντεύξεις, που επελέγησαν από τον γράφοντα με βάση τις ιδιότητες των συνεντευξιζόμενων, που είχαν/έχουν άμεση σχέση με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και με την ελληνική κρίση. Επιλέχθηκε ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης, πρώην εκπρόσωπος της Ελλάδας στο ΔΝΤ, το χρονικό διάστημα στο οποίο η Ελλάδα ενεργοποίησε το μηχανισμό διάσωσης την άνοιξη του 2010, σηματοδοτώντας την κλιμάκωση της κρίσης στην Ευρωζώνη και ο νυν εκπρόσωπος, Μιχάλης Ψαλιδόπουλος, η θητεία του οποίου συνέπεσε με την έξοδο της χώρας από τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής, αποτελώντας την τελευταία υπό καθεστώς χρηματοδοτικής στήριξης. Οι κοινές ερωτήσεις προς τους δύο ακαδημαϊκούς έχουν στόχο να αποτυπώσουν τους συσχετισμούς στο εσωτερικό του Ταμείου το διάστημα της εμπλοκής του στη διαχείριση της κρίσης της νομισματικής ένωσης, ώστε να συμβάλουν στα τελικά συμπεράσματα σχετικά με το παρόν και το μέλλον του διεθνούς οργανισμού και πιο συγκεκριμένα για τη σχέση και τη σύνδεσή του με την Ευρωζώνη.

Κεφάλαιο Πρώτο - Το ΔΝΤ ως διεθνής θεσμός

1.1.Ο ρόλος του ΔΝΤ στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το Ταμείο ιδρύθηκε ως παγκόσμιος δανειστής ύστατης ανάγκης (lender of last resort) για να βοηθήσει αρχικά τις χώρες της Ευρώπης την επόμενη μέρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.⁵ Σύμφωνα με τον ιστορικό του ΔΝΤ, James Boughton τρία μεγάλα ιστορικά γεγονότα συνέβαλαν στη διαμόρφωση του ΔΝΤ ως θεσμού προώθησης της οικονομικής πολυμέρειας: Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων το 1919, η Μεγάλη Ύφεση και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.⁶

Η Συνδιάσκεψη, στον απόηχο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η οποία οδήγησε στην υπογραφή της Συνθήκης των Βερσαλλιών, δεν οδήγησε στην ύπαρξη ενός σταθεροποιητικού συστήματος στο διεθνές οικονομικό πεδίο, με τη Μεγάλη Ύφεση που ακολούθησε (1929-1939) να ενισχύει τις αρνητικές επιπτώσεις των Βερσαλλιών, με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο να *παρέχει την ώθηση αλλά και το αναγκαίο πλαίσιο για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς συστήματος.*⁷

Κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης της δεκαετίας του '30 οι χώρες προσπάθησαν να αναζωογονήσουν τις επιδεινούμενες οικονομίες τους αυξάνοντας σημαντικά τους φραγμούς προς το εξωτερικό εμπόριο, υποβαθμίζοντας τα νομίσματά τους, έτσι ώστε να ανταγωνίζονται μεταξύ τους στις διεθνείς αγορές αγαθών, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτόν την ελευθερία των πολιτών να κρατούν ξένο συνάλλαγμα. Τα αποτελέσματα είχαν αρνητικές συνέπειες για το παγκόσμιο εμπόριο, την απασχόληση και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών σε αρκετές χώρες.⁸

Με βάση την ιστορική αυτή εμπειρία, οι εμπνευστές και αρχιτέκτονες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ο John Maynard Keynes και ο Harry Dexter White⁹

⁵ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's misadventure in Greece is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/investigates/special-report/imf-greece/> [πρόσβαση: 01.11.18]

⁶ Boughton, J., *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*, IMF Working Paper, Policy Development and Review Department, Μάιος 2004, σ. 6

⁷ Στο ίδιο, σ. 6-7

⁸ IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

⁹ World Bank and IMD Library Network, *The Founding Fathers*, διαθέσιμο στο <http://external.worldbankimflib.org/Bwf/60panel3.htm> [πρόσβαση: 02:10.18]

σχεδίασαν έναν θεσμό επιφορτισμένο να επιβλέπει το διεθνές νομισματικό σύστημα, το σύστημα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και διεθνών πληρωμών με σκοπό να διευκολύνει τις χώρες και τους πολίτες τους να αγοράζουν και να πωλούν αγαθά και υπηρεσίες μεταξύ τους. Το Ταμείο δημιουργήθηκε με στόχο να διασφαλίζει τη σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας, ενθαρρύνοντας τα κράτη-μέλη να εξαλείψουν τους φραγμούς στο εμπόριο, απαντώντας στα όσα εκτυλίχθηκαν τη δεκαετία του 1930.¹⁰

Ενώ η Παγκόσμια Τράπεζα είχε ως εντολή να παρέχει πιο μακροπρόθεσμου ορίζοντα αναπτυξιακή βοήθεια, το ΔΝΤ ανέλαβε την ευθύνη να παρέχει βραχυπρόθεσμου ορίζοντα δάνεια για το ισοζύγιο πληρωμών σε χώρες που παρουσίαζαν έλλειμμα, εξαιτίας ανεπαρκών εξαγωγών ή υπερβολικών εισαγωγών.¹¹

Ουσιαστικά, η αρχική σύλληψη σχετικά με το ΔΝΤ, που απορρέει από την εμπειρία της Μεγάλης Ύφεσης, ήταν ότι *οι χώρες-μέλη θα συμμορφώνονταν με ορισμένα πρότυπα συμπεριφοράς, που αποτυπώνονταν σε έναν κώδικα, τον οποίο διαχειριζόταν ένα διεθνές ίδρυμα.*¹²

Σύμφωνα με το ΔΝΤ το παραπάνω σύστημα *είναι σημαντικό για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, αυξάνοντας το βιοτικό επίπεδο και περιορίζοντας τη φτώχεια. Μετά την κρίση, το Ταμείο διασαφηνίζει και ανανεώνει την εντολή του να καλύψει όλο το εύρος των πολιτικών του μακροοικονομικού και χρηματοοικονομικού τομέα που διέπουν τη διεθνή σταθερότητα.*¹³

Με στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας και την πρόληψη κρίσεων στο διεθνές νομισματικό σύστημα, το ΔΝΤ εποπτεύει τις πολιτικές των κρατών-μελών όπως και τις εθνικές, περιφερειακές και παγκόσμιες οικονομικές και χρηματοπιστωτικές εξελίξεις μέσω ενός επίσημου συστήματος γνωστού ως επιτήρησης (surveillance). Το Ταμείο, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, παρέχει ακόμη συμβουλές στις χώρες-μέλη και αναδεικνύει πολιτικές που είναι σχεδιασμένες να προάγουν την οικονομική σταθερότητα, να μειώνουν την ευαλωτότητα σε οικονομικές

¹⁰ IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

¹¹ Masson, P., *The IMF: Victim of Its Own Success or Institutional Failure?*, International Journal, Vol. 62, No. 4, India Emerging: Strength and Challenge, Sage Publications, Ltd. on behalf of the Canadian International Council, 2007, σ. 894

¹² Peet R., *Unholy Trinity: The IMF, World Bank and WTO*, London-New York, Zed Books, 2009, σ. 75-76

¹³ IMF, *About the IMF*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/About> [πρόσβαση 02.10.18]

και χρηματοπιστωτικές κρίσεις και να βελτιώνουν τα επίπεδα διαβίωσης. Με τις τρεις βασικές λειτουργίες του, δηλαδή, την επιτήρηση, την τεχνική υποστήριξη και την παροχή δανεισμού το Ταμείο βοηθά τις χώρες να υλοποιήσουν ισχυρές και κατάλληλες πολιτικές.¹⁴

Σχετικά με την επιτήρηση, κάθε κράτος-μέλος του ΔΝΤ υποχρεούται να θέσει την οικονομική και χρηματοοικονομική πολιτική του σε αυστηρό έλεγχο από τη διεθνή κοινότητα, ενώ το Ταμείο επιβλέπει το διεθνές νομισματικό σύστημα ώστε να διασφαλίζει την αποτελεσματική λειτουργία του και τη συμμόρφωση κάθε μέλους με τη δέσμευση που έχει αναλάβει βάσει του Άρθρου 4, να εφαρμόζει πολιτικές που διατηρούν την εγχώρια και διεθνή σταθερότητα. Έτσι, το ΔΝΤ παρακολουθεί και αξιολογεί τις εξελίξεις και τις πολιτικές σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.¹⁵

Το Ταμείο, ωστόσο, αποτελεί έναν θεσμό, που παρουσιάζει μεταβολές στη μεθοδολογία και στη βάση της οικονομικής σκέψης του με το πέρασμα των ετών, αποτυπώνοντας, αλλά και συνδιαμορφώνοντας τις παγκόσμιες τάσεις και εξελίξεις στον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό τομέα.

1.2 Από το Bretton Woods στο Washington Consensus

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πέρασε διαφορετικά στάδια στην άνω των 70 ετών διάρκεια παρουσίας του στην παγκόσμια οικονομική ιστορία.

Η περίοδος από την ίδρυσή του, το 1944, ως το 1971 βρίσκει το Ταμείο να δραστηριοποιείται στην ανοικοδόμηση των εθνικών οικονομιών. Τα κράτη-μέλη του Ταμείου αυξήθηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του '50 ως και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, όμως, ο εν εξελίξει Ψυχρός Πόλεμος περιόρισε τον αριθμό των συμμετεχόντων κρατών, αφού οι χώρες που βρίσκονταν στη σοβιετική σφαίρα επιρροής δεν εντάχθηκαν στον διεθνή θεσμό.¹⁶ Το ΔΝΤ έδινε εμμέσως στις Ηνωμένες Πολιτείες τον έλεγχο της παγκόσμιας οικονομίας, αφού η δομή του θα βασιζόταν στο αμερικανικό δολάριο και όχι στη δημιουργία ενός διεθνούς νομίσματος για το σκοπό

¹⁴ IMF, *Πώς το ΔΝΤ προωθεί τη διεθνή οικονομική σταθερότητα*, International Monetary Fund Factsheet, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf> [πρόσβαση: 03.10.18]

¹⁵ Στο ίδιο

¹⁶ IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

αυτό, ενώ παράλληλα η έδρα του θα ήταν στην αμερικανική πρωτεύουσα, την Washington.¹⁷

Η επόμενη φάση της ιστορίας του ΔΝΤ σηματοδοτείται από την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods και διαρκεί από το 1968 έως το 1973.¹⁸ Παρά τις επιτυχίες του, το πλαίσιο του Συστήματος περιελάμβανε στοιχεία που οδήγησαν στην κατάρρευσή του, τα οποία αναδείχθηκαν τις δεκαετίες του '70 και του '80, με την αναγνώριση και την αντιμετώπισή τους να οδηγούν σε μία αναμόρφωση της παγκόσμιας οικονομικής αρχιτεκτονικής τη δεκαετία του 1990.¹⁹

Ο Αμερικανός Πρόεδρος Richard Nixon, τον Αύγουστο του 1971, ανακοίνωσε την προσωρινή «αναστολή» της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό (γνωστό ως «Nixon shock»), η οποία ποτέ δεν επανήλθε.²⁰ Η αύξηση των αμερικανικών ελλειμμάτων, απόρροια και του πολέμου στο Βιετνάμ, καθώς και η αύξηση της ζήτησης για δολάρια, παράλληλα με τη διόγκωση του ελλείμματος του αμερικανικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ήταν καταλυτικοί παράγοντες για την απόφαση αυτή.²¹

Μετά το 1977 ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου άλλαξε σημαντικά: Από μέσο συνεργασίας στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τις πληρωμές, ιδιαίτερα μεταξύ των βιομηχανικών χωρών, μετατράπηκε σε ένα μέσο ελέγχου του Πρώτου Κόσμου προς τις οικονομικές πολιτικές του Τρίτου Κόσμου.²² Είχε προηγηθεί η πετρελαϊκή κρίση του Οκτωβρίου του 1973 με το Ταμείο να προσαρμόζει τα δανειοδοτικά εργαλεία του στη νέα, μετά-Bretton Woods εποχή των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών.²³

¹⁷ Boughton, J., *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*, IMF Working Paper, Policy Development and Review Department, Μάιος 2004, σ. 7

¹⁸ IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

¹⁹ Vines, D. & Gilbert C., *The IMF and its Critics. Reform of Global Financial Architecture*, New York, Cambridge University Press, 2004, σ. 10

²⁰ IMF, *The end of the Bretton Woods System (1972–81)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histend.htm> [πρόσβαση: 08.09.18]

²¹ Zhang D. & Γεωργακόπουλος Σ., *Πώς το δολάριο έγινε νόμισμα αναφοράς*, Deutsche Welle, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2BZdma5> [πρόσβαση 02.12.18]

²² Peet R., *Unholy Trinity: The IMF, World Bank and WTO*, London-New York, Zed Books, 2009, σ. 82

²³ IMF, *The end of the Bretton Woods System (1972–81)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histend.htm> [πρόσβαση: 08.09.18]

Η ανάδυση της κρίσης χρέους στη Λατινική Αμερική αποτέλεσε σημείο καμπής για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Κι αυτό γιατί, εν μέσω της προσπάθειας αποτροπής των πιθανών κινδύνων της αναταραχής για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το ΔΝΤ διαδραμάτισε έναν ρόλο με σημαντικές μακροπρόθεσμες συνέπειες για το ίδιο. Πρώτον, αποτέλεσε ισοδύναμο ενός «συλλέκτη χρεών» για εμπορικές τράπεζες και δεύτερον, επέκτεινε την εντολή του για την προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.²⁴

Η μεγάλη διαφορά σε σχέση με το παρελθόν ήταν, πλέον, ότι τα Προγράμματα δεν επικεντρώνονταν μόνο στο μέγεθος των ελλειμμάτων των προϋπολογισμών και στο πόσα έσοδα και πόση συγκράτηση δαπανών θα χρειαζόταν για τη διόρθωσή τους, αλλά το Ταμείο άρχισε να ζητά συγκεκριμένες περικοπές και αυξήσεις.²⁵ Ιδιαίτερα μετά την εμπλοκή του στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας αποδείχθηκε ότι η συνεχιζόμενη επέκταση της ισχύος και της εντολής του ΔΝΤ είχε αρνητικές συνέπειες για τις οφειλέτριες χώρες, για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στο τέλος, για το ίδιο το Ταμείο. Κι αυτό γιατί, το ολοένα και διευρυνόμενο πεδίο προαπαιτούμένων των δανείων σήμαινε ότι κατά τη διάρκεια μίας κρίσης το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα πρέπει να καταλαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερο κομμάτι από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μίας χώρας, χωρίς την ανάλογη αύξηση του επιπέδου της λογοδοσίας του διεθνούς οργανισμού.²⁶

Λίγο νωρίτερα, το 1976, το Ταμείο δανειοδοτούσε τη Βρετανία με τους όρους που έθετε «να βάζουν τα τελευταία καρφιά στο κεϋνσιανό φέρετρο», αφού έχοντας χάσει το *raison d'être* ως διαχειριστής συναλλαγματικών ισοτιμιών, που είχε λάβει από το Bretton Woods, *μετατρεπόταν σε παγκόσμιο οικονομικό πυροσβέστη*.²⁷

Από τη δεκαετία του 1970 άρχισε να σημειώνεται σε ευρεία κλίμακα μία έντονη στροφή προς το νεοφιλελευθερισμό όσον αφορά τις πολιτικο-οικονομικές πρακτικές και τον τρόπο σκέψης, με κύρια χαρακτηριστικά του την απορρύθμιση, τις ιδιωτικοποιήσεις και η απόσυρση του κράτους από τομείς κρατικής πρόνοιας.²⁸ Μεταξύ άλλων, ο πρώην επικεφαλής της Fed, Paul Volker και η πρώην Πρωθυπουργός

²⁴ Kapur, D., *The IMF: A Cure or a Curse?*, Foreign Policy, No. 111, 1998, σ. 117

²⁵ Στο ίδιο, σ. 119

²⁶ Στο ίδιο, δ. 126

²⁷ Coyle, D., *Review – 'When Britain Went Bust'*, Financial Times, 9 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.ft.com/content/3b583050-d277-11e6-b06b-680c49b4b4c0> [πρόσβαση: 09.09.18]

²⁸ Kapur, D., *The IMF: A Cure or a Curse?*, Foreign Policy, No. 111, 1998, σ. 25

της Βρετανίας Margaret Thatcher *τράβηξαν από τις σκιές της σχετικής αφάνειας ένα ιδιόμορφο δόγμα που εμφανίστηκε με το όνομα «νεοφιλελευθερισμός» και το μεταμόρφωσαν σε κεντρική καθοδηγητική αρχή της οικονομικής σκέψης και διαχείρισης.*²⁹ Με αυτές τις πολιτικές συνέδεσε το όνομά του το ΔΝΤ, απομακρυνόμενο από την κενσσιανή κληρονομιά του, προσεγγίζοντας τον μονεταρισμό.³⁰

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 έκανε την εμφάνισή του ο όρος «Συναίνεση της Washington» (Washington Consensus), τον οποίο συνέλαβε το 1989 ο οικονομολόγος του Institute for International Economics, John Williamson.³¹ Ο όρος ενσωμάτωνε 10 πολιτικές με στόχο να απεγκλωβίσουν τότε, στο πλαίσιο του νεοφιλελεύθερου μοντέλου διαχείρισης, τις χώρες της Λατινικής Αμερικής από τις κρίσεις χρέους. Ως έννοια αποτυπώνει μία συμφωνία – πολιτικών - μεταξύ του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Υπουργείου Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι αρχές αυτές διαμόρφωσαν το βασικό κομμάτι των βασικών επιλογών του Ταμείου.³² Συχνά αναφέρεται σε μία δογματική άποψη ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να υιοθετήσουν αναπτυξιακές στρατηγικές, καθοδηγούμενες από τις αγορές για να οδηγηθούν σε οικονομική ανάπτυξη προς όφελος όλων.³³ Οι πολιτικές που συνέθεσαν το Washington Consensus³⁴ ήταν:

- Δημοσιονομική πειθαρχία
- Μείωση δημόσιων δαπανών
- Φορολογική μεταρρύθμιση³⁵
- Επιτόκια καθοριζόμενα από τις αγορές³⁶
- Ανταγωνιστικές συναλλαγματικές ισοτιμίες

²⁹ Χάρβεϊ, Ν., *Νεοφιλελευθερισμός, Ιστορία και Παρόν (μτφ.)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2007, σ. 24

³⁰ Ημερίδα Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ, *Η πολιτική οικονομία του ΔΝΤ και η περίπτωση της Ελλάδας*, 20 Φεβρουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2BZe6Mk> [πρόσβαση: 01.12.18]

³¹ Williamson, J., *The Washington Consensus as Policy Prescription for Development*, Peterson Institute for International Economics, Ιανουάριος 2004, διαθέσιμο στο <https://piie.com/publications/papers/williamson0204.pdf> [πρόσβαση: 01.12.18], σ. 1

³² Μιχοπούλου, Σ., *Αναπτυξιακές και κοινωνικές επιπτώσεις των πολιτικών σταθερότητας του ΔΝΤ*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Μάρτιος 2012, Σ. 17-18

³³ Hurt, S., *Washington Consensus*, Britannica.com, διαθέσιμο στο <https://www.britannica.com/topic/Washington-consensus> [πρόσβαση: 11.11.18]

³⁴ Williamson, J., *What Washington Means by Policy Reform*, Peterson Institute for International Economics, 1 Νοεμβρίου 2002, διαθέσιμο στο <https://piie.com/commentary/speeches-papers/what-washington-means-policy-reform> [πρόσβαση: 02.12.18]

³⁵ Ευρύτερη φορολογική βάση

³⁶ Και επιτόκια με θετικό πρόσημο σε πραγματικούς όρους

- Απελευθέρωση του εμπορίου
- Ενθάρρυνση ξένων άμεσων επενδύσεων
- Ιδιωτικοποιήσεις
- Απορρύθμιση
- Διασφάλιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας

Ο περιορισμένος ρόλος του κράτους και η αυξανόμενη ισχύς των αγορών οδήγησε τους επικριτές των πολιτικών να τις χαρακτηρίσουν «νεοφιλελεύθερες» και βασισμένες στον «φονταμενταλισμό των αγορών».³⁷ Με την αρχή του 21ου αιώνα, η φράση «Συναίνεση της Washington» είχε γίνει συνώνυμο μίας στενόμευλης προσέγγισης και ενός υπερβολικού ζήλου για την οικονομία των αγορών και το *laissez faire* σύμφωνα με τον Boughton, ο οποίος επισήμανε ότι «είναι ασφαλώς αλήθεια ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - τόσο σε επίσημο επίπεδο όσο και στο επίπεδο των προσωπικών απόψεων των μελών του προσωπικού του - αγκάλιασε τις πολιτικές που συνέλεξε ο Williamson κάτω από την ομπρέλα του Washington Consensus».³⁸

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 μετέτρεψε το ΔΝΤ σε έναν θεσμό με παγκόσμιες προεκτάσεις. Αύξηση κρατών-μελών (172 χώρες από 152), αύξηση του προσωπικού κατά 30% μέσα σε μία εξαετία, με το Ταμείο να παίζει κομβικό ρόλο στη μετάβαση των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ από τον κεντρικό, κρατικό σχεδιασμό στις καθοδηγούμενες από την αγορά οικονομίες. Το 1997 το Ταμείο, όμως, αντιμετώπισε την επώδυνη για την εικόνα του, εμπειρία της εμπλοκής του στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας.³⁹

Τρία οικονομικά πλαίσια διαμόρφωσαν ιστορικά τη βάση της οικονομικής σκέψης του Ταμείου και κατ' επέκταση της δραστηριότητάς του, σύμφωνα με τον Boughton: Η κεϋνσιανή μακροοικονομική προσέγγιση, η μονεταριστική προσέγγιση στο ισοζύγιο των πληρωμών και το μακροοικονομικό μοντέλο της ανοιχτής οικονομίας. Δύο από τις ιδέες του Milton Friedman από τη δεκαετία του 1950 - ο

³⁷ Lora, E., *Washington Consensus*, assets.press.princeton.edu, διαθέσιμο στο http://assets.press.princeton.edu/chapters/reinert/13article_lora_washington.pdf [πρόσβαση: 30.11.18], σ. 1169

³⁸ Boughton, J., *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*, IMF Working Paper, Policy Development and Review Department, Μάιος 2004, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/The-IMF-and-the-force-of-History-Ten-Events-and-Ten-Ideas-that-Have-Shaped-the-Institution-17199> [πρόσβαση: 30.11.18], σ. 18

³⁹ IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

μονεταρισμός και οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες - επηρέασαν το ΔΝΤ απομακρύνοντάς το από την κεϋνσιανή προσέγγιση.⁴⁰

Ο Joseph Stiglitz, ο οποίος προϋπήρξε επικεφαλής οικονομολόγος της Παγκόσμιας Τράπεζας από το 1997 μέχρι το 2000, κατηγόρησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ότι έκανε δύο μεγάλα λάθη τη δεκαετία του '90: Το πρώτο ήταν ότι υπέκυψε στις πιέσεις της Wall Street για αναζήτηση νέων αγορών, μετατρέποντας τα δάνεια του Ταμείου σε προϋπόθεση για τις χώρες που άνοιγαν τους χρηματοπιστωτικούς τομείς τους. Η επακόλουθη αύξηση των κερδοσκοπικών ροών κεφαλαίων αποδείχθηκε καταστροφική για τις εύθραυστες οικονομίες, με τους ξένους επενδυτές να αποχωρούν (στην Ασία, οι εκροές ξεπέρασαν το 10% του ΑΕΠ). Το δεύτερο λάθος ήταν ότι διαμορφώθηκε μία συνταγή δημοσιονομικής λιτότητας και υψηλών επιτοκίων για τις χώρες στη γραμμή πυρός των κερδοσκόπων. Σύμφωνα με το νομπελίστα οικονομολόγο, το ΔΝΤ έλαβε μαθήματα από την ασιατική κρίση, αλλά επανέλαβε τα ίδια λάθη και στην Αργεντινή, ρίχνοντας αυθαίρετα την ευθύνη στην κυβέρνηση της χώρας της Λατινικής Αμερικής.⁴¹

Με το βάρος της κριτικής για τη διαχείριση των κρίσεων στις «Ασιατικές Τίγρεις» (Νότια Κορέα, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες, Μαλαισία και Ινδονησία) και στην Αργεντινή, το Ταμείο πέρασε στη συνέχεια μία κρίση, που έμελλε να επηρεάσει τις αποφάσεις του σχετικά με την ευρω-κρίση.

1.3 Η υπαρξιακή κρίση του Ταμείου

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έδωσε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έναν κεντρικό ρόλο, σε σχέση με την διακυβέρνηση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, όμως, τα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης έβρισκαν το ΔΝΤ σε μία κατάσταση περιθωριοποίησης, σε ένα είδος υπαρξιακής κρίσης⁴² στον απόηχο της αποτυχίας του στην Αργεντινή.⁴³

⁴⁰ Boughton, *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*, IMF Working Paper, Policy Development and Review Department, Μάιος 2004, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/The-IMF-and-the-force-of-History-Ten-Events-and-Ten-Ideas-that-Have-Shaped-the-Institution-17199> [πρόσβαση: 30.11.18], σ. 13

⁴¹ Denny, S., *The contented malcontent*, Guardian, 6 Ιουλίου 2002, διαθέσιμο στο <https://www.theguardian.com/business/2002/jul/06/globalisation> [πρόσβαση: 30.09.18]

⁴² Moschella, M., *Governing Risk. The IMF and Global Financial Crises*, International Political Economy series, Palgrave Macmillan, 2010, σ. 170

⁴³ IMF, *The IMF and Argentina, 1991-2001*, Evaluation Report, 2004, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/ieo/2004/arg/eng/pdf/report.pdf> [πρόσβαση: 07.10.18], σ. 3

Όταν ανέλαβε τη θέση του Γενικού Διευθυντή ο Dominique Strauss-Kahn το Ταμείο έδειχνε σημάδια παρακμής.⁴⁴ Το ΔΝΤ περνούσε μία ιδιαίτερη φάση, στην οποία δυσκολευόταν να ορίσει το ρόλο του σε έναν κόσμο, φαινομενικά, χωρίς κρίσεις. Η έντονη δραστηριότητα του Ταμείου με παροχή Προγραμμάτων Δημοσιονομικής Προσαρμογής, μεταξύ άλλων, σε Νότια Κορέα, Ρωσία, Βραζιλία, Αργεντινή, Τουρκία τερματίστηκε το 2002.⁴⁵ Ακόμη και αν υπήρχαν ζητήματα με χώρες που αργότερα θα χρειαζόταν να στηρίξει, το Ταμείο πέρασε αυτήν την κρίση, στην οποία το προσωπικό του θα συρρικνωνόταν και οι πόροι του θα περιορίζονταν. Είναι ενδεικτικό ότι οι παραιτήσεις των οικονομολόγων του διεθνούς οργανισμού αυξήθηκαν κατά 45% το 2005, σε σύγκριση με το μέσο όρο της προηγούμενης τριετίας, με αρκετούς εξ αυτών να κάνουν λόγο για έλλειψη εργασιακού ενδιαφέροντος σε σχέση με το παρελθόν.⁴⁶

Ως αποτέλεσμα, το ΔΝΤ θα ήταν λιγότερο προετοιμασμένο απ' ό,τι θα έπρεπε στο τέλος του 2008, όταν ο πανικός που χτύπησε το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις αγορές τρόμαξε τους επενδυτές, που τράβηξαν τα χρήματά τους έξω από κάθε χώρα που έδειχνε ευάλωτη. Η κληρονομιά αυτής της περιόδου θα συνέχιζε να έχει βαρύ τίμημα για το Ταμείο στην αρχή της ευρω-κρίσης.⁴⁷

Ο Γενικός Διευθυντής του Ταμείου, Rodrigo Rato, που ανέλαβε την ηγεσία του διεθνούς οργανισμού στα μέσα του 2004, μέσα σε λίγους μήνες αντιμετώπισε ένα μεγάλο ζήτημα: Πώς να δικαιολογήσει την ύπαρξη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ο Ισπανός πρώην Υπουργός Οικονομικών είχε το βάρος να βρει νέους τρόπους προσαρμογής του Ταμείου σε ένα κόσμο όπου λίγες χώρες χρειάζονταν τα χρήματά του. Τα νέα δάνεια στην χρηματοδοτική χρόνια που έληξε 30 Απριλίου του 2005 ήταν μόλις 2,5 δισεκατομμύρια δολάρια, ποσό που αποτελούσε το χαμηλότερο από τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Παράλληλα, χώρες που είχαν δανειστεί μεγάλες ποσότητες χρημάτων τα προηγούμενα χρόνια – Βραζιλία, Αργεντινή και Ινδονησία -

⁴⁴ Ιγνατίου, Μ., *Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 31

⁴⁵ Blustein, P., *IMF Has No Crisis to Manage*, Washington Post, 15 Σεπτεμβρίου 2006, διαθέσιμο στο <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/14/AR2006091401618.html> [πρόσβαση: 02.11.18]

⁴⁶ Στο ίδιο

⁴⁷ Blustein, P., *Laid Low. Inside the crisis that overwhelmed Europe and the IMF*, Centre for International Governance Innovation, Καναδάς, 2016, σ. 39

αποφάσισαν να αποπληρώσουν πρόωρα τα δάνειά τους. Το ΔΝΤ αναζητούσε παραγωγικό ρόλο στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.⁴⁸

Θα τον έβρισκε την άνοιξη του 2010, με την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης για την Ελλάδα, μόλις μία τριετία μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers. «Η τελευταία παγκόσμια κρίση αποκάλυψε μία ευθραυστότητα στις αναπτυγμένες χρηματοπιστωτικές αγορές, που σύντομα οδήγησε στη χειρότερη παγκόσμια οπισθοχώρηση από την εποχή της Μεγάλης Υφεσης. Ξαφνικά, το ΔΝΤ κατακλύστηκε με αιτήματα δανεισμού (Stand By Arrangements - SBA) και άλλων μορφών χρηματοδοτικής στήριξης και στήριξης μέσω πολιτικών» σύμφωνα με το Ταμείο.⁴⁹

Η εκλογή του Dominique Strauss-Kahn ως δέκατου Γενικού Διευθυντή του Ταμείου την 1η Νοεμβρίου του 2007⁵⁰ έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να αποκτήσει το ΔΝΤ ξανά πρωταγωνιστικό ρόλο στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σκηνικό.

⁴⁸ Στο ίδιο

⁴⁹ IMF, *Globalization and the Crisis (2005 - present)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histglob.htm> [πρόσβαση: 09.09.18]

⁵⁰ Βλ. Βιογραφικό Dominique Strauss-Kahn, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/omd/bios/dsk.htm> [πρόσβαση: 02.11.18]

Κεφάλαιο Δεύτερο - Η κρίση της Ευρωζώνης και η κλήση στο Ταμείο

2.1 Ο συστημικός κίνδυνος και ο φόβος μιας νέας παγκόσμιας κρίσης

Ο αντίκτυπος της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, που ξέσπασε με την έκρηξη της «φούσκας» των στεγαστικών δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες την περίοδο 2007-2008, έφτασε και στην Ευρώπη, διαμορφώνοντας έναν συστημικό κίνδυνο, δυνάμει απειλητικό εκ νέου σε παγκόσμιο επίπεδο. Το παράδοξο γεγονός με την Ελλάδα ήταν ότι μία μικρή οικονομία της ευρωπαϊκής ηπείρου εξελίχθηκε σε συστημική κρίση της νομισματικής ένωσης, παρά το γεγονός ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της αντιστοιχούσε μόλις στο 2% του συνολικού ΑΕΠ της Ευρωζώνης.⁵¹

Ενδεικτική είναι η οπτική του αμερικανικού Κογκρέσου. Σε έκθεσή του, το Σεπτέμβριο του 2012, επισήμανε ότι «αυτό που άρχισε ως κρίση χρέους στην Ελλάδα στα τέλη του 2009 εξελίχθηκε σε μία ευρύτερη οικονομική και πολιτική κρίση στην Ευρωζώνη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Σύμφωνα με τους συντάκτες της, η νομισματική ένωση αντιμετωπίζει τέσσερις βασικές, οικονομικές προκλήσεις:

- Υψηλά επίπεδα χρεών και δημοσιονομικών ελλειμμάτων σε κάποιες χώρες-μέλη της
- Αδυναμίες στο τραπεζικό σύστημα
- Οικονομική ύφεση και υψηλή ανεργία σε κάποιες χώρες
- Επίμονες εμπορικές ανισορροπίες μέσα στη νομισματική ένωση

Η έκθεση έκανε λόγο και για ζήτημα πολιτικής κρίσης, με διαφωνίες μεταξύ των βασικών διαμορφωτών πολιτικής της ΕΕ για τη διαχείριση της κατάστασης, πολιτικές διαδικασίες με αντίκτυπο στις αγορές και αστάθεια κυβερνήσεων εξαιτίας αυτών των συνθηκών.⁵²

⁵¹ Lombardi D. & Puritz Milson S., *The Euro-Area Crisis: Weighing Options for Unconventional IMF Interventions*, Brookings, 15 Δεκεμβρίου 2011, διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/research/the-euro-area-crisis-weighing-options-for-unconventional-imf-interventions/> [πρόσβαση: 19.10.18]

⁵² Nelson et. al, *The Eurozone Crisis: Overview and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 26 Σεπτεμβρίου 2012, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R42377.pdf> [πρόσβαση: 01.11.18]

Η αμερικανική κρίση είχε φτάσει στο τέλος της, με την κυβέρνηση Obama να εμφανίζεται διατεθειμένη να καταβάλει όλες τις αναγκαίες προσπάθειες για τη διασφάλιση της ανάκαμψης και την αποτροπή μιας επανάληψης της κρίσης.⁵³ Ο τότε Υπουργός Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Timothy Geithner περιέγραψε στο βιβλίο του *Stress Test: Reflections on Financial Crises* το συστημικό κίνδυνο και τις πιθανές επιπτώσεις για τις ΗΠΑ από μία ενδεχόμενη κλιμάκωση της ευρω-κρίσης. «Εμπόδιο στην ανάκαμψή μας ήταν η Ευρώπη, η οποία βρισκόταν σε χρηματοπιστωτική και οικονομική αταξία. Η Ευρωζώνη ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Αμερικής και τα χρηματοοικονομικά μας συστήματα ήταν τόσο στενά συνδεδεμένα, ώστε το ευρωπαϊκό χάος αποτελούσε απειλή για εμάς. Η Ελλάδα ήταν στο ενδιάμεσο μιας καταστροφικής κρίσης χρέους. Η Ιρλανδία και η Πορτογαλία βάδιζαν προς παρόμοια προβλήματα για διαφορετικούς λόγους. Οι αγορές επίσης αντιδρούσαν για Ιταλία και Ισπανία, την έβδομη και ένατη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου αντίστοιχα. Τα στατιστικά στοιχεία ήταν ενδεικτικά. Η Ισπανία είχε 20% ανεργία, η Ιρλανδία έβαζε πάνω από 20% του ΑΕΠ της σε διασώσεις των προβληματικών τραπεζών της. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας έφτανε στο 150% του ΑΕΠ της. Η εμπιστοσύνη μειωνόταν ως προς το ότι οι χώρες αυτές θα μπορούσαν να αποφύγουν τη χρεοκοπία και ότι η νομισματική ένωση - που είχε ιδρυθεί μόλις μία δεκαετία νωρίτερα - θα μπορούσε να αποφύγει την κατάρρευση».⁵⁴

Όταν η σοβαρότητα του ελληνικού ζητήματος αναδείχθηκε σε σημαντικό συστημικό κίνδυνο για την Ευρώπη και όχι μόνο, οι Ευρωπαίοι δεν εμφανίστηκαν διατεθειμένοι να στηρίζουν τη χώρα, αντιθέτως, υπό την πίεση κυρίως της Γερμανίας, επιδείκνυαν διάθεση τιμωρητικής στάσης, σε μια ένδειξη παραδειγματισμού προς τους άλλους Ευρωπαίους εταίρους, με το σκεπτικό ότι εάν μία χώρα δεν σέβεται τους κανόνες θα πρέπει να τιμωρηθεί, σύμφωνα με τον τότε εκπρόσωπο της Ελλάδας στο Ταμείο, Παναγιώτη Ρουμελιώτη.⁵⁵

Ο Έλληνας Πρωθυπουργός, Γιώργος Παπανδρέου και ο Υπουργός Οικονομικών, Γιώργος Παπακωνσταντίνου, με δεδομένη την κατάσταση αυτή θέλησαν να πιέσουν την ευρωπαϊκή πλευρά, διαμηνύοντας ότι η Αθήνα θα προσέφευγε στο ΔΝΤ. Η ελληνική πλευρά, στη συνέχεια, απευθύνθηκε στο Γενικό Διευθυντή του

⁵³ Geithner, T., *Stress Test. Reflections on Financial Crises*, New York, Crown Publishers, 2014, σ. 391

⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 393-394

⁵⁵ Συνέντευξη του Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

Ταμείου, ο οποίος έδειξε πρόθυμος για την παροχή βοήθειας στην Ελλάδα, ωστόσο, παρέπεμψε εκ νέου στους Ευρωπαίους, οι οποίοι, στη συνέχεια, συνειδητοποίησαν τον κίνδυνο και δέχθηκαν τη δημιουργία της σύμπραξης με το ΔΝΤ.

Το Ταμείο και ο Γενικός Διευθυντής του έβλεπαν την αναταραχή αυτή ως ευκαιρία για τον οργανισμό, κυρίως και λόγω του γεγονότος ότι προερχόταν από αναζήτηση ουσιαστικού ρόλου στο παγκόσμιο σκηνικό. Στην απόφαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου να συνδράμει στην αντιμετώπιση της κρίσης στην Ευρωζώνη συνέβαλε σημαντικά η τότε ηγεσία του. *Το μάνατζμεντ στο Ταμείο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, ο Γενικός Διευθυντής είναι πάντα Ευρωπαίος, άρα είναι ευαίσθητος στα πιθανά προβλήματα ευρωπαϊκών χωρών.*⁵⁶ Το ίδιο ίσχυσε και για τον Dominique Strauss-Kahn, ο οποίος, ως πρώην πολιτικός είδε την αναταραχή αυτή ως ευκαιρία για την αναδόμηση του προφίλ του διεθνούς θεσμού.⁵⁷

Μετά την εμφάνιση της κρίσης το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, εξάλλου, εμφάνισε ενισχυμένο ρόλο ως προς την παρακολούθηση και τη διασφάλιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Υφήλιο.⁵⁸ *Η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε ότι οι χρηματικοί πόροι του ΔΝΤ ήταν πιο σημαντικοί από ποτέ και ήταν πολύ πιθανό να στερεύσουν πριν από το τέλος της κρίσης.*⁵⁹ Έτσι, ο πρώην υπουργός Οικονομίας της Γαλλίας (1997-1999)⁶⁰ μέσα σε αυτές τις επισφαλείς συνθήκες, με τον κίνδυνο να εκτραπεί εκ νέου η παγκόσμια οικονομία, μέσω της μετάδοσης της κρίσης και μιας νέας βαθιάς πολύχρονης ύφεσης, κατάφερε να επανεντάξει το ΔΝΤ στους πυλώνες διασφάλισης της ομαλότητας στην παγκόσμια οικονομία και να το αναδείξει ως *σταθεροποιητικό παράγοντα του διεθνούς νομισματικού συστήματος.*⁶¹

Ο επικεφαλής του ΔΝΤ και οι σύμβουλοί του φοβούνταν ότι η Ελλάδα αποτελούσε απειλή για το ευρύτερο σύστημα της Ευρωζώνης και το Ταμείο, ενώ παράλληλα, η κρίση του 2007-2008 είχε αναδείξει νέο ρόλο για το ΔΝΤ, αυτόν της

⁵⁶ Συνέντευξη του εκπροσώπου της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Αθήνα 29 Σεπτεμβρίου 2018, Βλ. Παράρτημα

⁵⁷ Συνέντευξη του Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

⁵⁸ Ρουμελιώτης, Π., *Το Άγνωστο Παρασκήνιο της Προσφυγής στο ΔΝΤ. Πώς και γιατί φτάσαμε στο Μνημόνιο*, Αθήνα, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, 2012, σ. 17

⁵⁹ IMF, *Globalization and the Crisis (2005 - present)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histglob.htm> [πρόσβαση: 11.09.18]

⁶⁰ Βλ. Βιογραφικό Dominique Strauss-Kahn, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/omd/bios/dsk.htm> [πρόσβαση: 02.11.18]

⁶¹ Συνέντευξη του Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

προληπτικής παρέμβασης, με στόχο την αποτροπή νέων κρίσεων.⁶² Αυτή έμοιαζε να είναι η κατάλληλη ώρα για το Ταμείο.

«Με την Ευρώπη στην κόψη του ξυραφιού, το να έλεγε το Ταμείο ότι δεν θα εμπλεκόταν δεν θα ήταν αποδεκτό» σύμφωνα με τον Siddharth Tiwari, ο οποίος ήταν γραμματέας στο εκτελεστικό συμβούλιο του ΔΝΤ το 2010.⁶³ Η συμμετοχή, όμως, του ΔΝΤ στις υποθέσεις της Ευρωζώνης, επίσης, δεν ήταν αποδεκτή από όλους στο εσωτερικό του οργανισμού.

Στη συνεδρίαση των 24 Διευθυντών του ΔΝΤ στις 9 Μαΐου του 2010, στην Ουάσινγκτον, οπότε και αποφασίστηκε η διάσωση της Ελλάδας σε συνεργασία με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, το Διοικητικό Συμβούλιο του Ταμείου εμφανίστηκε διχασμένο.

Οι εκπρόσωποι των χωρών των αναδυόμενων οικονομιών εξέφρασαν έντονες αντιρρήσεις προς τη χρηματοδοτική στήριξη και κυρίως το εύρος της προς την Ελλάδα, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για μία αναπτυγμένη χώρα στην οποία δίνεται ένα πολύ μεγάλο ποσό, την ώρα που στις ίδιες παρέχονται χαμηλότερα χρηματοδοτικά πακέτα.⁶⁴ Τα 30 δισ. ευρώ τα οποία θα έβαζε το Ταμείο στο συνολικό πακέτο ήταν 30 φορές μεγαλύτερο ποσό σε σχέση με την ποσόστωση της Ελλάδας (1 δισ. ευρώ).⁶⁵

Η απόφαση της ηγεσίας του Ταμείου, όμως, ήταν ειλημμένη. Ο Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής, John Lipsky ανέφερε χαρακτηριστικά: «Θα είμαι ξεκάθαρος σε κάποια πράγματα. Δεν υπάρχει σχέδιο Β. Υπάρχει σχέδιο Α και επιβάλλεται να το κάνουμε να επιτύχει. Αυτό είναι».⁶⁶

⁶² Ρουμελιώτης, Π., Το Άγνωστο Παρασκήνιο της Προσφυγής στο ΔΝΤ. Πώς και γιατί φτάσαμε στο Μνημόνιο, Αθήνα, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, 2012, σ. 129

⁶³ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *Special Report: How the IMF's Greek misadventure is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-imf-greece-specialreport/special-report-how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund-idUSKCN0QX0UQ20150828> [πρόσβαση: 03.12.18]

⁶⁴ Συνέντευξη Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

⁶⁵ Ιγνατίου, Μ., Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 473

⁶⁶ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *Special Report: How the IMF's Greek misadventure is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-imf-greece-specialreport/special-report-how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund-idUSKCN0QX0UQ20150828> [πρόσβαση: 03.12.18]

2.2 Πολιτικά και θεσμικά εμπόδια για την εμπλοκή του ΔΝΤ

Πέρα από τα προβλήματα της εποχής προ κρίσης, το Ταμείο είχε να αντιμετωπίσει και σημαντικές προκλήσεις μπαίνοντας στη διαδικασία να συμμετάσχει στα δρώμενα της ζώνης του ευρώ.

Αρχικά, τη δυσκολία της απειρίας εμπλοκής σε διάσωση χωρών-μελών νομισματικών ενώσεων μεγάλης κλίμακας. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο συνέπραττε με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και λίγο χρονικό διάστημα πριν από την προσφυγή της Αθήνας στο μηχανισμό στήριξης. Συγκεκριμένα, συνεργαζόταν με την ΕΕ για την παροχή δανείων σε τρεις χώρες εκτός ευρώ: Προς την Ουγγαρία, τον Οκτώβριο του 2008, που αποτέλεσε την πρώτη χώρα κοινής δράσης Ευρωπαίων και Ταμείου, προς τη Λετονία το Δεκέμβριο του ίδιου έτους⁶⁷ και προς τη Ρουμανία το Μάρτιο του 2009.⁶⁸

Η εμπειρία του Ταμείου στη διαχείριση κρίσεων σε χώρες-μέλη νομισματικών ενώσεων είχε περιοριστεί τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες σε ενώσεις πολύ μικρής κλίμακας, όπως η Οικονομική και Νομισματική Κοινότητα των Κρατών της Κεντρικής Αφρικής (African Economic and Monetary Community - CEMAC), η Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Δυτικής Αφρικής (West African Economic and Monetary Union - WAEMU) και η Νομισματική Ένωση Ανατολικής Καραϊβικής (Eastern Caribbean Currency Union - ECCU).⁶⁹ Ως εκ τούτου, η πρόκληση της συμμετοχής σε Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής στην Ευρωζώνη εμπεριείχε αρκετές δυσκολίες.

Η συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη διάσωση της Ελλάδας, όχι τόσο ως συγκεκριμένης χώρας, αλλά κυρίως ως κράτους-μέλους της Ευρωζώνης, αντιμετώπισε αρκετές αντιστάσεις πολιτικού χαρακτήρα, από την ευρωπαϊκή πλευρά, που τελικά ξεπεράστηκαν λόγω των επικίνδυνων συνθηκών που διαμόρφωσε η εμφάνιση του συστημικού κινδύνου.

⁶⁷ Η Λετονία έγινε μέλος της νομισματικής ένωσης το 2014

⁶⁸ Seitz F, & Jost T., *The role of the IMF in the European debt crisis*, HAW im Dialog – Weidener Diskussions papiere, No. 32, 2012, σ. 2

⁶⁹ Ling H.T., *IMF Engagement with the Euro Area versus Other Currency Unions*, Independent Evaluation Office of the International Monetary Fund, IEO Background Paper, 8 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο http://www.imo-imf.org/imo/files/completedevaluations/EAC_BP_16-02_09_IMF_Engagement_with_Currency_Unions.PDF [πρόσβαση: 01.09.18], σ. 1-2

Οι ευρωπαϊκές αρχές δεν ήθελαν παροχή οικονομικής βοήθειας του Ταμείου προς την Ελλάδα, φοβούμενες ότι η εξέλιξη αυτή θα χαρακτηριζόταν ως ευρωπαϊκή αδυναμία⁷⁰ με φόβους να εκφράζονται ότι η Ευρωζώνη θα γινόταν αντικείμενο ελέγχου της Ουάσινγκτον.⁷¹

Ευρωπαίοι αξιωματούχοι ήταν αρνητικοί απέναντι στο ενδεχόμενο του να αφεθούν οι ευρωπαϊκές υποθέσεις στα χέρια ενός μη ευρωπαϊκού οργανισμού, με κυριότερη ένσταση αυτή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του επικεφαλής της, Jean-Claude Trichet που δεν επιθυμούσαν εμπλοκή του Ταμείου πέρα από την τεχνική βοήθεια. Ο Trichet, όμως δεν ήταν ο μόνος που έφερε προσκόμματα. Ο τότε Υπουργός Οικονομικών της Ελλάδας, Γιώργος Παπακωνσταντίνου δήλωσε ότι από το 2009 ως το 2011 θυμάται το Γάλλο Πρόεδρο, Nicholas Sarkozy να διαμηνύει «δεν θα επιτρέψω ποτέ το ΔΝΤ στην Ευρώπη».⁷² Η τότε υπουργός Οικονομικών του Γάλλου Προέδρου, Christine Lagarde επισήμαινε χαρακτηριστικά ότι η χρηματοδοτική εμπλοκή του ΔΝΤ θα ήταν τόσο παράξενη όσο να καλούσε η αμερικανική κυβέρνηση στη διάσωση της *Καλιφόρνια*.⁷³ Μάλιστα, σε συνέντευξή της, συμφωνώντας με το Γάλλο Πρόεδρο, εξέφραζε την ελπίδα ότι οι Ευρωπαίοι θα μπορούσαν να συγκεντρώσουν αρκετά χρήματα σε ένα πακέτο, που θα αποτελούσε πλαίσιο ασφαλείας και θα έδειχνε ότι η Ευρώπη θα μπορούσε να λύσει τις υποθέσεις της.⁷⁴

Οι ευρωπαϊκές αντιστάσεις κάμφθηκαν το Μάρτιο του 2010, όταν η Καγκελάρια Merkel τασσόταν απέναντι στο ευρωπαϊκό κατεστημένο με την απόφασή της να καλέσει εμμέσως το ΔΝΤ να εμπλακεί στη διαχείριση της κατάστασης, προοπτική στην οποία ήταν απέναντι τόσο ο Wolfgang Schaueble, ο οποίος δεν ήθελε το Ταμείο να αναμειγνύεται στα εσωτερικά της Ευρώπης.⁷⁵

⁷⁰ Mody, A., *Euro Tragedy. A drama in nine acts*, New York, Oxford University Press, 2018, σ. 247

⁷¹ Pisani-Ferry J., Sapir A. & Wolff G., *EU-IMF assistance to euro-area countries: an early assessment*, Bruegel, Bruegel Blueprint 19, 16 Ιουνίου 2013, σ. 119

⁷² Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's Greek misadventure is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-imf-greece-specialreport/special-report-how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund-idUSKCN0QX0UQ20150828> [πρόσβαση: 03.12.18]

⁷³ Mody, A., *Euro Tragedy. A drama in nine acts*, New York, Oxford University Press, 2018, σ. 247

⁷⁴ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's Greek misadventure is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-imf-greece-specialreport/special-report-how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund-idUSKCN0QX0UQ20150828> [πρόσβαση: 03.12.18]

⁷⁵ Spiegel, *Top-Notenbankerattackiert Merkel*, 24 Μαρτίου 2010, διαθέσιμο στο <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/griechenland-euro-streit-top-notenbanker-attackiert-merkel-a-685443.html> [πρόσβαση: 20.1.18]

«Στα τέλη Μαρτίου του 2010, με τις ανησυχίες για την ικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης να αποπληρώσει τα χρέη της να ταρακουνούν τις αγορές, οι ηγέτες της Ευρώπης ήθελαν το ΔΝΤ να μείνει μακριά. Οι Ευρωπαίοι φοβούνταν ότι η οικονομική βοήθεια του Ταμείου σε έναν "δικό τους" θα σηματοδοτούσε ευρύτερη αδυναμία στη νομισματική ένωση. Παρόλα αυτά, η Γερμανίδα Καγκελάρια Angela Merkel αποφάσισε ότι η παρουσία του ΔΝΤ ήταν το σήμα που χρειαζόταν για να πείσει τους Γερμανούς πολίτες ότι η Ελλάδα χρειαζόταν επείγουσα χρηματοδοτική στήριξη και ότι θα επιβαλλόταν αυστηρή πειθαρχία στην χρήση αυτών των κεφαλαίων. Οι πολιτικές προτεραιότητες της Merkel συνέπεσαν με τα συμφέροντα του επικεφαλής του ΔΝΤ, Dominique Strauss-Kahn, ο οποίος ήθελε απεγνωσμένα να τραβήξει το ΔΝΤ από την αφάνεια. Από εκείνη τη στιγμή, το ΔΝΤ έγινε το εργαλείο της Ευρώπης –κυρίως της Γερμανίας– στην Ελλάδα» σύμφωνα με τον επισκέπτη καθηγητή Διεθνούς Οικονομικής Πολιτικής στο Princeton και πρώην υποδιευθυντή του Ευρωπαϊκού Τμήματος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Ashoka Mody.⁷⁶

Ενστάσεις δεν υπήρξαν μόνο στο εσωτερικό της Ευρώπης αλλά και από την πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών, που αποτελούν και το μεγαλύτερο χρηματοδότη του ΔΝΤ.⁷⁷

Η εμπλοκή του Ταμείου στο πακέτο διάσωσης της Ελλάδας, τελικά, αποτέλεσε βασικό όρο της Γερμανίδας Καγκελάριας ώστε να συναινέσει στη βοήθεια του Βερολίνου.⁷⁸ Η Γερμανική Κυβέρνηση, με τη συμμετοχή του ΔΝΤ στο Πρόγραμμα θέλησε να παρακάμψει τα όποια εμπόδια θα υψώνονταν από τους κανόνες της ΕΕ, αλλά και το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας σχετικά με την παροχή απευθείας χρηματικής βοήθειας σε άλλη χώρα της Ευρωζώνης. Ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας, Γιώργος Παπανδρέου δήλωνε αργότερα «δεν ήθελα εγώ το ΔΝΤ. Το ξέρουν όλοι πια και είναι γεγονός πια αυτός ο μύθος. Η Γερμανία ήθελε το ΔΝΤ»,⁷⁹

⁷⁶ Mody, A., *The IMF Should Get Out of Greece*, Bloomberg, 3 Φεβρουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2017-02-03/the-imf-should-get-out-of-greece> [πρόσβαση: 21.09.18]

⁷⁷ Nelson R., Nanto D., Sanford J. & Weiss M., *Frequently Asked Questions about IMF Involvement in the Eurozone Debt Crisis*, Congressional Research Service, 27 Αυγούστου 2010, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R41239.pdf> [τελευταία πρόσβαση: 20.1.18], σ. 4

⁷⁸ Ιγνατίου Μ., Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 31· Nelson R., Nanto D., Sanford J. & Weiss M., *Frequently Asked Questions about IMF Involvement in the Eurozone Debt Crisis*, Congressional Research Service, 27 Αυγούστου 2010, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R41239.pdf> [τελευταία πρόσβαση: 20.1.18], σ. 5

⁷⁹ Skai.gr, Γ. Παπανδρέου στον ΣΚΑΪ: Δεν ήθελα εγώ το ΔΝΤ αλλά η Γερμανία, 20 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο [http://www.skai.gr/news/politics/article/312968/g-papandreou-ston-skai-den-ithela-ego-to-dd-alla-i-germania-/](http://www.skai.gr/news/politics/article/312968/g-papandreou-ston-skai-den-ithela-ego-to-dd-alla-i-germania/) [πρόσβαση: 22.09.18]

ωστόσο εκείνος ήταν που απηύθυνε την επίσημη κλήση στο Ταμείο, με το καταστατικό του να προβλέπει ότι μόνο σε περίπτωση αιτήματος της ενδιαφερόμενης χώρας ενεργοποιείται, καθότι ο διεθνής οργανισμός επικεντρώνεται στις χώρες μέλη του (member focused).⁸⁰

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι Ελλάδα και Ευρώπη είχαν περιορισμένες επιλογές εξαιτίας του μεγέθους της κρίσης. Είναι ενδεικτικό ότι ακόμη και στο σενάριο το ΔΝΤ να γινόταν ο μοναδικός χρηματοδότης της στήριξης, δεν θα μπορούσε να σηκώσει το βάρος της δανειοδότησης χωρών της νομισματικής ένωσης, σύμφωνα με την έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το ρόλο της Τρόικας.⁸¹ Τον Ιούνιο του 2010 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility - EFSF) δημιουργήθηκε από τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης ως προσωρινός μηχανισμός επίλυσης κρίσεων.⁸² Ο μηχανισμός αυτός, πρόδρομος του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (European Stability Mechanism – ESM) βασίστηκε σε μία κοινή εγγύηση των χωρών της νομισματικής ένωσης για ένα «φορέα ειδικού σκοπού» που θα δανειζόταν 440 δισ. ευρώ από τις αγορές, ενώ στο ποσό αυτό θα προστίθεντο άλλα 60 δισεκατομμύρια του κοινού χρηματοδοτικού εργαλείου υπό τον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στα 500 αυτά δισ. το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα συμπλήρωνε άλλα 250 δισ. ευρώ.⁸³

Τα χρήματα για τη διαχείριση της κρίσης στη ζώνη του ευρώ και πιο συγκεκριμένα για την καταπολέμηση του ελληνικού προβλήματος είχαν βρεθεί, όπως και το σχήμα που θα αναλάμβανε να υλοποιήσει τη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας. Στις 2 Μαΐου του 2010 οι υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης δήλωναν ότι η Ελλάδα θα λάμβανε 110 δισ. ευρώ, 80 δισ. εκ των οποίων θα αποτελούσαν δάνεια από τις άλλες χώρες της Ευρωζώνης και 30 δισ. από το ΔΝΤ, συνολικά το υψηλότερο διεθνές πακέτο στήριξης όλων των εποχών.⁸⁴ Τα προβλήματα, όμως, δεν τέλειωσαν με τη δανειοδότηση της χώρας, αφού υπήρχαν ακόμα αρκετές προκλήσεις.

⁸⁰ Συνέντευξη του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

⁸¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Έκθεση σχετικά με τη διερευνητική έκθεση για τον ρόλο και τις εργασίες της Τρόικας (ΕΚΤ, Επιτροπή και ΔΝΤ) όσον αφορά τις χώρες της ζώνης του ευρώ που έχουν υπαχθεί σε πρόγραμμα προσαρμογής, 28 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2RMPWku> [πρόσβαση: 17.11.18]

⁸² Βλ. EFSF - the temporary fiscal backstop διαθέσιμο στο <https://www.esm.europa.eu/efsf-overview> [πρόσβαση: 07.12.18]

⁸³ Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 191

⁸⁴ Mody, A., *Euro Tragedy. A drama in nine acts*, New York, Oxford University Press, 2018, σ. 255

2.3 Τρόικα, μία πρωτόγνωρη συνεργασία θεσμών

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κλήθηκαν να συνεργαστούν για πρώτη φορά, αντιμετωπίζοντας ένα ασαφές θεσμικό περιβάλλον.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε εμπειρία στη χρηματοδότηση κρίσεων, ελλείπει και ενός σχετικού θεσμικού μηχανισμού, ενώ υπήρχε έλλειψη επαρκούς εμπιστοσύνης στα δικά της θεσμικά όργανα.⁸⁵ Παράλληλα, οι μηχανισμοί επιτήρησης του Ταμείου ήταν πιο αξιόπιστοι σε σχέση με τους ευρωπαϊκούς, ενώ η δυνατότητα δανεισμού του ΔΝΤ ήταν καταλληλότερη, δεδομένου του ότι η Ευρώπη δε διέθετε έναν δανειστή ύστατης ανάγκης και τα κεφάλαια του EFSF δεν επαρκούσαν.⁸⁶ Με τα δεδομένα αυτά, παρά τις πολιτικές ανησυχίες και αντιστάσεις, η συνεργασία των Ευρωπαίων με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κρίθηκε απαραίτητη.

Έτσι, δημιουργήθηκε μία ιδιαίτερη σύμπραξη σε θεσμικό επίπεδο. *Η Τρόικα είναι μία μοναδική θεσμική κατασκευή που περιλαμβάνει έναν πρωτόγνωρο βαθμό συνεργασίας μεταξύ περιφερειακών και παγκόσμιων οικονομικών θεσμών σύμφωνα με έκθεση του Bruegel.*⁸⁷

Ως προς το πρακτικό κομμάτι, η συνεργασία ΕΕ-ΔΝΤ έπαιξε σημαντικό ρόλο στο σχεδιασμό, την εποπτεία και την υλοποίηση των Προγραμμάτων. Η έκθεση επισημαίνει ότι το ΔΝΤ ενεπλάκη πολύ πιο ενεργά στην Ευρωζώνη, από επιχειρησιακή άποψη και χρηματοδοτικά, απ' ότι εθεωρείτο βιώσιμο από τους μετόχους του. Παράλληλα, έθεσε τη συνεργασία ΕΕ-ΔΝΤ ως σημαντικό πρότυπο για μελλοντική συνεργασία μεταξύ παγκόσμιων και περιφερειακών θεσμών, με την ευρω-κρίση, σε αυτό το πλαίσιο, να αποτελεί ιστορικά ένα σημαντικό τεστ της δυνατότητας μιας τέτοιας συνεργασίας. Τα Προγράμματα για τις χώρες της Ευρωζώνης ήταν πρωτοφανή, αφού για πρώτη φορά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οικονομικά ανοικτές και ώριμες χώρες επιχείρησαν να προχωρήσουν σε προσαρμογή μέσα σε νομισματική ένωση. Το 2010 η Ευρωζώνη δε διέθετε ένα θεσμοθετημένο καθεστώς διαχείρισης κρίσεων, με τα

⁸⁵ Pisani-Ferry J., Sapir A. & Wolff G., *EU-IMF assistance to euro-area countries: an early assessment*, Bruegel Blueprint 19, 16 Ιουνίου 2013, σ. 2

⁸⁶ Lombardi D. & Puritz Milson S., *The Euro-Area Crisis: Weighing Options for Unconventional IMF Interventions*, Brookings, 15 Δεκεμβρίου 2011, διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/research/the-euro-area-crisis-weighing-options-for-unconventional-imf-interventions/> [πρόσβαση: 19.10.18]

⁸⁷ Pisani-Ferry J., Sapir A. & Wolff G., *EU-IMF assistance to euro-area countries: an early assessment*, Bruegel, Bruegel Blueprint 19, 16 Ιουνίου 2013, σ. 1

κύρια χαρακτηριστικά αυτού που δημιουργήθηκε να προκύπτουν, στην πράξη, από τη συνεργασία των ευρωπαϊκών θεσμών και του Ταμείου. Αν και το ΔΝΤ δε συμμετείχε για πρώτη φορά σε κοινά Προγράμματα με άλλους θεσμούς, μεταξύ των οποίων και η ΕΕ, ποτέ δεν ενεπλάκη σε τόσο στενή συνεργασία με περιφερειακό θεσμό.⁸⁸

Ρόλοι και αρμοδιότητες μεταξύ των εταίρων μοιράστηκαν, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κρατά τα ηνία της διαπραγμάτευσης, την ΕΚΤ ένα αναλαμβάνει την ευθύνη των τραπεζικών θεμάτων, με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να έχει ισχυρότερο λόγο στα δημοσιονομικά ζητήματα, εξαιτίας της σχετικής εμπειρίας που αποτυπωνόταν σε συγκεκριμένη μεθοδολογία.⁸⁹

Η Κομισιόν είχε τον πρώτο λόγο στο Πρόγραμμα, ωστόσο, δεν είχε ανάλογη εμπειρία, ενώ την ίδια ώρα, οι ισχυρότερες χώρες της Ευρωζώνης είχαν έλλειψη εμπιστοσύνης προς την Επιτροπή, με το αίτημα συμμετοχής του ΔΝΤ να αποτελεί την έκφρασή της. Το γεγονός αυτό έδινε στο Ταμείο ειδικό βάρος στις διαπραγματεύσεις, *μεγαλύτερο από αυτό που του αναλογούσε με βάση τη συμμετοχή του. Τα στελέχη του δεν ήταν συνηθισμένα να παρακολουθούν διαπραγματεύσεις σιωπηρά, το αντίθετο και αυτό δεν άρεσε πάντα στα στελέχη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.*⁹⁰

2.4 Η μετάδοση της κρίσης και η Deauville

Η Ελλάδα, όπως αποδείχθηκε, δεν ήταν το μοναδικό ζήτημα που αποτελούσε συστημική απειλή για την Ευρωζώνη, αλλά ήταν μέρος ενός ευρύτερου προβλήματος της νομισματικής ένωσης, απόρροια και ελλείψεων και της μη ολοκλήρωσης της θεσμικής αρχιτεκτονικής της.⁹¹

Το Φεβρουάριο του 2012 το ΔΝΤ θα συμμετείχε στην ενεργοποίηση του δεύτερου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας ύψους 130 δισεκατομμυρίων ευρώ⁹² κυρίως εξαιτίας του ζητήματος του χρέους της, το οποίο δεν διευθετήθηκε από την αρχή της ενεργοποίησης του μηχανισμού στήριξης.

⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 6

⁸⁹ Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 167

⁹⁰ Στο ίδιο

⁹¹ Pisani-Ferry J., Sapir A. & Wolff G., *EU-IMF assistance to euro-area countries: an early assessment*, Bruegel, Bruegel Blueprint 19, 16 Ιουνίου 2013, σ. 46

⁹² Στο ίδιο, σ. 141

Λίγους μήνες μετά την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου, πραγματοποιήθηκε η σύνοδος της Deauville και υπεγράφη η συμφωνία-διακήρυξη⁹³ της Γερμανίδας Καγκελαρίου, Angela Merkel και του Γάλλου Προέδρου Nicholas Sarkozy, με τους επικριτές της, μεταξύ των οποίων και ο Dominique Strauss-Kahn, να εκτιμούν ότι όξυνε την κρίση στην Ευρωζώνη, ωθώντας την Ιρλανδία και στη συνέχεια την Πορτογαλία πιο κοντά στο μηχανισμό διάσωσης.⁹⁴

Οι ηγέτες των δύο ισχυρότερων οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης έφτασαν σε μία συμφωνία με εκατέρωθεν συμβιβασμούς: *Η Γερμανία έκανε πίσω στο ζήτημα των αυτόματων ποινών για χώρες που παραβίαζαν τους δημοσιονομικούς κανόνες και αποδέχτηκε να ισχύσει η αρχή της ενισχυμένης πλειοψηφίας στη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Αυτό έδινε περιθώριο διαπραγμάτευσης στις κυβερνήσεις, κάτι που ήθελε διακαώς η Γαλλία. Σε αντάλλαγμα, η Γαλλία αποδέχτηκε μια περιορισμένη αλλαγή στη Συνθήκη της ΕΕ, η οποία θα μετέτρεπε από το 2013 τον προσωρινό μηχανισμό στήριξης σε μόνιμο θεσμό. Το κρίσιμο στοιχείο ήταν ότι η αλλαγή ενσωμάτωνε και τη δυνατότητα χρεοκοπίας μιας χώρας. Σε αυτήν την περίπτωση, οι ιδιώτες πιστωτές θα ήταν υποχρεωμένοι να συμμετάσχουν στη διάσωση, αποδεχόμενοι απώλειες στις επενδύσεις τους μέσα από ένα «κούρεμα» του χρέους.*⁹⁵

Τον Ιούλιο του 2014 ο τότε απερχόμενος Επίτροπος Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Olli Rehn, επέρριψε ευθύνες στη Γερμανίδα Καγκελάρια και στο Γάλλο Πρόεδρο επικρίνοντας με σφοδρότητα τη συμφωνία στο γαλλικό θέρετρο, εκτιμώντας ότι ήταν επιβαρυντική για την Ιρλανδία⁹⁶ ενώ η γαλλογερμανική συμφωνία χαρακτηρίστηκε ακόμη και ως «στιγμή Lehman Brothers» για την Ευρώπη.⁹⁷

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Ρουμελιώτη, η συμφωνία Merkel και Sarkozy στη Deauville, αμέσως μετά την εφαρμογή του πρώτου Μνημονίου στην Ελλάδα, ήταν ένα

⁹³ Franco-German Declaration, Statement for the France-Germany-Russia Summit, 18 Οκτωβρίου 2010, διαθέσιμο στο https://www.eu.dk/~media/files/eu/franco_german_declaration.ashx?la=da [πρόσβαση: 19.10.18]

⁹⁴ Έλλης, Α., «Η κρίσιμη καμπή ήταν η Ντοβίλ», εφ. Καθημερινή, 19 Απριλίου 2015

⁹⁵ Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 219

⁹⁶ Καθημερινή, «Ολι Ρέν: "Ηλίθια" η συμφωνία Μέρκελ, Σαρκοζί στην Ντοβίλ», 1 Ιουλίου 2014· Σε συνέντευξη στη Wall Street Journal ο Φινλανδός Επίτροπος είχε κάνει λόγο για «ηλίθια συμφωνία» που «έβαλε το τελευταίο καρφί στο φέρετρο της Ιρλανδίας»

⁹⁷ Mody, A., *The ghost of Deauville*, VOX Cepr Policy Portal, 7 Ιανουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/ghost-deauville> [πρόσβαση: 01.12.18]

γεγονός που αποτέλεσε υποκρισία της ευρωπαϊκής πλευράς. «Ενώ στην Ελλάδα αρνήθηκαν να κάνουν την απομείωση του χρέους, δύο αρχηγοί κρατών, Sarkozy και Merkel συμφωνούν ότι αναγνωρίζουν την ανάγκη να γίνεται απομείωση του χρέους όταν υπάρχουν τέτοιες κρίσεις. Γιατί δεν το έκαναν για την Ελλάδα;»⁹⁸ αναρωτήθηκε αποδίδοντας την εξέλιξη αυτή στο φόβο για τους τραπεζικούς τομείς των δύο ισχυρότερων οικονομιών της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Η άποψη αυτή, ότι η συμφωνία της Deauville προκάλεσε κλιμάκωση της ευρωπαϊκής κρίσης, φυσικά, είχε και αμφισβητίες, μεταξύ των οποίων και ο Ashoka Mody ο οποίος υποστήριξε ότι δεν υπήρχαν στοιχεία πανικού στις αγορές ομολόγων μετά τη σύνοδο.⁹⁹ «Ήταν ολοένα και πιο προφανές ότι η αρχική διάσωση της Ελλάδας δεν θα ήταν αρκετή και δεν ήταν σαφές για το τι θα ακολουθούσε. Επενδυτές έφυγαν από την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, που έδειχναν ως οι πιο πιθανές χώρες που θα χρειάζονταν βοήθεια. Τα κόστη δανεισμού τους αυξήθηκαν κατά πολύ, γεγονός που έκανε ακόμη πιο πιθανή μία στήριξη, κάτι που ήταν ένας τρομακτικός φαύλος κύκλος» σύμφωνα με τον τότε Υπουργό Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Timothy Geithner.¹⁰⁰

Το ΔΝΤ συμμετείχε στην ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης της Ιρλανδίας στις 16 Νοεμβρίου του 2010,¹⁰¹ της Πορτογαλίας στις 20 Μαΐου του 2011¹⁰² και της Κύπρου στις 15 Μαΐου 2013.¹⁰³ Με εξαίρεση το δεύτερο Πρόγραμμα της Ελλάδας που ήταν τετραετούς διάρκειας, το πρώτο της χώρας και αυτά της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας και της Κύπρου ήταν τριετούς διάρκειας. Όπως σημειώθηκε στο πρώτο Μνημόνιο της Ελλάδας, έτσι και στα χρηματοδοτικά πακέτα στήριξης των άλλων χωρών, το ΔΝΤ συμμετείχε ως ο μικρότερος χρηματοδότης επί του συνολικού ποσού: Από τα 62,5 δισεκατομμύρια ευρώ της Ιρλανδίας θα συνεισέφερε τα 22,5, από

⁹⁸ Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

⁹⁹ Mody, A., *Euro Tragedy. A drama in nine acts*, New York, Oxford University Press, 2018, σ. 277

¹⁰⁰ Geithner, T., *Stress Test. Reflections on Financial Crises*, New York, Crown Publishers, 2014, σ. 401

¹⁰¹ IMF, *IMF Statement on Ireland*, Press Release No. 10/441, 16 Νοεμβρίου 2010, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr10441> [πρόσβαση: 13.09.18]

¹⁰² IMF, *IMF Executive Board Approves an €26 Billion Extended Arrangement for Portugal*, Press Release No. 11/190, 20 Μαΐου 2011, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr11190> [πρόσβαση: 13.09.18]

¹⁰³ IMF, *IMF Executive Board Approves €1 Billion Arrangement Under Extended Fund Facility for Cyprus*, Press Release No. 13/175, 15 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr13175> [πρόσβαση: 14.09.18]

78 δισ. ευρώ της Πορτογαλίας τα 26 δισ., ενώ από τα 10 δισ. της Κύπρου θα παρείχε το 1 δισ.

Κεφάλαιο Τρίτο - Αποτίμηση της εμπλοκής στην Ευρωζώνη, λάθη και εξαιρέσεις

3.1 Το Καταστατικό και η εξαίρεση για το χρέος

Πέρα από την πίεση χρόνου και τις πολιτικές δυσκολίες της περίπλοκης και ιδιαίτερης συνεργασίας με τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με την περίπτωση της Ελλάδας, κλήθηκε να αντιμετωπίσει και πρακτικά ζητήματα, που είχαν να κάνουν με το σχεδιασμό του Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής. Με τη συμμετοχή του στη διάσωση χώρας νομισματικής ένωσης έχανε δύο βασικά εργαλεία οικονομικής πολιτικής, που χρησιμοποιεί σε παρεμβάσεις σε επίπεδο μεμονωμένων κρατών: Τη δυνατότητα υποτίμησης του νομίσματος και αυτήν της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους.¹⁰⁴ Σε επίπεδο Ευρωζώνης η πρώτη επιλογή ήταν απαγορευμένη και η δεύτερη, όπως φάνηκε και τα επόμενα χρόνια, αδύνατη τη δεδομένη χρονική στιγμή και ιδιαίτερα πολύπλοκη για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους.

Οι τράπεζες της Γερμανίας και της Γαλλίας είχαν τη μεγαλύτερη έκθεση σε ελληνικά ομόλογα. Είναι ενδεικτική έκθεση της Barclays Capital, την οποία έφεραν στο φως της δημοσιότητας οι New York Times στις 28 Απριλίου 2010,¹⁰⁵ η οποία επισήμανε ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Γερμανίας διακρατούσαν ελληνικά ομόλογα ύψους 28 δισεκατομμυρίων ευρώ. Η ίδια έκθεση υπολόγισε ότι η Γαλλία ήταν ο μεγαλύτερος πιστωτής της Ελλάδας, κατέχοντας ομόλογα ύψους 50 δισ. ευρώ (επτά εκ των οποίων η Bank of France), η Ιταλία 20 δισ. ευρώ, ενώ ακολουθούσαν Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο.¹⁰⁶

Για το λόγο αυτό, Γερμανία και Γαλλία τήρησαν αρνητική στάση απέναντι σε οποιαδήποτε συζήτηση για αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους, με το ίδιο να πράττει και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ο επικεφαλής της ΕΚΤ, Jean-Claude Trichet εκτιμούσε ότι αν προχωρούσε η επιλογή της απομείωσης της αξίας των

¹⁰⁴ Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 168

¹⁰⁵ Deal Book New York Times, *German Banks Have Big Investment in Greece*, 28 Απριλίου 2010, διαθέσιμο στο <https://dealbook.nytimes.com/2010/04/28/german-banks-have-big-investment-in-greece/> [πρόσβαση: 28.10.18]

¹⁰⁶ Στο ίδιο

ομολόγων που κατείχαν οι ευρωπαϊκές τράπεζες θα έπρεπε οι κυβερνήσεις να τις στηρίζουν ή θα έπρεπε η Φρανκφούρτη να παρέμβει. Ο Trichet είχε διαμηνύσει ότι θα σταματούσε τη χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών εάν η Αθήνα ζητούσε αναδιάρθρωση χρέους. Έτσι, ο Strauss-Kahn, ενώπιον αδιεξόδου, δέχθηκε την αναβολή της αναδιάρθρωσης, η οποία όμως, για να περάσει από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ταμείου, έπρεπε να αλλάξει το καταστατικό του διεθνούς οργανισμού, κάτι που έγινε.¹⁰⁷

Έτσι, η επιλογή της αναδιάρθρωσης δεν μπόρεσε ποτέ στην ατζέντα των συζητήσεων, με αποτέλεσμα το ΔΝΤ να κληθεί να τροποποιήσει τους κανόνες του για να δικαιολογήσει το υψηλό ύψος δανεισμού προς την Ελλάδα με δεδομένα το μη βιώσιμο χρέος (130% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος το 2009) και τα υψηλά ετήσια ελλείμματα της Ελλάδας. Την ημέρα που το Διοικητικό Συμβούλιο του Ταμείου ενέκρινε το πακέτο στήριξης προς την Αθήνα, άλλαξε τον κανονισμό λειτουργίας του προσθέτοντας πρόβλεψη δανεισμού σε περιπτώσεις που υφίσταται ισχυρός κίνδυνος διεθνών συστημικών επιπλοκών.¹⁰⁸

«Τότε ήρθε το μεγάλο λάθος: στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ και παρά την έντονη αντίθεση διάφορων εκτελεστικών μελών, οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί πίεσαν για ένα Πρόγραμμα διάσωσης που σε αντίθεση με τους κανόνες του Ταμείου, δεν θα επέβαλε ζημιές στους ιδιώτες πιστωτές της Ελλάδας. Η απόφαση στηριζόταν στον ψευδή ισχυρισμό ότι "η αναδιάρθρωση" του ιδιωτικού χρέους θα προκαλούσε παγκόσμια οικονομική κατάρρευση» σύμφωνα με τον Ashoka Mody.¹⁰⁹

Η συστημική εξαίρεση που υιοθέτησε το Ταμείο ξεπέρασε την εκτίμηση του διεθνούς οργανισμού ότι το χρέος δεν ήταν βιώσιμο χωρίς την απαραίτητη αναδιάρθρωση, το οποίο προβλέπεται πριν από την ενεργοποίηση Προγραμμάτων Δημοσιονομικής Προσαρμογής του ΔΝΤ. Έτσι, με τις σημαντικές ανησυχίες μετάδοσης της κρίσης εκείνη τη χρονική περίοδο τόσο στην Ευρωζώνη όσο και αλλού, το Ταμείο δημιούργησε αυτή την εξαίρεση *για περιπτώσεις όπου υπάρχουν σημαντικές αβεβαιότητες γύρω από τη βιωσιμότητα δημόσιων χρεών*. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η

¹⁰⁷ Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

¹⁰⁸ Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 169

¹⁰⁹ Mody, A., *The IMF Should Get Out of Greece*, Bloomberg, 3 Φεβρουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2017-02-03/the-imf-should-get-out-of-greece> [πρόσβαση: 20.11.18]

*συστημική εξαίρεση επέτρεπε σε υψηλής κλίμακας χρηματοδοτήσεις να προχωρούν χωρίς να χρειάζονται δράσεις μείωσης των χρεών, εάν υπήρχε υψηλό ρίσκο διεθνών συστημικών κινδύνων.*¹¹⁰

Ο εκπρόσωπος της Βραζιλίας στο Διοικητικό Συμβούλιο της 9^{ης} Μαΐου του 2010, Paulo Nogueira Batista εξέφρασε τις πιο έντονες αντιρρήσεις για το πακέτο προς την Ελλάδα και τη μη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, προβλέποντας την αποτυχία του ελληνικού Προγράμματος, επειδή περιελάμβανε σκληρά μέτρα λιτότητας που θα προκαλούσαν μεγάλη ύφεση, ανεργία και καταστροφή του παραγωγικού ιστού της χώρας, με κίνδυνο να πληγεί και η αξιοπιστία του Ταμείου.¹¹¹ «Οι κίνδυνοι του Προγράμματος είναι τεράστιοι. (...) Όπως έχουν τα πράγματα ο κίνδυνος για το Πρόγραμμα είναι να αντικατασταθεί η ιδιωτική από την επίσημη χρηματοδότηση. Με άλλα λόγια και πιο ξεκάθαρα, μπορεί να μη θεωρηθεί ως διάσωση της Ελλάδας, η οποία θα πρέπει να υποβληθεί σε βασανιστική ρύθμιση, αλλά ως ένα σχέδιο διάσωσης των ιδιωτών κατόχων ελληνικών ομολόγων, κυρίως των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων» είπε χαρακτηριστικά προς το ΔΣ ο εκπρόσωπος της μεγαλύτερης χώρας της Νότιας Αμερικής¹¹² γεγονός που θα παραδεχόταν μερικά χρόνια μετά, εμμέσως, η μετέπειτα Γενική Διευθύντρια του ΔΝΤ, Christine Lagarde.

Το Ταμείο στη συνέχεια παραδέχθηκε ότι «ενώ η συστημική εξαίρεση ήταν ένα βήμα προς την κατεύθυνση της ευελιξίας, είχε κάποιες αρνητικές επιπτώσεις, που αναδείχθηκαν με το πέρασμα του χρόνου».¹¹³

3.2 Παραδοχή λαθών από το Ταμείο

Πέρα όμως, από την εξαίρεση που οδήγησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στη συμμετοχή του στη διαχείριση της κρίσης της Ευρωζώνης, το ίδιο το Ταμείο και τα στελέχη του προχώρησαν σε μία σειρά δημόσιων παραδοχών περί λαθών και λάθους εκτιμήσεων τόσο για τα κριτήρια και τις συνθήκες συμμετοχής στο πρώτο ελληνικό

¹¹⁰ IMF, *IMF Survey: IMF reforms policy for exceptional access lending*, 29 Ιανουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sopol012916a> [πρόσβαση: 27.11.18]

¹¹¹ Ιγνατίου, Μ., *Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 474

¹¹² Στο ίδιο, σ. 477

¹¹³ IMF, *IMF Survey: IMF reforms policy for exceptional access lending*, 29 Ιανουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sopol012916a> [πρόσβαση: 27.11.18]

Πρόγραμμα όσο και σε χειρισμούς γενικότερα σε σχέση με τις χώρες της νομισματικής ένωσης.

«Αντικειμενικά επιδεινώσαμε την κατάσταση στην Ελλάδα. Δανείζεις μία χώρα που ήδη έχει αδυναμία αποπληρωμής του χρέους της. Αυτή δεν είναι η εντολή μας» δήλωνε ένας εκ των βασικών οικονομολόγων του ΔΝΤ, αν και συμφώνησε με τη συμμετοχή του Ταμείου στη διαχείριση της ελληνικής κρίσης.¹¹⁴

Η πραγματικότητα είναι ότι η συνεργασία του ΔΝΤ με την Ευρωζώνη προχώρησε εν μέσω αρκετών δυσκολιών. Τα Προγράμματα της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας και της Κύπρου ολοκληρώθηκαν με τις χώρες να μπαίνουν σε μεταμνημονιακή εποπτεία (Post Program Monitoring) αποκτώντας εκ νέου πρόσβαση στις αγορές ομολόγων. Η δυσκολότερη περίπτωση όλων, η Ελλάδα, προχώρησε το Φεβρουάριο του 2012 σε δεύτερο Μνημόνιο, με «κούρεμα» χρέους μέσω των ιδιωτών πιστωτών (PSI) και σε τρίτο τον Ιούλιο του 2015. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δεν μπήκε ποτέ χρηματοδοτικά στο τρίτο Πρόγραμμα της Ελλάδας, που ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2018, εξαιτίας της διαφωνίας με την ευρωπαϊκή πλευρά για το ζήτημα της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Το ΔΝΤ δεν υπέκυψε στις ευρωπαϊκές πιέσεις όπως είχε κάνει το 2010.

Νυν και πρώην αξιωματούχοι του διεθνούς οικονομικού οργανισμού παραδέχθηκαν τις αστοχίες των χειρισμών του σχετικά με τη διαχείριση της κρίσης στην Ευρωζώνη και ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, αν και σε αρκετές περιπτώσεις επέρριψαν ευθύνες τόσο στους Ευρωπαίους εταίρους όσο και σε κυβερνήσεις που δεν υλοποίησαν τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής, με μνεία ιδιαίτερα στην Αθήνα.

Το Φεβρουάριο του 2013 ο τότε επικεφαλής οικονομολόγος του ΔΝΤ, Olivier Blanchard παραδέχθηκε επίσημα σε έκθεση με τίτλο «Τα Λάθη στις Προβλέψεις Μεγέθυνσης και οι Δημοσιονομικοί Πολλαπλασιαστές» (Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers)¹¹⁵ ότι λάθος σε συντελεστή προκάλεσε την επιβολή πολύ μεγαλύτερης λιτότητας, μέσω περικοπών σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η

¹¹⁴ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's misadventure in Greece is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/investigates/special-report/imf-greece/> [πρόσβαση: 01.11.18]

¹¹⁵ Blanchard O. & Leigh D., *Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers*, National Bureau of Economic Research, Φεβρουάριος 2013, σ. 16

Πορτογαλία. «Οι προγνώσεις υποτίμησαν σημαντικά την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση της εσωτερικής ζήτησης που συνδέεται με τη δημοσιονομική προσαρμογή» σημείωσαν χαρακτηριστικά στην έκθεσή τους οι Blanchard και Leigh, μία προσαρμογή που είναι ούτως ή άλλως δύσκολη μέσα σε μια ζώνη με κοινό νόμισμα. «Η οικονομική προσαρμογή είναι αναγκαστικά πιο αργή μέσα σε μια νομισματική ένωση από ό,τι είναι για τις χώρες με το δικό τους νόμισμα, διότι, ακόμη και για πολύ ευέλικτες οικονομίες, οι τιμές αλλάζουν πιο αργά από την συναλλαγματική ισοτιμία. Επομένως, χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα, κάτι που απαιτεί να μένουν οι χώρες στην εντατική για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα - και με υψηλότερο κόστος»¹¹⁶ σύμφωνα με τον Pisani-Ferry.

Στις 28 Ιουλίου του 2016 το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης του Ταμείου (Independent Evaluation Office of the International Monetary Fund - IEO) δημοσίευσε έκθεση με τίτλο «Το ΔΝΤ και οι κρίσεις στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία».¹¹⁷ Στην αποτίμηση αυτή προχώρησε σε μία σειρά παραδοχών για την εμπλοκή του στη νομισματική ένωση.¹¹⁸ Το IEO επισημαίνει ότι «το σύστημα επιτήρησης του ΔΝΤ αναγνώρισε τα σωστά ζητήματα πριν από την κρίση, ωστόσο δεν έπραξε το ίδιο με τον αντίκτυπο των κινδύνων που απέκτησαν αργότερα πολύ μεγάλη έκταση», με μνεία στους τραπεζικούς κινδύνους συγκεκριμένων χωρών.

Η έκθεση τόνισε τις πολιτικές πιέσεις που δέχθηκε το Ταμείο από την ευρωπαϊκή πλευρά από τα αρχικά στάδια της συνεργασίας τους. «Το Μάιο του 2010 το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ ενέκρινε πρόταση να παράσχει χρηματοδοτική πρόσβαση στην Ελλάδα κατ' εξαίρεση, δίχως να αναζητήσει προληπτική αναδιάρθρωση χρέους, παρά το ότι αυτό δεν έδειχνε να έχει προοπτικές βιωσιμότητας. Η κίνδυνος της μετάδοσης έπαιξε κομβικό ρόλο στην απόφαση αυτή» υπογραμμίζει η έκθεση του IEO.¹¹⁹ Σημειώνεται ότι το ίδιο τόνισε και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στη διερευνητική έκθεση για τον ρόλο της Τρόικας στις χώρες της ζώνης του ευρώ, που υπάχθηκαν σε Πρόγραμμα προσαρμογής. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι «το ΔΝΤ επεσήμανε σαφώς τους κινδύνους που ενείχε το ελληνικό Πρόγραμμα, ιδίως όσον

¹¹⁶ Pisani-Ferry, J., *Η τρόικα πρέπει να ωριμάσει*, εφ. Το Βήμα, 29 Μαΐου 2013

¹¹⁷ Independent Evaluation Office of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland, and Portugal*, Evaluation Report, Ιούλιος 2016 διαθέσιμο στο <http://www.imo-imf.org/ieo/pages/CompletedEvaluation267.aspx> [πρόσβαση: 01.10.18]

¹¹⁸ Στο ίδιο, σ. 1-2

¹¹⁹ Στο ίδιο, σ. 1

αφορά τη βιωσιμότητα του χρέους», προσθέτοντας ότι το Ταμείο, «πέραν του ότι δέχθηκε την εκπόνηση και τη διαπραγμάτευση του Προγράμματος από την Τρόικα, αποφάσισε να τροποποιήσει το κριτήριο για την πολιτική έκτακτης πρόσβασης όσον αφορά τη βιωσιμότητα του χρέους, ώστε να καταστεί δυνατός ο δανεισμός προς την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία».¹²⁰

Το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης, επίσης, άσκησε κριτική στις προβλέψεις του ΔΝΤ στα Προγράμματα της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, όσον αφορά στην ανάπτυξη, θεωρώντας τις υπερβολικά αισιόδοξες με αντίστοιχες επιπτώσεις στη δημοσιονομική προσαρμογή. «Τα Προγράμματα του ΔΝΤ σε Ελλάδα και Πορτογαλία ενσωμάτωσαν υπερβολικά αισιόδοξες προβλέψεις για την ανάπτυξη. Πιο ρεαλιστικές προβλέψεις θα είχαν κάνει σαφή τον αντίκτυπο της δημοσιονομικής εξυγίανσης στην ανάπτυξη και στο χρέος, επιτρέποντας στις αρχές να προετοιμαστούν καταλλήλως ή να πείσουν τους Ευρωπαίους να εξετάσουν πρόσθετη - ή πιο ευνοϊκή χρηματοδότηση - διαφυλάσσοντας την αξιοπιστία του ΔΝΤ ως ανεξάρτητου, τεχνοκρατικού θεσμού» ανέφερε χαρακτηριστικά το Ανεξάρτητο Γραφείο, συμπληρώνοντας ότι «τα μαθήματα από κρίσεις του παρελθόντος δεν ελήφθησαν πάντα υπόψη, παράδειγμα όταν το Ταμείο υποτίμησε την πιθανή αρνητική απάντηση των ιδιωτών πιστωτών σε ένα Πρόγραμμα υψηλού κινδύνου».¹²¹

Παράλληλα, επισήμανε και θέματα έλλειψης λογοδοσίας και διαφάνειας στο ΔΝΤ κατά τη διαχείριση της κρίσης στην Ευρωζώνη, γεγονός που διαμόρφωσε την εντύπωση ότι στην περίπτωση της Ευρώπης δεν ακολουθήθηκαν οι συνήθεις πρακτικές του Ταμείου. «Το ΔΝΤ δεν πραγματοποίησε εσωτερικές αξιολογήσεις για τα Προγράμματα στην Ευρωζώνη στον κατάλληλο χρόνο ως όφειλε, γεγονός που οδήγησε σε χαμένες ευκαιρίες για διαχρονικά μαθήματα» υπογράμμισε το ΙΕΟ.¹²²

Παραδοχές περιείχε και η συνοδευτική της έκθεσης δήλωση της Γενικής Διευθύντριας του ΔΝΤ. Η Christine Lagarde έκανε λόγο για επιτυχή εμπλοκή του Ταμείου, δεδομένης της πρωτοφανούς κρίσης στη νομισματική ένωση με υψηλό

¹²⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Έκθεση σχετικά με τη διερευνητική έκθεση για τον ρόλο και τις εργασίες της Τρόικας (ΕΚΤ, Επιτροπή και ΔΝΤ) όσον αφορά τις χώρες της ζώνης του ευρώ που έχουν υπαχθεί σε πρόγραμμα προσαρμογής, 28 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2RMPWKu> [πρόσβαση: 17.11.18]

¹²¹ Independent Evaluation Office of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland, and Portugal*, Evaluation Report, Ιούλιος 2016 διαθέσιμο στο <http://www.imo-imf.org/imo/pages/CompletedEvaluation267.aspx> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 1-2

¹²² Στο ίδιο, σ. 2

κίνδυνο ευρύτερης επέκτασής της και με έλλειψη τειχών προστασίας της ζώνης του ευρώ. «Υπό την απειλή αυτής της πρωτόγνωρης συστημικής πρόκλησης τα Προγράμματα που στήριξε το Ταμείο κατάφεραν να κερδίσουν χρόνο ώστε να χτίσουν τείχη προστασίας, αποτρέποντας την επέκταση της κρίσης και επαναφέροντας την ανάπτυξη και την πρόσβαση στις αγορές για Ιρλανδία, Πορτογαλία και Κύπρο» τόνισε. Παραδέχθηκε επίσης ότι η απόφαση του ΔΝΤ αλλά και της ΕΕ για διάσωση της Ελλάδας το 2010 προέκυψε από την ανάγκη να διασωθούν γαλλικές και γερμανικές τράπεζες.¹²³ Η Γενική Διευθύντρια, ωστόσο, επέρριψε και ευθύνες και στις ελληνικές αρχές για την προβληματική εφαρμογή του Προγράμματος: «Η Ελλάδα ήταν μοναδική περίπτωση. Ενώ οι στόχοι αποδείχθηκαν υπεραισιόδοξοι, το Πρόγραμμα υποσκάφθηκε από πολιτική αστάθεια, αντιδράσεις από οργανωμένα συμφέροντα και μεγάλα προβλήματα εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Όλα αυτά οδήγησαν σε μεγαλύτερη από την αναμενόμενη ύφεση» σύμφωνα με τη Lagarde.

Στο ίδιο μήκος κύματος, αυτό της αυτοκριτικής, κινήθηκε και έκθεση του ΔΝΤ που δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2016. «Όταν η ελληνική κρίση κορυφώθηκε στις αρχές του 2010, ούτε οι θεσμικές ρυθμίσεις στη ζώνη του ευρώ, ούτε οι χρηματοοικονομικές αγορές ήταν έτοιμες για αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους σε μια νομισματική ένωση στην οποία μετείχαν στενά συνδεδεμένες προηγμένες οικονομίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η συστηματική εξαίρεση αγόρασε χρόνο για να αποκτηθούν οι απαραίτητες αντιπυρικές ζώνες. Όμως, η αποτελεσματικότητα του ελληνικού Προγράμματος διάσωσης στον μετριασμό της μετάδοσης της κρίσης ήταν μειωμένη» ανέφερε χαρακτηριστικά.¹²⁴

Σημειώνεται επίσης, ότι η δημοσιονομική προσαρμογή του πρώτου Μνημονίου προς την Ελλάδα και ο αποκλεισμός του ενδεχομένου αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους είχε δημιουργήσει βεβαιότητα για την αποτυχία του προγράμματος στο εσωτερικό του ΔΝΤ εν τη γενέσει του. Τον Ιανουάριο του 2017 ο Αμερικανός δημοσιογράφος Paul Blustein παρουσίασε, σε διεθνή ημερίδα του καναδικού think tank Centre for International Governance, επιστολή του πρώην επικεφαλής οικονομολόγου

¹²³ Βλ. *Statement by the Managing Director on the Independent Evaluation Office's Report on the IMF and the crises in Greece, Ireland and Portugal: An evaluation by the Independent Evaluation Office*, διαθέσιμο στο <http://www.ieo-imf.org/ieo/files/completedevaluations/MDs%20Statement%20Print.pdf> [πρόσβαση: 24.10.18]

¹²⁴ IMF, *The Fund's Lending Framework and Sovereign Debt-Further Considerations*, 29 Απριλίου 2015 διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2015/040915.pdf> [πρόσβαση: 01.12.18]

του ΔΝΤ, Olivier Blanchard, με ημερομηνία 4 Μαΐου του 2010, με την οποία προειδοποιούσε τον επικεφαλής της αποστολής του Ταμείου στην Ελλάδα, Poul Thomsen ότι το ελληνικό Πρόγραμμα δεν θα είχε επιτυχία, ακόμη κι αν εφαρμοζόταν κατά γράμμα.¹²⁵ Ο Blanchard επιβεβαίωσε έμμεσα την ύπαρξη του εγγράφου, ενώ παράλληλα, επέκρινε τη διαχείριση του θέματος του ελληνικού χρέους από τους Ευρωπαίους και την τότε ηγεσία του Ταμείου.¹²⁶

Ο πρώην Υπουργός Οικονομικών της Ολλανδίας και πρώην πρόεδρος του Eurogroup στο μεγαλύτερο διάστημα της ευρω-κρίσης Jeroen Dijsselbloem, μετά τη λήξη της θητείας του στις Βρυξέλλες έκανε ένα σύντομο απολογισμό της παρέμβασης του ΔΝΤ, καθώς και στη σχέση του με τους Ευρωπαίους. «Στην αρχή οι Ευρωπαίοι δεν είχαν κεφάλαια, δεν είχαν θεσμούς και καμία εμπειρία με τη διαχείριση προγραμμάτων ανάγκης. Έτσι, εισήχθη το ΔΝΤ, το οποίο πραγματοποιεί αυτές τις παρεμβάσεις οπουδήποτε στον κόσμο. Το Ταμείο ήταν σκληρό. Όχι για να κάνει δύσκολη τη ζωή για την Ελλάδα, αλλά για να εισαγάγει ρεαλισμό: Πόσο άσχημα είναι τα προβλήματα και πώς θα μπορούσαν να μοιάζουν οι αποτελεσματικές λύσεις. Αργότερα, υπήρξε πολλή συζήτηση για τη βιωσιμότητα του χρέους και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πίεσε τους Ευρωπαίους να μειώσουν το βάρος του χρέους για την Ελλάδα. Αυτό συνέβη ξανά και ξανά, χαμηλώνοντας τα επιτόκια, επιμηκύνοντας τις ωριμάνσεις, προσφέροντας περιόδους χάριτος, αλλά χωρίς να προσφέρουν ένα απλό "κούρεμα" χρέους. Ενδεχομένως περισσότερα να πρέπει να γίνουν στο μέλλον».¹²⁷

3.3. Αξιολόγηση της συνεργασίας ΕΕ - ΔΝΤ

Ένα άλλο σημαντικό κομμάτι της ενεργής παρουσίας του ΔΝΤ στην Ευρωζώνη αποτελεί η συνεργασία του με τους Ευρωπαίους εταίρους, θέμα που έχει αποτελέσει και αποτελεί αντικείμενο ενδελεχών αναλύσεων. Αρκετές κάνουν λόγο για προβληματική σχέση εν τη γενέσει της, ενώ οι αντίθετες απόψεις κάνουν λόγο για μία

¹²⁵ Keptalkinggreece, *IMF Chief Economist Blanchard warned in May 2010 Greece Program was not going to work*, keptalkinggreece.com, διαθέσιμο στο <https://www.keptalkinggreece.com/2017/02/15/imf-chief-economist-blanchard-warned-in-may-2010-greece-program-was-not-going-to-work/> [πρόσβαση: 02.12.18]

¹²⁶ Βλ. Παράρτημα

¹²⁷ Vasilaki, C., *Dijsselbloem: Greek government will gradually access markets more and more*, Euractiv, 23 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/interview/dijsselbloem-greek-government-will-gradually-access-markets-more-and-more/> [πρόσβαση: 04.12.18]

επιτυχημένη σύμπραξη εκ του αποτελέσματος, δηλαδή τη δημιουργία αναχώματος απέναντι στη μετάδοση της κρίσης της Ευρωζώνης.

«Πέρα από τις ευρωπαϊκές ιδιαιτερότητες, το πείραμα της Τρόικας απαντά σε ένα ερώτημα μεγάλης σημασίας σε άλλα μέρη του κόσμου: Μπορεί το ΔΝΤ να συνεργάζεται με περιφερειακούς θεσμούς; Η απάντηση είναι ναι - αλλά όχι εύκολα. Η Τρόικα έχει αποδειχθεί λειτουργική, και η Ευρώπη θα αντιμετώπιζε δυσκολίες στην υπό όρους παροχή βοήθειας σε χώρες της Ευρωζώνης χωρίς την συμμετοχή και την στήριξη του ΔΝΤ. Αλλά η συνεργασία αποδείχθηκε δύσκολη, έστω και επειδή κάθε συμμετέχων θεσμός έχει κανόνες και περιορισμούς που δεν συμφιλιώνονται εύκολα μεταξύ τους» είναι η άποψη που εξέφρασε ο Jean Pisani-Ferry.¹²⁸

Για το ζήτημα της συνεργασίας του ΔΝΤ με τους θεσμούς της ΕΕ, με δεδομένη τη μη ύπαρξη πιθανότητας να χρηματοδοτήσει αυτόνομα ένα κράτος-μέλος της Ευρωζώνης και τις δυσκολίες σχεδιασμού ενός Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής μαζί με περιφερειακούς θεσμούς, το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης του ΔΝΤ εκτίμησε ότι ο μηχανισμός της Τρόικας ήταν αποτελεσματικός στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, το Ταμείο «έχασε τη χαρακτηριστική του ικανότητα ως διαχειριστής κρίσεων».¹²⁹ «Και επειδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπραγματευόταν εκ μέρους του Eurogroup, η διευθέτηση της Τρόικας επί της ουσίας έθεσε τις αποφάσεις των τεχνικών κλιμακίων του ΔΝΤ από πολύ νωρίς υπό πολιτικές πιέσεις» αναφέρει χαρακτηριστικά το ΙΕΟ.

Ο πρώην ιστορικός του Ταμείου, James Boughton έκανε λόγο για «τακτικό λάθος» του Strauss-Kahn με το να αφήσει το διεθνή οργανισμό να παγιδευθεί στη συμφωνία για τη διαμόρφωση της Τρόικας, εξηγώντας ότι έδινε, πλέον, μία, ενιαία φωνή στους τρεις θεσμούς, στερώντας από το ΔΝΤ την ανεξαρτησία.¹³⁰

Οι διχογνωμίες και οι τριβές δεν έλειπαν μεταξύ των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΔΝΤ, με την πλευρά του Ταμείου να αφήνει αιχμές σε περιπτώσεις όπως αυτή της Ιρλανδίας. Ο πρώην επικεφαλής της αποστολής του ΔΝΤ στο Δουβλίνο,

¹²⁸ Pisani-Ferry, J., *Η τρόικα πρέπει να ωριμάσει*, εφ. Το Βήμα, 30 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στο <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=515284> [τελευταία πρόσβαση 12.1.18]

¹²⁹ Independent Evaluation Office of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland, and Portugal, Evaluation Report*, Ιούλιος 2016 διαθέσιμο στο <http://www.iew-imf.org/iew/pages/CompletedEvaluation267.aspx> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 1

¹³⁰ Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's misadventure in Greece is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/investigates/special-report/imf-greece/> [πρόσβαση: 01.11.18]

Ajai Chopra επέκρινε την παρουσία της ΕΚΤ στο σχήμα της Τρόικας εκτιμώντας ότι η Ιρλανδία και οι άλλες χώρες για τις οποίες ενεργοποιήθηκαν μηχανισμοί στήριξης θα μπορούσαν να έχουν ηπιότερα προγράμματα εάν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν είχε συμμετάσχει στο σχήμα διάσωσης, επισημαίνοντας, μάλιστα, ότι οι διαφωνίες στις επαφές των δύο πλευρών κατά το σχεδιασμό του ιρλανδικού Μνημονίου δεν βγήκαν στη δημοσιότητα.¹³¹

Το ζήτημα του ελληνικού χρέους, ωστόσο, ήταν το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ομαλή συνεργασία Ευρώπης και ΔΝΤ, αποτελώντας σημείο τριβής από το 2010 και το πρώτο Μνημόνιο της Ελλάδας έως και στο τέλος του τρίτου, τον Αύγουστο του 2018, στο οποίο το Ταμείο δε συμμετείχε χρηματοδοτικά, παρά τις ευρωπαϊκές πιέσεις και τη συμφωνία του 2015. Δεν αποτέλεσε το μόνο σημείο αντιπαράθεσης, αφού και το ζήτημα των προβλέψεων του Ταμείου επέφερε ένταση. Το Μάιο του 2017, όταν ήταν σε ισχύ η διχογνωμία ΕΕ-ΔΝΤ για το ελληνικό χρέος και τη συμμετοχή του Ταμείου στο τρίτο Πρόγραμμα της Ελλάδας, ο τότε Υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας Wolfgang Schaeuble επιτέθηκε στο ΔΝΤ για τις προβλέψεις σχετικά με το ρυθμό μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας, αλλά αμφισβήτησε και την επιτυχία των Προγραμμάτων. «Στην παρούσα φάση μαλώνουμε με το ΔΝΤ για το ποια είναι η σωστή εκτίμηση για την ανάπτυξη στην Ελλάδα τα επόμενα 40-50 χρόνια. Το Ταμείο δεν είναι έτοιμο να δεχθεί πάνω από 1% ανάπτυξη για τα επόμενα 40 χρόνια. Να γιατί όλα τα Προγράμματα ήταν μάταια» ανέφερε χαρακτηριστικά,¹³² αντικατοπτρίζοντας εμμέσως μία μακρά διαφωνία σε βασικό κομμάτι σχεδιασμού των μνημονίων.

3.4 Το ΔΝΤ καταλυτικός παράγοντας στην αποτροπή της μετάδοσης της κρίσης;

Πέρα από τα λάθη και τις εξαιρέσεις που επεφύλασσε η εμπλοκή του ΔΝΤ στην Ευρωζώνη, στο πλαίσιο της αποτίμησής της περιλαμβάνεται και το ερώτημα που σχετίζεται με το εάν όντως η συμμετοχή του διεθνούς οργανισμού αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα για την αποτροπή της μετάδοσης της κρίσης και του περιορισμού της.

Η όξυνση της κρίσης, με αφορμή την περίπτωση της Ελλάδας, το 2010 βρήκε τη νομισματική ένωση με θεσμικές ελλείψεις, όπως παραδέχθηκαν Ευρωπαίοι

¹³¹ Carswell, S., *Ex-IMF chief Ajai Chopra criticises Ireland's bailout*, Irish Times, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.irishtimes.com/business/economy/ex-imf-chief-ajai-chopra-criticises-ireland-s-bailout-1.2452324> [πρόσβαση: 07.12.18]

¹³² Χρυσολωρά, Ε., *Πυρά από τον Σόιμπλε κατά του ΔΝΤ*, εφ. Καθημερινή, 31 Μαΐου 2015

αξιωματούχοι. ΕΕ και Ευρωζώνη δεν είχαν σχετική εμπειρία από τη διαχείριση κρίσεων όπως και κάποιο θεσμικά κατοχυρωμένο σχέδιο αντιμετώπισης ενός συστημικού κινδύνου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Την ίδια ώρα, πέρα από τα θεσμικά, υπήρχαν και πολιτικά εμπόδια για τη χρηματοδότηση της διάσωσης της Ελλάδας ως μιας χώρας-μέλους της ζώνης του ευρώ, αποκλειστικά από τους εταίρους της, με τον ευρωπαϊκό Βορρά και ιδιαίτερα τη Γερμανία να εμφανίζουν αντιστάσεις απέναντι στο ενδεχόμενο αυτό. Η έλευση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ήρθε να δώσει λύση και στα δύο παραπάνω ζητήματα.

Το ΔΝΤ συμμετείχε ως ισότιμος εταίρος και χρηματοδοτικά και σε Ιρλανδία, Πορτογαλία και Κύπρο. Άρα όπου, δηλαδή, υπήρξαν «ευαίσθητες» καταστάσεις, το Ταμείο ενεπλάκη, με αποτέλεσμα, στις χώρες εκείνες η κρίση να μην παραταθεί χρονικά τόσο όσο στην Ελλάδα. Από τεχνοκρατική άποψη, δηλαδή, το Ταμείο βοήθησε στο να περιοριστεί η έκταση της κρίσης και με χρηματική στήριξή του και με την τεχνογνωσία του όλες οι χώρες έκλεισαν τα Προγράμματα προσαρμογής τους, με τελευταία την Ελλάδα.¹³³ Ως προς το αποτέλεσμα, τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής στα οποία συμμετείχε το Ταμείο ολοκληρώθηκαν επιτυχώς, με εξαίρεση την ελληνική περίπτωση. Το πρώτο και το δεύτερο Μνημόνιο επί της ουσίας δεν ολοκληρώθηκαν και στο τρίτο Πρόγραμμα το ΔΝΤ, έπειτα από διαρκή αντιπαράθεση με την ευρωπαϊκή πλευρά, συμμετείχε τελικά μόνο ως τεχνικός σύμβουλος και όχι χρηματοδοτικά.

Υπάρχει, όμως και ο αντίλογος, που υποστηρίζει ότι η συμμετοχή του Ταμείου δεν αποτέλεσε, τελικά, παράγοντα αποτροπής της μετάδοσης της κρίσης στη ζώνη του ευρώ, αφού μετά την Ελλάδα επηρεάστηκαν η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, κινδύνευσαν σοβαρότατα η Ιταλία και η Ισπανία. Η διαφορά είναι ότι Ιρλανδία, Πορτογαλία και Κύπρος μπήκαν σε πρόγραμμα του ΔΝΤ, ενώ Ιταλία και Ισπανία όχι. Τα μεγέθη των δύο χωρών του ευρωπαϊκού Νότου ήταν πολύ μεγάλα για να εφαρμοστεί Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Προσαρμογής, με τις κυβερνήσεις τους να αρνούνται τη σύναψη Μνημονίων, επιλέγοντας τη στενή επιτήρηση. Η Ισπανία λόγω των καλών σχέσεων με τη Γερμανία, έλαβε χρηματοδοτικό πακέτο 100 δις. από ευρωπαϊκά κονδύλια για τη διάσωση των τραπεζών της, χωρίς να προσφύγει σε μηχανισμό διάσωσης, ενώ η Ιταλία,

¹³³ Συνέντευξη Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

που επίσης απειλήθηκε να μπει σε Πρόγραμμα, με μία ενδιάμεση λύση, συμφώνησε να εφαρμόσει τις πολιτικές που επιβλήθηκαν από το Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την προϋπόθεση ότι αν δεν τις υλοποιήσει, θα αναγκαζόταν να ζητήσει δανειοδότηση από το Ταμείο.¹³⁴

Η αναβολή της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους ήταν ένα ζήτημα που αναπόφευκτα θα αναδυόταν ξανά για την Ελλάδα, τους Ευρωπαίους και το Ταμείο. Ο Strauss-Kahn πίεζε για την ελάφρυνση του χρέους από το Σεπτέμβριο του 2010, ωστόσο από την ελληνική πλευρά, σύμφωνα με τον τότε Εκπρόσωπο της Ελλάδας στο Ταμείο, Παναγιώτη Ρουμελιώτη, δεν υπήρχε βούληση να ζητηθεί η αναδιάρθρωσή του από την ΕΕ. Τελικά, έπειτα από συνεχείς πιέσεις του Γενικού Διευθυντή του ΔΝΤ και τη μελέτη βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους που καταδείκνυε ότι δεν θα ήταν εξυπηρετήσιμο, η ευρωπαϊκή πλευρά είπε για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 2011 ότι είναι αναγκαία η αναδιάρθρωσή του.¹³⁵ *Η καθυστέρηση, όμως αυτή, έδωσε τη δυνατότητα στις ξένες τράπεζες να απαλλαγούν σε μεγάλο ποσοστό από τα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, να τα πουλήσουν στη δευτερογενή αγορά, να τα ρευστοποιήσουν με τις λήξεις των ομολόγων. Και βοήθησαν τις ξένες τράπεζες να περιορίσουν τις ζημιές τους, αντίθετα, οι ελληνικές τράπεζες υποχρεώθηκαν να διατηρήσουν τα ομόλογά τους, γι' αυτό και έπαθαν μεγάλη ζημιά, ενώ αν γινόταν αρχικά, πριν εκδηλωθεί όλη αυτή η κρίση, οι τράπεζες θα μπορούσαν να αντέξουν και θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ηπιότερες πολιτικές λιτότητας και επομένως τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να είναι πολύ πιο ήπια,* σύμφωνα με τον Π. Ρουμελιώτη.

Την άποψη αυτή ενστερνίστηκε και η Susan Schadler, που διετέλεσε υποδιευθύντρια της Ευρωπαϊκής Διεύθυνσης του Ταμείου την περίοδο 1997-2007. «Τι νόημα έχει να εξοφλούνται οι μεγάλες τράπεζες και αντί αυτού να επιβαρύνονται οι φορολογούμενοι;» αναρωτήθηκε σε συνέντευξή της το Νοέμβριο του 2014, επισημαίνοντας ακόμη ότι μία γρήγορη διαγραφή χρέους την άνοιξη του 2010 θα αποσαφήνιζε νωρίτερα την κατάσταση, η μακρά καθυστέρηση που σημειώθηκε, όμως, έκανε δυσχερέστερη την κατάσταση στην Ελλάδα, ενώ δεν απέτρεψε τη μετάδοση της κρίσης και σε άλλες χώρες της νομισματικής ένωσης.¹³⁶

¹³⁴ Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

¹³⁵ Στο ίδιο

¹³⁶ Ιγνατίου, Μ., *Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 31, σ. 534

Κεφάλαιο Τέταρτο – Νέες προσεγγίσεις ενόψει

4.1 Το Ταμείο και η συνεργασία του με την ΕΕ σε μελλοντικές κρίσεις

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η συνεργασία που ανέπτυξε το Ταμείο με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς συνεχίζεται και θα συνεχιστεί σε συμβουλευτικό επίπεδο, ακόμη κι αν δεν περιλαμβάνεται χρηματοδοτική στήριξη του ΔΝΤ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, για παράδειγμα, έχει ρόλο παρατηρητή στο Ταμείο, διαθέτει γραφείο στις εγκαταστάσεις του στην Washington, με εκπρόσωπό της να παρίσταται στις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου, αν και ως παρατηρητής, χωρίς δικαίωμα ομιλίας. Το καταστατικό του ΔΝΤ, ούτως ή άλλως, προβλέπει ετήσια ανασκόπηση του Άρθρου 4 και για το σύνολο της Ευρωζώνης. Συντάσσει, δηλαδή, μια έκθεση που δεν είναι επικεντρωμένη σε μία χώρα (Ελλάδα, Ιταλία, Αυστρία, κ.ά.) αλλά στη νομισματική ένωση, στις προοπτικές και σε ενδεχόμενα προβλήματα της. Συνεπώς, οι χώρες-μέλη της Ευρωζώνης δέχονται τις συμβουλές του Ταμείου, του οποίου είναι επίσης μέλη.¹³⁷ Υπάρχουν θέσεις, εξάλλου, όπως αυτή του Dermot Hodson, που εκτιμούν ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποτελεί, πλέον, ένα είδος *de facto* θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξαιτίας της συμφωνίας της ΕΕ με το Ταμείο ώστε αυτό να παρακολουθεί τις συνθήκες που σχετίζονται με τα ευρωπαϊκά δάνεια και την εποπτεία των ευρωπαϊκών θεσμών στα δρώμενα της Ένωσης.¹³⁸

Το ΔΝΤ, από την πλευρά του, κατανοεί ότι η Ευρώπη δεν αποτελεί μία πολιτική ένωση και για το λόγο αυτό οι αλλαγές στην αρχιτεκτονική της είναι αρκετά περίπλοκες.¹³⁹

Η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το ρόλο της Τρόικας διατύπωσε σαφή θέση υπέρ του επαναπροσδιορισμού της συμμετοχής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.¹⁴⁰ Η έκθεση ανέφερε χαρακτηριστικά ότι *ύστερα από χρόνια*

¹³⁷ Συνέντευξη Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

¹³⁸ Hodson, D., *The IMF as a de facto institution of the EU: A multiple supervisor approach*, Review of International Political Economy, 2015, σ. 571

¹³⁹ Berger H., Dell' Ariccia G. & Obstfeld M., *The Euro Area Needs a Fiscal Union*, IMF Blog, 21 Φεβρουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/02/21/the-euro-area-needs-a-fiscal-union/> [πρόσβαση: 25.11.18]

¹⁴⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Έκθεση σχετικά με τη διερευνητική έκθεση για τον ρόλο και τις εργασίες της Τρόικας (ΕΚΤ, Επιτροπή και ΔΝΤ) όσον αφορά τις χώρες της ζώνης του ευρώ που έχουν υπαχθεί σε πρόγραμμα προσαρμογής*, 28 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2RMPWku> [πρόσβαση: 17.11.18]

πείρας στον σχεδιασμό και την εφαρμογή χρηματοδοτικών προγραμμάτων, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν αποκτήσει την απαραίτητη τεχνογνωσία ώστε να τα σχεδιάζουν και να τα εφαρμόζουν μόνο τους, ενώ η συμμετοχή του ΔΝΤ θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί.¹⁴¹

Ταυτόχρονα ζήτησε οποιαδήποτε μελλοντική συμμετοχή του ΔΝΤ στη ζώνη του ευρώ να είναι προαιρετική, κάνοντας αίτημα διαβούλευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ανάμιξη του ΔΝΤ στην ζώνη του ευρώ σε βάση ad hoc, ενώ κάλεσε το Ταμείο να επαναπροσδιορίσει το πεδίο τυχόν μελλοντικής συμμετοχής του σε προγράμματα συνδρομής που αφορούν την ΕΕ, κατά τρόπο ώστε να γίνει ένας δανειστής που δίνει το έναυσμα, παρέχοντας ένα ελάχιστο όριο χρηματοδότησης και εμπειρογνωμοσύνης στη δανειζόμενη χώρα και στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, ενώ διατηρεί την ευχέρεια αποχώρησης σε περίπτωση διαφωνίας.¹⁴²

Σημαντικό ρόλο, όμως, θα παίζουν οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή πλευρά σε πολιτικό επίπεδο και πιο συγκεκριμένα, το πώς θα διαχειριστεί η Ευρώπη μελλοντικές κρίσεις. Στο ερώτημα αυτό θα απαντήσει η ενδεχόμενη θεσμική μεταρρύθμιση Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα εκ των βασικών ζητημάτων είναι εάν τον τεχνοκρατικό ρόλο που είχε στην Τρόικα το ΔΝΤ θα τον αναλάβει στο μέλλον ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο (European Monetary Fund – EMF) που θα αποτελεί προϊόν ενίσχυσης/μετεξέλιξης του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (European Stability Mechanism–ESM).

Η προοπτική ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου αποτέλεσε μία από τις τέσσερις κύριες πρωτοβουλίες που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 6 Δεκεμβρίου 2017 στο πλαίσιο του χάρτη πορείας για την εμβάθυνση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης.¹⁴³ *Μολονότι η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση που έπληξε την Ευρώπη δεν ξεκίνησε από τη ζώνη του ευρώ, έφερε στο φως ορισμένες θεσμικές αδυναμίες της. «Μετά από δέκα σχεδόν χρόνια, χάρη στις αποφασιστικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν σε όλα τα επίπεδα, η Ευρώπη γνωρίζει ισχυρή ανάκαμψη ενώ υπάρχει οικονομική ανάπτυξη σε όλα τα κράτη μέλη. Η ανεργία βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2008. Το οικονομικό κλίμα είναι*

¹⁴¹ Στο ίδιο

¹⁴² Στο ίδιο

¹⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Η Επιτροπή καθορίζει χάρτη πορείας για την εμβάθυνση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης*, 6 Δεκεμβρίου 2017, διαθέσιμο στο http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5005_el.htm [πρόσβαση: 06.11.18]

το πιο ευνοϊκό από το 2000. Επίσης, η υποστήριξη του ενιαίου νομίσματος από τους Ευρωπαίους είναι στο υψηλότερο επίπεδο από την καθιέρωση των χαρτονομισμάτων και των κερμάτων ευρώ. Αυτό παρέχει μια ευκαιρία για την εμβάθυνση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης. Οι επόμενοι 18 μήνες θα πρέπει να αξιοποιηθούν για να πραγματοποιηθούν τα απαραίτητα επόμενα βήματα», τόνιζε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωσή της.

Η πρώτη πρωτοβουλία ήταν για το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο. Προέβλεπε τη *σύσταση Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου (ENT) το οποίο θα εδράζεται στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ και θα βασίζεται στην καθιερωμένη δομή του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ)*. Κατά τα τελευταία χρόνια, ο ΕΜΣ έχει διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στη διασφάλιση της σταθερότητας της ζώνης του ευρώ, παρέχοντας βοήθεια στα κράτη-μέλη για να ανακτήσουν ή να διατηρήσουν την πρόσβαση στις αγορές κρατικών ομολόγων, σύμφωνα με την Κομισιόν. «Το ENT αναμένεται να βασιστεί στην αρχιτεκτονική του ΕΜΣ, με ουσιαστική διατήρηση των υφιστάμενων χρηματοπιστωτικών και θεσμικών δομών του, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα συνεχίσει να συνδράμει τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ που αντιμετωπίζουν χρηματοοικονομικές δυσχέρειες. Επιπροσθέτως, το ENT θα παρέχει τον κοινό μηχανισμό ασφαλείας για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης και θα ενεργεί ως δανειστής έσχατης ανάγκης για να διευκολύνει την ομαλή εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών. Προβλέπεται, επίσης, ταχύτερη λήψη αποφάσεων σε επείγουσες περιπτώσεις και πιο άμεση συμμετοχή στη διαχείριση προγραμμάτων χρηματοδοτικής συνδρομής. Με την πάροδο του χρόνου, το ENT θα μπορεί επίσης να αναπτύξει νέα χρηματοδοτικά μέσα, για παράδειγμα να υποστηρίξει πιθανή σταθεροποιητική λειτουργία. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο καλούνται να εγκρίνουν αυτή την πρόταση έως τα μέσα του 2019», σημειώνει η Επιτροπή.¹⁴⁴

Για να προχωρήσει η ιδέα του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου, που ενδεχομένως να σημάνει την απομάκρυνση του ΔΝΤ από τη διαχείριση των ευρωπαϊκών ζητημάτων θα πρέπει να ικανοποιηθούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τόσο σε πολιτικό επίπεδο, δηλαδή εκχώρηση αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο κομμάτι του ελέγχου των Προϋπολογισμών των κρατών-μελών όσο και

¹⁴⁴ Στο ίδιο

σε πρακτικό, με ουσιαστική επέκταση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, με την πρόσληψη προσωπικού, αφού ακόμα δε διαθέτει το απαιτούμενο ανθρώπινο δυναμικό.¹⁴⁵

Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου, κατά άλλες απόψεις, δε σημαίνει απαραίτητα ανταγωνιστικό ρόλο του νέου ευρωπαϊκού θεσμικού μορφώματος σε σχέση με το ΔΝΤ και απομάκρυνση του τελευταίου από την Ευρώπη, σε σχέση με ενδεχόμενα μελλοντικά Προγράμματα στήριξης. «Ο ESM θα είναι πάντα ο μικρός αδερφός του ΔΝΤ» ανέφερε στους Ευρωπαίους ομολόγους του ο Γερμανός Υπουργός Οικονομίας και στενός συνεργάτης της Καγκελαρίου Merkel, Peter Altmaier.¹⁴⁶ Οι πολιτικές ισορροπίες στο θεσμικό οικοδόμημα θα είναι αυτές που θα κρίνουν τη μελλοντική σχέση με το ΔΝΤ, το οποίο διατηρεί προς το παρόν, επιφυλακτική προσέγγιση.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διά του Αναπληρωτή Διευθυντή του Ευρωπαϊκού Τμήματος, Jorg Decressin έχει εκφραστεί θετικά προς την προοπτική εξέλιξης του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας σε ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο. «Με μια κατάλληλη δομή διακυβέρνησης, με μία ισχυρή εντολή εποπτείας, ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο θα μπορούσε στην πραγματικότητα να ενδυναμώσει την πρόληψη και διαχείριση κρίσεων» επισήμανε σχετικά με τη μελλοντική συμμετοχή του Ταμείου στις υποθέσεις της Ευρώπης: «Δεν έχουμε στόχο να κάνουμε πίσω από τη στήριξη της Ευρώπης, το αντίθετο. Παραμένουμε στη διάθεση των Ευρωπαίων εταίρων μας να βοηθήσουμε με κάθε κρίση που μπορεί να προκύψει. Ελπίζουμε, επίσης, να συνεχίσουμε να παίζουμε χρήσιμο ρόλο μέσω του μηχανισμού επιτήρησης».¹⁴⁷

Πέρα από τις πολιτικές εξελίξεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης τον ενεργό ή μη ρόλο του ΔΝΤ στα ευρωπαϊκά ζητήματα θα καθορίσουν εξελίξεις στην άλλη όχθη του Ατλαντικού. Σημαντική θα είναι η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών, χώρα-μέλους του Ταμείου που αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοδότη του. Ο Λευκός Οίκος

¹⁴⁵ Reiermann, C., *The New Face of the Eurozone Bailout Fund*, Spiegel, 12 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <http://www.spiegel.de/international/europe/eurozone-esm-bailout-fund-on-the-road-to-expansion-a-1232958.html> [πρόσβαση: 19.11.18]

¹⁴⁶ Berschens R. & Greive Martin, *Europeans drop plans to replace the IMF*, Handelsblatt, 18 Απριλίου 2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2B4nHQe> [πρόσβαση: 18.11.18]

¹⁴⁷ Jones, M., *IMF says Europe's growth more durable, warns of 'disruptive' Brexit threat*, Reuters, 13 Νοεμβρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-imf/imf-says-europes-growth-more-durable-warns-of-disruptive-brexit-threat-idUSKBN1DD0X4> [πρόσβαση: 01.11.18]

στήριξε¹⁴⁸ το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό πακέτο στην ιστορία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου - αφού το δάνειο προς την Αργεντινή ανήλθε στα 57 δισ. δολάρια - ωστόσο στο ζήτημα αύξησης της χρηματοδότησης προς το Ταμείο είναι άγνωστο τι μέλλει γενέσθαι, δεδομένου του σκεπτικισμού της κυβέρνησης Trump προς το μοντέλο της πολυμέρειας. Οι αβεβαιότητες στις σχέσεις ΗΠΑ-ΔΝΤ τροφοδοτούνται και από την αμφιβολία ότι η αμερικανική κυβέρνηση και το Κογκρέσο θα στηρίζουν μία νέα αύξηση πόρων, έπειτα από αυτήν της κυβέρνησης Obama.¹⁴⁹

Σημαντικό ρόλο θα παίξουν και οι στρατηγικές προτεραιότητες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Αν αυτές θα έχουν στην πρώτη γραμμή την Ευρώπη ή θα επικεντρωθούν αλλού, όπως για παράδειγμα στις αναδυόμενες αγορές. Ο διορισμός της Ινδο-αμερικανίδας καθηγήτριας του Harvard University, Gita Gopinath ως επικεφαλής οικονομολόγου του Ταμείου¹⁵⁰ ερμηνεύεται τόσο ως ένδειξη στροφής του ΔΝΤ προς τις αναδυόμενες οικονομίες αλλά και ως περαιτέρω ελαστικοποίηση της στρατηγικής του διεθνούς οργανισμού στο ζήτημα του Washington Consensus,¹⁵¹ με το ζήτημα της σύγχρονης οικονομικής σκέψης του Ταμείου να αναλύεται παρακάτω.

4.2 Νέα στρατηγική για τις νομισματικές ενώσεις

Οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν σε πρακτικό επίπεδο – ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας - στη συνεργασία του ΔΝΤ με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς οδήγησε το Ταμείο σε επαναχάραξη στρατηγικής σε σχέση με τις νομισματικές ενώσεις.

Το ΔΝΤ, όπως κατέδειξε κυρίως η ελληνική περίπτωση, παρά το γεγονός ότι είχε εμπλακεί στο παρελθόν σε νομισματικές ενώσεις (CEMAC, WAEMU, ECCU) δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στο πλαίσιο της Ευρωζώνης. «Το Ταμείο δε διαμόρφωσε ένα γενικό πλαίσιο για το σχεδιασμό Προγραμμάτων και αιρεσιμότητας σε κράτη-μέλη

¹⁴⁸ Reuters, *Trump says U.S. supports Argentina, backs its efforts with IMF*, 4 Σεπτεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-argentina-economy-trump/trump-says-us-supports-argentina-backs-its-efforts-with-imf-idUSKCN1LK270> [πρόσβαση: 11.11.18]

¹⁴⁹ Politi J. & Fleming S., *IMF: the fight to woo a sceptical US over funding*, Financial Times, 10 Αυγούστου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.ft.com/content/1ba3ca22-c892-11e8-ba8f-ee390057b8c9> [πρόσβαση: 18.11.18]

¹⁵⁰ IMF, *Christine Lagarde Appoints Gita Gopinath as IMF Chief Economist*, 1 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/10/01/pr18386-christine-lagarde-appoints-gita-gopinath-as-imf-chief-economist> [πρόσβαση: 01.12.18]

¹⁵¹ Economist, *The IMF appoints a new chief economist*, 4 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.economist.com/finance-and-economics/2018/10/04/the-imf-appoints-a-new-chief-economist> [πρόσβαση 05.11.18]

νομισματικών ενώσεων» τονιζόταν σε έκθεση του Ανεξάρτητου Γραφείου Αξιολόγησης του Ταμείου.

Η Christine Lagarde, απαντώντας στην έκθεση του Ανεξάρτητου Γραφείου Αξιολόγησης τον Ιούλιο του 2016 και στις συγκεκριμένες συστάσεις που απηύθυνε προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για χάραξη σαφών κατευθυντήριων γραμμών σε σχέση με τις νομισματικές ενώσεις, ανταποκρίθηκε θετικά. «Στηρίζω αυτήν τη σύσταση. Θα μπορούσε να βοηθήσει να θεμελιωθούν συμφωνημένοι “οδικοί χάρτες” με τα μέλη μας και να επιδειχθεί σταθερότητα σε όλες τις νομισματικές ενώσεις, ενώ θα αναγνωρίζεται η σημαντική ανομοιογένεια ανάμεσά τους» ανέφερε.¹⁵²

Η εμπλοκή του Ταμείου στην ευρωπαϊκή κρίση και οι εμπειρίες από αυτήν οδήγησαν σε έναν νέο οδικό χάρτη αντιμετώπισης παρόμοιων καταστάσεων, με στόχο ο διεθνής οργανισμός να οριοθετήσει εκ των προτέρων τη σχέση του με τα θεσμικά όργανα της εκάστοτε νομισματικής ένωσης και να μην εγκλωβιστεί σε μία περίπλοκη εταιρική σχέση και συνεργασία, όπως έγινε την άνοιξη του 2010 με τη δημιουργία της Τρόικας και των μη ξεκάθαρων ρόλων και αρμοδιοτήτων των μελών της.

Η νέα στρατηγική αποτυπώθηκε σε σχετική έκθεση στις 16 Μαρτίου του 2018 υπό τον τίτλο «Σχεδιασμός Προγραμμάτων σε Νομισματικές Ενώσεις» (Program Design in Currency Unions). «Παρά τη μακρά ιστορία συμμετοχής σε προγράμματα, το Ταμείο δεν έχει δημιουργήσει μία μεθοδολογία σχεδιασμού Προγραμμάτων σε κράτη-μέλη νομισματικών ενώσεων. Το Ταμείο έχει παρέμβει σε μέλη των τεσσάρων νομισματικών ενώσεων – Κεντρική Αφρικανική Οικονομική και Νομισματική Κοινότητα, Νομισματική Ένωση Ανατολικής Καραϊβικής, Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση και Δυτική Αφρικανική Οικονομική και Νομισματική Ένωση - με παροχή Προγραμμάτων. Σε κάποιες περιπτώσεις, θεσμοί σε επίπεδο Ένωσης στήριζαν τα μέλη τους αναλαμβάνοντας την προσαρμογή με βάση τα Προγράμματα που υποστήριζε το Ταμείο».¹⁵³

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η νέα στρατηγική διαμορφώθηκε με στόχο να παράσχει μεγαλύτερη σαφήνεια στο σχεδιασμό Προγραμμάτων

¹⁵² Independent Evaluation Office of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland, and Portugal*, Evaluation Report, Ιούλιος 2016 διαθέσιμο στο <http://www.ieo-imf.org/ieo/pages/CompletedEvaluation267.aspx> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 59

¹⁵³ IMF, *Program Design in Currency Unions*, Μάρτιος 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/03/15/pp031618-program-design-in-currency-unions> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 5

Δημοσιονομικής Προσαρμογής για μέλη νομισματικών ενώσεων, ως συνέχεια των συστάσεων του Ανεξάρτητου Γραφείου Αξιολόγησης του ΔΝΤ για αποσαφήνιση του πώς οι πολιτικές που συνδέονται με θεσμούς σε επίπεδο νομισματικών ζωνών θα ενσωματωθούν σε Πρόγραμμα υποστηριζόμενο από το Ταμείο. Η παροχή γενικών κατευθύνσεων στο σχεδιασμό Προγραμμάτων προσαρμογής για χώρες-μέλη μιας νομισματικής ένωσης, σύμφωνα με το ΔΝΤ, θα γεμίσει το κενό στην πολιτική του Ταμείου και θα βοηθήσει στη διασφάλιση συνεπούς, διαφανούς και αμερόληπτης μεταχείρισης στα Προγράμματα που στηρίζει. Η έκθεση περιλαμβάνει δύο επιλογές για το πότε και το πώς ο διεθνής οργανισμός θα πρέπει να αναζητήσει διασφαλίσεις πολιτικών στα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής από τους θεσμούς της νομισματικής ένωσης:

- Επιλογή 1^η: Περιλαμβάνει την τροποποίηση των κατευθυντήριων γραμμών αιρεσιμότητας (Conditionality Guidelines) που θα επιτρέπουν τη χρήση βασικών εργαλείων αιρεσιμότητας, με σεβασμό στις δράσεις των θεσμικών οργάνων της νομισματικής ένωσης.
- Επιλογή 2^η: Προτείνεται η επισημοποίηση ισχυουσών πρακτικών και παροχή γενικών κατευθυντήριων σχετικά με τις αρχές και τους τρόπους διασφάλισης πολιτικών από τους περιφερειακούς θεσμούς στη στήριξη των Προγραμμάτων των κρατών-μελών της νομισματικής ένωσης. Το Ταμείο, δηλώνει με σαφήνεια ότι την προτιμά σε σχέση με την πρώτη.

Σχετικά με τη δεύτερη επιλογή, η έκθεση επισημαίνει ότι τα Προγράμματα θα πρέπει να παραμείνουν επικεντρωμένα στα κράτη-μέλη και στις εθνικές πολιτικές τους, με την πολιτική σε επίπεδο ένωσης να μην αποτελεί προτεραιότητα, με δεδομένο ότι το ΔΝΤ επικεντρώνεται στα κράτη.¹⁵⁴ Με αυτόν τον οδηγό το Ταμείο, επί της ουσίας, ζητεί να έχει τον έλεγχο και τον πρώτο λόγο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής.

4.3 Διδάγματα από την κρίση και νέα ατζέντα για το Ταμείο

Αναλυτές που ασχολούνται με τα δρώμενα του ΔΝΤ προχωρούν σε προτάσεις που έχουν να κάνουν με την επόμενη ημέρα του Ταμείου και ιδιαίτερα τη μη επανάληψη μιας εμπειρίας αντίστοιχης με αυτή της Ευρωζώνης.

¹⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 16

Ο Αμερικανός δημοσιογράφος και συγγραφέας Paul Blustein παρέθεσε μία σειρά προτάσεων-συστάσεων προς το διεθνή οργανισμό. Εκτιμά ότι *το Ταμείο πρέπει να ανακτήσει τον ιστορικό του ρόλο ως υπέρτατου διαιτητή των οικονομικών κρίσεων, βασιζόμενο στην ανεξαρτησία και την ουδετερότητά του*.¹⁵⁵ Αυτό θα γίνει κατά την άποψή του α) με τη μεταρρύθμιση στη διακυβέρνησή του, που θα μειώσει την ανισορροπία στους συσχετισμούς δυνάμεων στο εσωτερικό του - οι Ευρωπαίοι εξακολουθούν να είναι πιο δυνατοί - με βάση τις ποσοστώσεις (quota shares) αλλά και θα δώσει τέλος στο ευρωπαϊκό μονοπώλιο στην ανάληψη της θέσης του Γενικού Διευθυντή, β) με το να μην αποτελέσει ποτέ ξανά ήσσονα εταίρο σε σχήμα διαχείρισης κρίσης, όπως έγινε στην Ευρωζώνη, γ) με το να διασφαλίσουν τα στελέχη του ΔΝΤ ότι οι αποφάσεις τους θα είναι καθαρά τεχνοκρατικές, χωρίς να επηρεάζονται από πολιτικές πιέσεις, δ) με το να ζητήσει αποζημίωση από την Ευρώπη για τις απώλειες που είχε στα δάνεια προς την Ελλάδα,¹⁵⁶ ώστε να διασφαλιστεί μελλοντικά και απέναντι σε χώρες με μη βιώσιμο χρέος.¹⁵⁷

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όμως, ήδη διαμορφώνει τις επόμενες κινήσεις του, όπως η στρατηγική για τις νομισματικές ενώσεις που αναφέρθηκε παραπάνω, με βάση την εμπειρία και τα διδάγματα που αποκόμισε από την ευρω-κρίση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατάργηση της συστημικής εξαίρεσης τον Ιανουάριο του 2016, που υιοθετήθηκε πριν από την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης της Ελλάδας. «Σήμερα το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ ενέκρινε μία σημαντική μεταρρύθμιση στο πλαίσιο της έκτακτης πρόσβασης δανεισμού του Ταμείου, συμπεριλαμβανομένης της κατάργησης της συστημικής εξαίρεσης»¹⁵⁸ δήλωνε ο εκπρόσωπος του Ταμείου Gerry Rice για την εξαίρεση που εκτιμάται ότι κλόνισε την εικόνα του Ταμείου.¹⁵⁹

Τα στελέχη του Ταμείου γνωρίζουν πλέον τι σημαίνει επιμόλυνση,¹⁶⁰ κάτι που δεν συνέβαινε με το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης αλλά και

¹⁵⁵ Στο ίδιο σ. 462

¹⁵⁶ Το βιβλίο εκδόθηκε το 2016 με πρόσφατα τα όσα εκτυλίχθηκαν το 2015 και τη μη πληρωμή της δόσης από την Αθήνα προς το ΔΝΤ

¹⁵⁷ Blustein, P., *Laid Low. Inside the crisis that overwhelmed Europe and the IMF*, Centre for International Governance Innovation, Καναδάς, 2016, 463-466

¹⁵⁸ AFP, *IMF cancels rule created in 2010 to bail out Greece*, 20 Ιανουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://uk.news.yahoo.com/imf-cancels-rule-created-2010-210641380.html?guccounter=1> [πρόσβαση: 20.10.18]

¹⁵⁹ Συνέντευξη του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

¹⁶⁰ Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

της αναταραχής στην Ευρωζώνη. Κι αυτό γιατί, πρώτον, την περίοδο 2007-2008 η κρίση άρχισε από μία μικρή αγορά, αυτή των subprimes ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και από μία συγκριτικά μικρή τράπεζα, τη Lehman Brothers, εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο.¹⁶¹ Δεύτερον, η εμπειρία του ΔΝΤ εμπλουτίστηκε και από το πώς επιμολύνθηκε μία μεγάλης κλίμακας νομισματική ένωση, η Ευρωζώνη, από μία μικρή σε μέγεθος και ΑΕΠ χώρα-μέλος της, την Ελλάδα.¹⁶²

Αλλαγές, ωστόσο, παρατηρούνται όχι μόνο σε επίπεδο στρατηγικής αλλά και στις στοχεύσεις του Ταμείου. Τα τελευταία χρόνια το ΔΝΤ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην καταπολέμηση των ανισοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο, αναγνωρίζοντάς την ως σοβαρή απειλή για την πρόοδο και την ευημερία.

Τον Ιανουάριο του 2013 η Christine Lagarde δήλωνε στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ του Davos ότι «η υπερβολική ανισότητα είναι διαβρωτική για την ανάπτυξη, διαβρωτική για την κοινωνία» τονίζοντας ότι «οικονομολόγοι και διαμορφωτές πολιτικών είχαν υποβαθμίσει την ανισότητα για πολύ καιρό. Τώρα όλοι μας - συμπεριλαμβανομένου του ΔΝΤ - έχουμε καλύτερη κατανόηση ότι μια πιο ίση κατανομή του εισοδήματος επιτρέπει μεγαλύτερη οικονομική σταθερότητα, πιο σταθερή οικονομική ανάπτυξη και πιο υγιείς κοινωνίες με ισχυρότερους δεσμούς συνοχής και εμπιστοσύνης».¹⁶³

Πρόκειται για μία σημαντική αλλαγή από την προηγούμενη θέση του Ταμείου ότι η αυξανόμενη ανισότητα ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη υψηλότερης οικονομικής ανάπτυξης. Ο διεθνής οργανισμός αναγνώρισε ακόμη ότι τα τελευταία 40 χρόνια τα Προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής που επέβαλε συνέβαλαν στην αύξηση του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών σε όλο τον κόσμο.¹⁶⁴ «Η αντιμετώπιση της ανισότητας δεν είναι μόνο η ηθική επιταγή. Είναι

¹⁶¹ «Και επειδή η κρίση αυτή προκλήθηκε από το τραπεζικό σύστημα ανατέθηκε πλέον στο Ταμείο ένας αυξημένος ρόλος για την παρακολούθηση του τραπεζικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Και από τότε βγαίνει σε ετήσια βάση ένα report που λέγεται Financial Stability Report, που εστιάζει την προσοχή του κυρίως στο ποια είναι τα ρίσκα, οι κίνδυνοι και τι πρέπει να γίνει για να αποτραπεί μία νέα χρηματοπιστωτική κρίση τύπου 2008» σύμφωνα με τον Π. Ρουμελιώτη, Βλ. Παράρτημα

¹⁶² Στο ίδιο

¹⁶³ IMF, "A New Global Economy for a New Generation" By Christine Lagarde, Managing Director, International Monetary Fund, 23 Ιανουαρίου 2013, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/news/articles/2015/09/28/04/53/sp012313> [πρόσβαση: 07.12.18]

¹⁶⁴ Oxfam, *Great Expectations. Is the IMF turning words into action on inequality?*, Οκτώβριος 2017, διαθέσιμο στο https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-great-expectations-imf-inequality-101017-en.pdf [πρόσβαση: 29.09.18]

κρίσιμη για τη διατήρηση της ανάπτυξης» σύμφωνα με το Ταμείο,¹⁶⁵ το οποίο από το 2014 δημοσιεύει σειρά άρθρων και μελετών για το ζήτημα των ανισοτήτων.¹⁶⁶ Μεταξύ αυτών, τον Ιανουάριο του 2018 εξέδωσε μελέτη με τίτλο «Ανισότητα και Φτώχεια μεταξύ των Γενεών στην Ευρωπαϊκή Ένωση», λίγα μόλις χρόνια μετά την παραδοχή του περί λάθος πολλαπλασιαστών που διαμόρφωσαν πολιτικές μεγαλύτερης λιτότητας από το Ταμείο στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου.

Μιλώντας στη Βιβλιοθήκη του αμερικανικού Κογκρέσου στην Washington, η Γενική Διευθύντρια του Ταμείου κάλεσε σε «μια νέα πολυμέρεια» τονίζοντας εκ νέου το ζήτημα των ανισοτήτων: «Φανταστείτε πώς μπορεί να μοιάζει ο κόσμος εάν αποτύχουμε να προσαρμοστούμε, θα μπορούσαμε να ζήσουμε την Εποχή της Οργής.¹⁶⁷ Μέχρι το 2040, η ανισότητα θα μπορούσε να υπερβεί τα επίπεδα της Gilded Age. (...) Ανακαλύψεις στον τομέα της Υγείας θα μπορέσουν να επιτρέπουν στους πλουσιότερους να ζουν πάνω από 120 χρόνια, ενώ εκατομμύρια άλλοι θα υποφέρουν από ακραία φτώχεια και ασθένειες. Οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης θα βομβαρδίζουν τον πληθυσμό που θα έχει “μείνει πίσω”, υπογραμμίζοντας την ανομοιογένεια μεταξύ της πραγματικότητάς τους και της πιθανότητας για μια καλύτερη ζωή. Το χάσμα τροφοδοτεί τη δυσaráσκεια και το θυμό. Η εμπιστοσύνη μεταξύ των εθνών σπάει. Ο κόσμος θα είναι περισσότερο διασυνδεδεμένος ψηφιακά, αλλά λιγότερο συνδεδεμένος με κάθε άλλο τρόπο».¹⁶⁸

Ταυτόχρονα με τις ανισότητες, στην ατζέντα και τη ρητορική του ΔΝΤ σημαντική θέση καταλαμβάνει και η «Ανάπτυξη χωρίς Αποκλεισμούς» (Inclusive Growth) ένα ενοποιητικό πλαίσιο σχετικά με απασχόληση, φύλο, διακυβέρνηση, χρηματοδοτήσεις χωρίς αποκλεισμούς, κλιματική αλλαγή.¹⁶⁹ Παράλληλα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στηρίζει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του Οργανισμού

¹⁶⁵ IMF, *5 Things You Need to Know About Inequality*, IMF Blog, 23 Ιανουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/01/23/5-things-you-need-to-know-about-inequality/> [πρόσβαση: 23.11.18]

¹⁶⁶ IMF, *IMF's Work on Income Inequality*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/fad/inequality/> [πρόσβαση: 29.11.18]

¹⁶⁷ Η Χρυσή Εποχή του καπιταλισμού στις Ηνωμένες Πολιτείες, βλ. <https://www.history.com/topics/19th-century/gilded-age>

¹⁶⁸ IMF, *Age of Ingenuity: Reimagining 21st Century International Cooperation*, Eighth Henry A. Kissinger Lecture — Library of Congress Christine Lagarde, 4 Δεκεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/12/04/sp120418-md-kissinger-speech> [πρόσβαση: 07.12.18]

¹⁶⁹ Loungani, P., *Inclusive Growth and the IMF*, IMF Blog, 24 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2017/01/24/inclusive-growth-and-the-imf/> [πρόσβαση: 01.12.18]

Ηνωμένων Εθνών (Sustainable Development Goals (SDGs) - οι πολιτικές για την επίτευξη των οποίων έχουν ορίζοντα το 2030 - που στοχεύουν στην οικονομική σταθερότητα και στη βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς.¹⁷⁰

4.4 Μετα-συναίνεση της Washington και επιστροφή στον Keynes

Οι παραπάνω αλλαγές στις στοχεύσεις και στη ρητορική του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου άνοιξαν εκ νέου τη συζήτηση για την οικονομική του σκέψη. Πολύς λόγος γίνεται για επιστροφή του ΔΝΤ στις ρίζες του, αλλά με εναλλακτικές μορφές, αυτές του μετα-Κευνσιανισμού ή ενός «ευέλικτου Κεϋνσιανισμού» (flexible Keynesianism).¹⁷¹ Η Susanne Lütz εκτιμά ότι η αλλαγή των οικονομικών εργαλείων και οι ιδέες για την οικονομία πάνω στις οποίες βασίζονται τα εργαλεία αυτά δείχνουν ότι το Ταμείο βαδίζει προς την κατεύθυνση του «ευέλικτου Κεϋνσιανισμού» ως προς την οικονομική και χρηματοδοτική φιλοσοφία, επισημαίνοντας, ωστόσο, ότι αυτή η μετάβαση δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα.

Η θητεία του Olivier Blanchard στη θέση του επικεφαλής οικονομολόγου του ΔΝΤ την περίοδο 2008-2015 εκτιμάται ότι *βοήθησε να απομακρυνθεί το Ταμείο από τις εμμονές με το χαμηλό πληθωρισμό, τη δημοσιονομική λιτότητα και τις μη ρυθμιζόμενες ροές κεφαλαίων, αναζωογονώντας την οικονομική προσέγγιση του John Maynard Keynes*.¹⁷² Ο Βρετανός οικονομολόγος ήταν εμπνευστής της δημιουργίας του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, ωστόσο, το ίδιο το Ταμείο απομακρύνθηκε με την πάροδο των ετών από τις θέσεις του.¹⁷³ Ο Blanchard είχε διοριστεί από το συμπατριώτη του, σοσιαλιστή Dominique Strauss-Kahn την άνοιξη του 2008 υποσχόμενος μία ακτιβιστική ατζέντα, με ένα πιο εμφανή και σημαντικό ρόλο για το Τμήμα Ερευνών του Ταμείου και τον επικεφαλής του.¹⁷⁴ Ο Γάλλος οικονομολόγος (μαζί με τον Leigh) ήταν αυτός που στην έκθεση για τον δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή το 2013 δικαίωσε την κεϋνσιανή θέση, παραδεχόμενος ότι η άποψη των συντηρητικών

¹⁷⁰ Annett T. & Lane C., *5 Things You Need to Know About the IMF and the Sustainable Development Goals*, IMF Blog, 26 Ιουλίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/07/26/5-things-you-need-to-know-about-the-imf-and-the-sustainable-development-goals/> [πρόσβαση: 05.12.18]

¹⁷¹ Lütz, S., *From Washington Στο ίδιο to Flexible Keynesianism? The International Monetary Fund after the Financial Crisis*, Journal of International Organizations Studies, Δεκέμβριος 2015, διαθέσιμο στο <http://journal-iostudies.org/sites/journal-iostudies.org/files/5%20Lutz.pdf> [πρόσβαση: 26.11.18]

¹⁷² Pearlstein, S., *The smartest economist you've never heard of*, Washington Post, 3 Οκτωβρίου 2015, διαθέσιμο στο https://www.washingtonpost.com/business/the-smartest-economist-youve-never-heard-of/2015/10/02/8659bcf2-6786-11e5-8325-a42b5a459b1e_story.html?utm_term=.b4fad8a12097 [πρόσβαση: 01.12.18]

¹⁷³ Στο ίδιο

¹⁷⁴ Στο ίδιο

οικονομολόγων – που εν τέλει εφαρμόστηκε, επιφέροντας αρνητικές επιπτώσεις στην Ευρωζώνη - απέτυχε,¹⁷⁵ ενώ τρία χρόνια νωρίτερα, τον Οκτώβριο του 2010, με αυτόνομο κεφάλαιο στο World Economic Outlook που δημοσίευσε το Ταμείο, προειδοποιούσε ότι η παγκόσμια στροφή στη λιτότητα θα ήταν επιζήμια.¹⁷⁶

Ένα άλλο παράλληλο ερώτημα που συνδέεται με το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα είναι εάν το Washington Consensus είναι «νεκρό» ως προσέγγιση, θέση που διακήρυξε, μεταξύ άλλων και ο πρώην Πρωθυπουργός της Βρετανίας, Gordon Brown τον Απρίλιο του 2009 στη Σύνοδο της G20 στο Λονδίνο.¹⁷⁷

Ο Νίκος Πετραλιάς έκανε λόγο για ανάγκη ύπαρξης μίας «μετα-συναίνεσης της Washington» (Post-Washington Consensus), με την «παλιά αντίληψη περί “κράτους έναντι αγοράς”, να αντικαθίσταται από αυτήν περί “κράτους και αγοράς”, με πολύ περιορισμένο εύρος κρατικών παρεμβάσεων».¹⁷⁸

Θα πρόκειται, λοιπόν, για έναν πιο ήπιο τύπο νεοφιλελευθερισμού και ουσιαστική διατήρηση της απόλυτης κυριαρχίας των αγορών ή για επιστροφή στο κεϋνσιανό μοντέλο με την κρατική παρέμβαση να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη σταθεροποίηση της οικονομίας;

Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι εύκολο να απαντηθούν άμεσα, εφόσον δεν είναι ξεκάθαρο εάν το Ταμείο προχωρά σε αλλαγή συνολικής στρατηγικής ή επιμέρους τακτικών. Το ΔΝΤ, όπως φάνηκε και στην περίπτωση του τρίτου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας με το ζήτημα της περικοπής των συντάξεων και του αφορολόγητου ορίου,¹⁷⁹ παραμένει σκληρό σε κομμάτια της πολιτικής του.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Zuesse, E., *The IMF Admits It Was Wrong About Keynesianism*, Business Insider, 5 Ιανουαρίου 2013, διαθέσιμο στο <https://www.businessinsider.com/imf-admitted-their-economists-were-wrong-2013-1> [πρόσβαση: 29.11.18]

¹⁷⁶ Weldon, D., *The IMF, the neoliberal agenda and the world we've built*, medium.com, 27 Μαΐου 2016, διαθέσιμο στο <https://medium.com/bull-market/the-imf-the-neoliberal-agenda-and-the-world-weve-built-9e411b3de0a0> [πρόσβαση: 22.11.18]

¹⁷⁷ Kaufmann, D., *The G-20 and the End of Ideology: From Washington to London to New York*, Brookings, 9 Απριλίου 2009, διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/opinions/the-g-20-and-the-end-of-ideology-from-washington-to-london-to-new-york/> [πρόσβαση: 22.11.18]

¹⁷⁸ Βλ. Ημερίδα Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ «Η πολιτική οικονομία του ΔΝΤ και η περίπτωση της Ελλάδας» διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2BZe6Mk> [πρόσβαση 01.12.18]

¹⁷⁹ Ekathimerini.com, *IMF: Pension cuts necessary to secure fiscal space for relief measures*, 1 Νοεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <http://www.ekathimerini.com/234245/article/ekathimerini/business/imf-pension-cuts-necessary-to-secure-fiscal-space-for-relief-measures> [πρόσβαση: 01.12.18]

¹⁸⁰ Συνέντευξη Παναγιώτη Ρουμελιώτη στον γράφοντα, Βλ. Παράρτημα

Η προσέγγιση του ΔΝΤ και η προσαρμογή του στα νέα παγκόσμια δεδομένα θα απαντηθούν εν καιρώ, ιδιαίτερα μέσα από την πρακτική και τις νέες εμπλοκές του.

Συμπεράσματα

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο βρέθηκε σε μία πρωτόγνωρη κατάσταση με το ξέσπασμα της κρίσης στην Ευρωζώνη, προερχόμενο από μία περίοδο αναζήτησης νέου ενεργού ρόλου στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σκηνικό, που ακολούθησε μία μακρά περίοδο επικρίσεων για τα Προγράμματά του, με κύριο χαρακτηριστικό τη λιτότητα.

Η προοπτική της συμμετοχής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη διαχείριση της ευρω-κρίσης από τη μία πλευρά, αποτέλεσε ευκαιρία για τη βελτίωση της εικόνας του ως διεθνούς θεσμού και την επιβεβαίωση του ρόλου του ως βασικού πυλώνα ασφάλειας και σταθερότητας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Από την άλλη, όμως, επεφύλασσε νέους κινδύνους για την αξιοπιστία του ως οργανισμού, εξαιτίας των πολλαπλών αβεβαιοτήτων που περιελάμβαναν οι ιδιαίτερες, θεσμικά, συνθήκες μιας μεγάλης κλίμακας νομισματικής ένωσης, όπως της Ευρωζώνης.

Η έλλειψη σχεδίου αντιμετώπισης κρίσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, καθώς και η έλλειψη στρατηγικής του Ταμείου για εμπλοκή σε νομισματικές ενώσεις και συνεργασία με τους περιφερειακούς θεσμούς οδήγησε σε μια θεσμικά πολύπλοκη κατάσταση και συνεργασία το ΔΝΤ, το οποίο, υπό το βάρος των πολιτικών πιέσεων από την ευρωπαϊκή πλευρά και της πιθανής συστημικής απειλής από το ενδεχόμενο παγκόσμιας μετάδοσης της κρίσης της Ευρωζώνης, προχώρησε σε σημαντικές υποχωρήσεις, που εκ του αποτελέσματος, κλόνισαν περαιτέρω την αξιοπιστία του αντί να την ενισχύσουν.

Οι δομικές ελλείψεις της Ευρωζώνης αναδείχθηκαν ιδιαίτερα από το ζήτημα του ελληνικού χρέους τόσο κατά την αρχή της κρίσης το 2010 όσο και στο τέλος της το 2018 με την έξοδο της Ελλάδας από τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής.

Το Ταμείο, υπηρετώντας την εντολή που έχει από τα κράτη-μέλη του θα συνεχίσει να συμμετάσχει ενεργά στην Ευρωζώνη, ωστόσο, είναι ανοιχτός ο βαθμός εμπλοκής του. Η ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου ως μετεξέλιξη του ESM θα κρίνει το μελλοντικό ρόλο του ΔΝΤ στην Ευρώπη, εάν δηλαδή θα συνεχίσει να συμμετέχει χρηματοδοτικά σε Προγράμματα στήριξης ή θα περιοριστεί στις

αρμοδιότητες του τεχνικού συμβούλου της Ευρώπης και του παρατηρητή των εξελίξεων.

Το ΔΝΤ μέσω της ηγεσίας του παραδέχθηκε λανθασμένες επιλογές και χειρισμούς κατά την εμπλοκή του στην Ευρωζώνη τόσο στο ζήτημα της επιβολής υπερβολικής λιτότητας όσο και προς την εφαρμογή των κανόνων του καταστατικού του, αποτυπώνοντας τα διδάγματα αυτά σε μία νέα στρατηγική για ενδεχόμενη συμμετοχή του σε διαχείριση κρίσεων χωρών-μελών νομισματικών ενώσεων καθώς και για τους όρους συνεργασίας με τους θεσμούς της ένωσης αυτής. Η στρατηγική αυτή θέλει να διασφαλίσει με πολλαπλές δικλίδες ασφαλείας ότι το Ταμείο δεν θα εγκλωβιστεί ξανά μεταξύ ενδεχόμενων θεσμικών κενών και πολιτικών πιέσεων ακολουθώντας το *modus operandi* που προβλέπει το καταστατικό του.

Ταυτόχρονα, οι επικρίσεις που δέχθηκε το Ταμείο για τους χειρισμούς του στην κρίση της ζώνης του ευρώ, σε συνδυασμό και με την κριτική για τις προ ετών επιλογές του στην Αργεντινή και στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, σε μία προσπάθεια να αντικρούσει την αντιστοίχιση και τον εναγκαλισμό του με τη πολιτική που πρεσβεύει η Συναίνεση της Washington - με τις πολιτικές λιτότητας και το νεοφιλελευθερισμό - έχουν προκαλέσει αλλαγές στην ατζέντα του διεθνούς θεσμού. Πλέον, το ΔΝΤ έχει στραφεί σε τομείς πολιτικής με κοινωνικό πρόσημο (ανισότητες, φύλο, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ΟΗΕ) σε μία προσπάθεια βελτίωσης της εικόνας του.

Τέλος, η εισαγωγή περαιτέρω στοιχείων κοινωνικής διάστασης στην ατζέντα του ΔΝΤ συνιστά και ένα είδος αλλαγής στην οικονομική σκέψη του διεθνούς οργανισμού, που ερμηνεύεται ως απομάκρυνση από το Washington Consensus και προσέγγιση της κεϋνσιανής λογικής.

Το κατά πόσο ισχύει η μετάβαση αυτή, είναι νωρίς για να εκτιμηθεί. Το μόνο σίγουρο είναι ότι το Ταμείο βρίσκεται εκ νέου σε μία φάση νέων αλλαγών στο εσωτερικό του, με την εμπλοκή του στην Ευρωζώνη να συμβάλλει σημαντικά στην εξέλιξη αυτή.

Πηγές – Βιβλιογραφία

i. Πηγές

Ελληνόγλωσσες

Έλλης, Α., «*Η κρίσιμη καμπή ήταν η Ντοβίλ*», εφ. Καθημερινή, 19 Απριλίου 2015
Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Η Επιτροπή καθορίζει χάρτη πορείας για την εμβάθυνση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης*, 6 Δεκεμβρίου 2017, διαθέσιμο στο http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5005_el.htm [πρόσβαση: 06.11.18]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Έκθεση σχετικά με τη διερευνητική έκθεση για τον ρόλο και τις εργασίες της Τρόικας (ΕΚΤ, Επιτροπή και ΔΝΤ) όσον αφορά τις χώρες της ζώνης του ευρώ που έχουν υπαχθεί σε πρόγραμμα προσαρμογής*, 28 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2RMPWKu> [πρόσβαση: 17.11.18]

Zhang D. & Γεωργακόπουλος Σ., *Πώς το δολάριο έγινε νόμισμα αναφοράς*, Deutsche Welle, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2BZdma5> [πρόσβαση 02.12.18]

Ημερίδα Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ, *Η πολιτική οικονομία του ΔΝΤ και η περίπτωση της Ελλάδας*, 20 Φεβρουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2BZe6Mk> [πρόσβαση: 01.12.18]

IMF, *Πώς το ΔΝΤ προωθεί τη διεθνή οικονομική σταθερότητα*, International Monetary Fund Factsheet, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf> [πρόσβαση: 03.10.18]

IMF, *Το ΔΝΤ με μια ματιά*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/glanceg.htm> [πρόσβαση 02.10.18]

Καθημερινή, «*Όλι Ρεν: "Ηλίθια" η συμφωνία Μέρκελ, Σαρκοζί στην Ντοβίλ*», 1 Ιουλίου 2014

Μιχοπούλου, Σ., *Αναπτυξιακές και κοινωνικές επιπτώσεις των πολιτικών σταθερότητας του ΔΝΤ*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Μάρτιος 2012, Σ. 17-18

Pisani-Ferry, J., *Η τρόικα πρέπει να ωριμάσει*, εφ. Το Βήμα, 29 Μαΐου 2013

Χρυσολωρά, Ε., *Πυρά από τον Σόιμπλε κατά του ΔΝΤ*, εφ. Καθημερινή, 31 Μαΐου 2015

Ξενόγλωσσες

Annett T. & Lane C., *5 Things You Need to Know About the IMF and the Sustainable Development Goals*, IMF Blog, 26 Ιουλίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/07/26/5-things-you-need-to-know-about-the-imf-and-the-sustainable-development-goals/> [πρόσβαση: 05.12.18]

- AFP, *IMF cancels rule created in 2010 to bail out Greece*, 20 Ιανουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://uk.news.yahoo.com/imf-cancels-rule-created-2010-210641380.html?guccounter=1> [πρόσβαση: 20.10.18]
- Blanchard O. & Leigh D., *Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers*, National Bureau of Economic Research, Φεβρουάριος 2013, σ. 16
- Berger H., Dell' Ariccia G. & Obstfeld M., *The Euro Area Needs a Fiscal Union*, IMF Blog, 21 Φεβρουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/02/21/the-euro-area-needs-a-fiscal-union/> [πρόσβαση: 25.11.18]
- Berschens R. & Greive Martin, *Europeans drop plans to replace the IMF*, Handelsblatt, 18 Απριλίου 2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2B4nHQe> [πρόσβαση: 18.11.18]
- Bordo M., *The operation and demise of the Bretton Woods system: 1958 to 1971*, VOX CEPR Policy Portal, διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/operation-and-demise-bretton-woods-system> [πρόσβαση 04.09.2018]
- Blustein, P., *IMF Has No Crisis to Manage*, Washington Post, 15 Σεπτεμβρίου 2006, διαθέσιμο στο <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/14/AR2006091401618.html> [πρόσβαση: 02.11.18]
- Boughton, J., *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*, IMF Working Paper, Policy Development and Review Department, Μάιος 2004, σ. 6-7, 13, 18
- Carswell, S., *Ex-IMF chief Ajai Chopra criticises Ireland's bailout*, Irish Times, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.irishtimes.com/business/economy/ex-imf-chief-ajai-chopra-criticises-ireland-s-bailout-1.2452324> [πρόσβαση: 07.12.18]
- Coyle, D., *Review – 'When Britain Went Bust'*, Financial Times, 9 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.ft.com/content/3b583050-d277-11e6-b06b-680c49b4b4c0> [πρόσβαση: 09.09.18]
- Deal Book New York Times, *German Banks Have Big Investment in Greece*, 28 Απριλίου 2010, διαθέσιμο στο <https://dealbook.nytimes.com/2010/04/28/german-banks-have-big-investment-in-greece/> [πρόσβαση: 28.10.18]
- Denny, S., *The contented malcontent*, Guardian, 6 Ιουλίου 2002, διαθέσιμο στο <https://www.theguardian.com/business/2002/jul/06/globalisation> [πρόσβαση: 30.09.18]
- Economist, *The IMF appoints a new chief economist*, 4 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.economist.com/finance-and-economics/2018/10/04/the-imf-appoints-a-new-chief-economist> [πρόσβαση 05.11.18]
- Ekathimerini.com, *IMF: Pension cuts necessary to secure fiscal space for relief measures*, 1 Νοεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <http://www.ekathimerini.com/234245/article/ekathimerini/business/imf-pension-cuts-necessary-to-secure-fiscal-space-for-relief-measures> [πρόσβαση: 01.12.18]
- Franco-German Declaration, *Statement for the France-Germany-Russia Summit*, 18 Οκτωβρίου 2010, διαθέσιμο στο https://www.eu.dk/~media/files/eu/franco_german_declaration.ashx?la=da [πρόσβαση: 19.10.18]

Hodson, D., *The IMF as a de facto institution of the EU: A multiple supervisor approach*, Review of International Political Economy, 2015, σ. 571

Hurt, S., *Washington Consensus*, Britannica.com, διαθέσιμο στο <https://www.britannica.com/topic/Washington-consensus> [πρόσβαση: 11.11.18]

IMF, *5 Things You Need to Know About Inequality*, IMF Blog, 23 Ιανουαρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2018/01/23/5-things-you-need-to-know-about-inequality/> [πρόσβαση: 23.11.18]

IMF, *About the IMF*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/About> [πρόσβαση 02.10.18]

IMF, *"A New Global Economy for a New Generation" By Christine Lagarde, Managing Director, International Monetary Fund*, 23 Ιανουαρίου 2013, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/news/articles/2015/09/28/04/53/sp012313> [πρόσβαση: 07.12.18]

IMF, *Age of Ingenuity: Reimagining 21st Century International Cooperation, Eighth Henry A. Kissinger Lecture — Library of Congress Christine Lagarde*, 4 Δεκεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/12/04/sp120418-md-kissinger-speech> [πρόσβαση: 07.12.18]

IMF, *Christine Lagarde Appoints Gita Gopinath as IMF Chief Economist*, 1 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/10/01/pr18386-christine-lagarde-appoints-gita-gopinath-as-imf-chief-economist> [πρόσβαση: 01.12.18]

IMF, *Cooperation and reconstruction (1944–71)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histcoop.htm> [πρόσβαση: 05.09.18]

IMF, *Globalization and the Crisis (2005 - present)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histglob.htm> [πρόσβαση: 09.09.18]

IMF, *IMF Executive Board Approves €1 Billion Arrangement Under Extended Fund Facility for Cyprus*, Press Release No. 13/175, 15 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr13175> [πρόσβαση: 14.09.18]

IMF, *IMF Executive Board Approves an €26 Billion Extended Arrangement for Portugal*, Press Release No. 11/190, 20 Μαΐου 2011, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr11190> [πρόσβαση: 13.09.18]

IMF, *IMF Statement on Ireland*, Press Release No. 10/441, 16 Νοεμβρίου 2010, διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr10441> [πρόσβαση: 13.09.18]

IMF, *IMF Survey: IMF reforms policy for exceptional access lending*, 29 Ιανουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sopol012916a> [πρόσβαση: 27.11.18]

IMF, *IMF's Work on Income Inequality*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/fad/inequality/> [πρόσβαση: 29.11.18]

- IMF, *Program Design in Currency Unions*, Μάρτιος 2018, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/03/15/pp031618-program-design-in-currency-unions> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 5, 16, 462
- IMF, *The end of the Bretton Woods System (1972–81)*, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/about/histend.htm> [πρόσβαση: 08.09.18]
- IMF, *The Fund's Lending Framework and Sovereign Debt-Further Considerations*, 29 Απριλίου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2015/040915.pdf> [πρόσβαση: 01.12.18]
- IMF, *The IMF and Argentina, 1991-2001*, Evaluation Report, 2004, διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/ieo/2004/arg/eng/pdf/report.pdf> [πρόσβαση: 07.10.18], σ. 3
- Independent Evaluation Office of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland, and Portugal*, Evaluation Report, Ιούλιος 2016 διαθέσιμο στο <http://www.ieo-imf.org/ieo/pages/CompletedEvaluation267.aspx> [πρόσβαση: 01.10.18], σ. 1-2, 59
- Jones, M., *IMF says Europe's growth more durable, warns of 'disruptive' Brexit threat*, Reuters, 13 Νοεμβρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-imf/imf-says-europes-growth-more-durable-warns-of-disruptive-brexit-threat-idUSKBN1DD0X4> [πρόσβαση: 01.11.18]
- Κapur, D., *The IMF: A Cure or a Curse?*, Foreign Policy, No. 111, 1998, σ. 25, 117, 126
- Kaufmann, D., *The G-20 and the End of Ideology: From Washington to London to New York*, Brookings, 9 Απριλίου 2009, διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/opinions/the-g-20-and-the-end-of-ideology-from-washington-to-london-to-new-york/> [πρόσβαση: 22.11.18]
- Keptalkinggreece, *IMF Chief Economist Blanchard warned in May 2010 Greece Program was not going to work*, keptalkinggreece.com, διαθέσιμο στο <https://www.keptalkinggreece.com/2017/02/15/imf-chief-economist-blanchard-warned-in-may-2010-greece-program-was-not-going-to-work/> [πρόσβαση: 02.12.18]
- Ling H.T., *IMF Engagement with the Euro Area versus Other Currency Unions*, Independent Evaluation Office of the International Monetary Fund, IEO Background Paper, 8 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο http://www.ieo-imf.org/ieo/files/completedevaluations/EAC_BP_16-02_09_IMF_Engagement_with_Currency_Unions.PDF [πρόσβαση: 01.09.18], σ. 1-2
- Lombardi D. & Puritz Milson S., *The Euro-Area Crisis: Weighing Options for Unconventional IMF Interventions*, Brookings, 15 Δεκεμβρίου 2011, διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/research/the-euro-area-crisis-weighing-options-for-unconventional-imf-interventions/> [πρόσβαση: 19.10.18]
- Lora, E., *Washington Consensus*, assets.press.princeton.edu, διαθέσιμο στο http://assets.press.princeton.edu/chapters/reinert/13article_lora_washington.pdf [πρόσβαση: 30.11.18], σ. 1169
- Loungani, P., *Inclusive Growth and the IMF*, IMF Blog, 24 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://blogs.imf.org/2017/01/24/inclusive-growth-and-the-imf/> [πρόσβαση: 01.12.18]

Lütz, S., *From Washington Στο ίδιο to Flexible Keynesianism? The International Monetary Fund after the Financial Crisis*, Journal of International Organizations Studies, Δεκέμβριος 2015, διαθέσιμο στο <http://journal-iostudies.org/sites/journal-iostudies.org/files/5%20Lutz.pdf> [πρόσβαση: 26.11.18]

Masson, P., *The IMF: Victim of Its Own Success or Institutional Failure?*, International Journal, Vol. 62, No. 4, India Emerging: Strength and Challenge, Sage Publications, Ltd. on behalf of the Canadian International Council, 2007, σ. 894

Mody, A., *The ghost of Deauville*, VOX Cepr Policy Portal, 7 Ιανουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/ghost-deauville> [πρόσβαση: 01.12.18]

Mody, A., *The IMF Should Get Out of Greece*, Bloomberg, 3 Φεβρουαρίου 2017, διαθέσιμο στο <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2017-02-03/the-imf-should-get-out-of-greece> [πρόσβαση: 21.09.18]

Nelson et. al, *The Eurozone Crisis: Overview and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 26 Σεπτεμβρίου 2012, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R42377.pdf> [πρόσβαση: 01.11.18]

Nelson R., Nanto D., Sanford J. & Weiss M., *Frequently Asked Questions about IMF Involvement in the Eurozone Debt Crisis*, Congressional Research Service, 27 Αυγούστου 2010, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R41239.pdf> [τελευταία πρόσβαση: 20.1.18], σ. 4-5

Oxfam, *Great Expectations. Is the IMF turning words into action on inequality?*, Οκτώβριος 2017, διαθέσιμο στο https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-great-expectations-imf-inequality-101017-en.pdf [πρόσβαση: 29.09.18]

Pearlstein, S., *The smartest economist you've never heard of*, Washington Post, 3 Οκτωβρίου 2015, διαθέσιμο στο https://www.washingtonpost.com/business/the-smartest-economist-youve-never-heard-of/2015/10/02/8659bcf2-6786-11e5-8325-a42b5a459b1e_story.html?utm_term=.b4fad8a12097 [πρόσβαση: 01.12.18]

Pisani-Ferry J., Sapir A. & Wolff G., *EU-IMF assistance to euro-area countries: an early assessment*, Bruegel, Bruegel Blueprint 19, 16 Ιουνίου 2013, σ. 1-2, 6, 46, 119, 141

Research Service, 26 Σεπτεμβρίου 2012, διαθέσιμο στο <https://fas.org/sgp/crs/row/R42377.pdf> [πρόσβαση: 01.11.18]

Politi J. & Fleming S., *IMF: the fight to woo a sceptical US over funding*, Financial Times, 10 Αυγούστου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.ft.com/content/1ba3ca22-c892-11e8-ba8f-ee390057b8c9> [πρόσβαση: 18.11.18]

Reiermann, C., *The New Face of the Eurozone Bailout Fund*, Spiegel, 12 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <http://www.spiegel.de/international/europe/eurozone-esm-bailout-fund-on-the-road-to-expansion-a-1232958.html> [πρόσβαση: 19.11.18]

Reuters, *Trump says U.S. supports Argentina, backs its efforts with IMF*, 4 Σεπτεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-argentina-economy-trump/trump-says-us-supports-argentina-backs-its-efforts-with-imf-idUSKCN1LK270> [πρόσβαση: 11.11.18]

Seitz F. & Jost T., *The role of the IMF in the European debt crisis*, HAW im Dialog – Weidener Diskussions papiere, No. 32, 2012, σ. 2

- Skai.gr, Γ. Παπανδρέου στον ΣΚΑΪ: Δεν ήθελα εγώ το ΔΝΤ αλλά η Γερμανία, 20 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο <http://www.skai.gr/news/politics/article/312968/g-papandreou-ston-skai-den-ithela-ego-to-dd-alla-i-germania/> [πρόσβαση: 22.09.18]
- Spiegel, Top-Notenbankerattackiert Merkel, 24 Μαρτίου 2010, διαθέσιμο στο <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/griechenland-euro-streit-top-notenbanker-attackiert-merkel-a-685443.html> [πρόσβαση: 20.1.18]
- Vasilaki, C., *Dijsselbloem: Greek government will gradually access markets more and more*, Euractiv, 23 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/interview/dijsselbloem-greek-government-will-gradually-access-markets-more-and-more/> [πρόσβαση: 04.12.18]
- Weldon, D., *The IMF, the neoliberal agenda and the world we've built*, medium.com, 27 Μαΐου 2016, διαθέσιμο στο <https://medium.com/bull-market/the-imf-the-neoliberal-agenda-and-the-world-weve-built-9e411b3de0a0> [πρόσβαση: 22.11.18]
- Williamson, J., *The Washington Consensus as Policy Prescription for Development*, Peterson Institute for International Economics, Ιανουάριος 2004, διαθέσιμο στο <https://piie.com/publications/papers/williamson0204.pdf> [πρόσβαση: 01.12.18], σ. 1
- Williamson, J., *What Washington Means by Policy Reform*, Peterson Institute for International Economics, 1 Νοεμβρίου 2002, διαθέσιμο στο <https://piie.com/commentary/speeches-papers/what-washington-means-policy-reform> [πρόσβαση: 02.12.18]
- World Bank and IMD Library Network, *The Founding Fathers*, διαθέσιμο στο <http://external.worldbankimflib.org/Bwf/60panel3.htm> [πρόσβαση: 02:10.18]
- Wroughton L., Schneider H. & Kyriakidou D., *How the IMF's misadventure in Greece is changing the fund*, Reuters, 28 Αυγούστου 2015, διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/investigates/special-report/imf-greece/> [πρόσβαση: 01.11.18]
- Zuesse, E., *The IMF Admits It Was Wrong About Keynesianism*, Business Insider, 5 Ιανουαρίου 2013, διαθέσιμο στο <https://www.businessinsider.com/imf-admitted-their-economists-were-wrong-2013-1> [πρόσβαση: 29.11.18]

ii. Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ιγνατίου, Μ., *Τρόικα. Ο Δρόμος προς την Καταστροφή*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2015, σ. 31, 473-474, 477, 534
- Παπακωνσταντίνου, Γ., *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2016, σ. 167-169, 191, 219
- Ρουμελιώτης, Π., *Το Άγνωστο Παρασκήνιο της Προσφυγής στο ΔΝΤ. Πώς και γιατί φτάσαμε στο Μνημόνιο*, Αθήνα, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, 2012, σ. 17, 129
- Χάρβεϊ, Ν., *Νεοφιλελευθερισμός, Ιστορία και Παρόν* (μτφ.), Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2007, σ. 24

Ξενόγλωσση

Blustein, P., *Laid Low. Inside the crisis that overwhelmed Europe and the IMF*, Centre for International Governance Innovation, Καναδάς, 2016, σ. 39, 463-466

Geithner, T., *Stress Test. Reflections on Financial Crises*, New York, Crown Publishers, 2014, σ. 391, 393-394, 401

Mody, A., *Euro Tragedy. A drama in nine acts*, New York, Oxford University Press, 2018, σ. 247, 255, 277

Moschella, M., *Governing Risk. The IMF and Global Financial Crises*, International Political Economy series, Palgrave Macmillan, 2010, σ. 170

Peet R., *Unholy Trinity: The IMF, World Bank and WTO*, London-New York, Zed Books, 2009, σ. 75-76 , 82

Vines, D. & Gilbert C., *The IMF and its Critics. Reform of Global Financial Architecture*, New York, Cambridge University Press, 2004, σ. 10

Παράρτημα

Παράρτημα 1

Απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης του Εκπροσώπου της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο & Καθηγητή Ιστορίας Οικονομικών Θεωριών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, **Μιχάλη Ψαλιδόπουλου** - Αθήνα, 29.9.2018

Ποιοι παράγοντες οδήγησαν στην απόφαση του ΔΝΤ να εμπλακεί στην αντιμετώπιση της κρίσης της Ευρωζώνης το 2010; Εκτός από το σταθεροποιητικό του ρόλο, ήταν μία ευκαιρία βελτίωσης του προφίλ του ως παγκόσμιου θεσμού, με αφορμή και την κριτική που είχε δεχθεί για εμπλοκές του κατά το πρόσφατο παρελθόν;

Το Ταμείο δεν εμπλέκεται με δική του πρωτοβουλία σε οποιαδήποτε κρίση. Πρέπει η χώρα η οποία αντιμετωπίζει πρόβλημα να απευθυνθεί στο Ταμείο και να πει «θέλω να βοηθήσεις». Για παράδειγμα τώρα, η Τουρκία αντιμετωπίζει πρόβλημα, αλλά δεν θέλει να πάει στο Ταμείο και το Ταμείο δεν εμπλέκεται. Η Ελλάδα κάποτε αντιμετώπισε πρόβλημα, η πολιτική εξουσία ήταν σαστισμένη, δεν ήξερε, συζητούσε με τους Ευρωπαίους, οι Ευρωπαίοι δεν είχαν πολιτική για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα και έβλεπαν να έρχεται κάτι, ένα «παρόβουνο» που δεν ήξεραν πόσο μεγάλο ήταν και είπαν στην Ελλάδα «ναι, πήγαινε στο Ταμείο». Δηλαδή, για να ξανάρθουμε στο ερώτημα, ήταν η βούληση της Ελλάδας ενόψει του προβλήματος, ήταν η βούληση των Ευρωπαίων γιατί δεν είχαν τεχνογνωσία να ασχοληθούν με το πρόβλημα και ήταν το καθήκον του Ταμείου, το οποίο είναι, όπως λένε οι ίδιοι «member focused institution», δηλαδή τα μέλη του έχουν βάλει τα λεφτά και είναι ένα συνεργατικό ταμείο κλπ. Οπότε το Ταμείο θα έπαιζε σταθεροποιητικό ρόλο και το προφίλ του θα βελτιωνόταν πιθανά γιατί είναι γνωστό – και έχει επίγνωση το Ταμείο – ότι η δημόσια εικόνα του δεν είναι καλή. Και δεν είναι καλή διότι οι πολιτικές που προτείνει είναι πολιτικές, όπως λέμε, νεοφιλελεύθερες, δηλαδή συμμαζέμα των δημόσιων οικονομικών, «σφίξιμο του ζωναριού», μακροοικονομική σταθερότητα... Και όλα αυτά «στα γρήγορα», όχι σε βάθος χρόνου. Σε δυο χρόνια να έχει επέλθει σταθερότητα. Άρα, πατάμε το φρένο απότομα και όποιος δε φοράει ζώνη κινδυνεύει να βρεθεί έξω από το παρμπρίζ του

αυτοκινήτου. Συνεπώς, κάθε επιτυχία είναι λόγος υπερηφάνειας και χρησιμοποιείται από το Communications Department, αλλά και κάθε αποτυχία μετράει, όπως παλιότερα με την Ελλάδα και το γεγονός ότι τράβηξε η ιστορία οκτώ χρόνια...

Με δεδομένη την πίεση χρόνου, η Ελλάδα την άνοιξη του 2010 έφτασε σε ένα οριακό σημείο... ακολουθήθηκαν οι κανόνες που ορίζονται στο καταστατικό του ως προς την παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας ή δημιούργησαν εξαιρέσεις για τις οποίες έχει γίνει πολύς λόγος και έγινε και τα επόμενα χρόνια που τελικά κλόνισαν περισσότερο την εικόνα του ΔΝΤ;

Έτσι είναι, στην ουσία μου ζητάς να επαναλάβω γνωστά και αυτονόητα πράγματα... Ας μεταφερθούμε πίσω λιγάκι χρονικά. Το 2008 είχε γίνει η κρίση, η χρεοκοπία της Lehman Brothers, ξεκίνησε αυτή η αλληλουχία, ας πούμε, αρνητικών, μετάδοση της κρίσης. Γρήγορα, βέβαια, αντέδρασαν οι χώρες-κέντρα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και έφτιαξαν δικά τους προγράμματα αντιμετώπισης της κρίσης, 700 δισ. η Αμερική και η Γερμανία το ίδιο. Οπότε, έπειτα από 1,5 χρόνο, το 2010 είχαν σιγά-σιγά την αίσθηση «τα καταφέρνουμε» και ξαφνικά, εκείνη την εποχή, αποκαλύπτεται η κατάσταση της Ελλάδας οπότε τους πιάνει πανικός. «Ωχ τι θα γίνει;», ντόμινο, ευρωπαϊκές τράπεζες εκτεθειμένες σε ελληνικά ομόλογα, αν χρεοκοπήσουν οι ελληνικές τράπεζες... Και αρχίζει αυτό το «πανηγύρι», με την κυβέρνηση Παπανδρέου να ρωτάει τη γνώμη του ενός και του άλλου, να ρωτάει τη γνώμη των Ευρωπαίων, οι Ευρωπαίοι από τη μία να είναι θυμωμένοι - «μας εξαπατήσατε με τα ελλείμματα» - από την άλλη «θέλετε και βοήθεια» και τελικά βρίσκεται η συγκεκριμένη φόρμουλα. Άρα, υπήρχε χρονική πίεση και φόβος μεγάλος και όπως σωστά αποδείχθηκε, μετά την κρίση στην Ελλάδα ήρθε και η κρίση στην Πορτογαλία, είχε προηγηθεί στην Ιρλανδία, μετά την Ελλάδα ήρθε και η Κύπρος. Δηλαδή, ήταν μία πολύ ευαίσθητη κατάσταση στην Ευρωζώνη, χωρίς μηχανισμούς αντιμετώπισης κρίσεων κλπ. Το μάνατζμεντ στο Ταμείο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, ο μάνατζερ είναι πάντα Ευρωπαίος, άρα είναι ευαίσθητος στα πιθανά προβλήματα ευρωπαϊκών χωρών. Άρα, κατέληξαν στο ότι, αν την «πέσουμε» με χρήμα, «μπουκώσουμε» την κατάσταση με χρήμα θα ομαλοποιήσουμε την κατάσταση και θα εξευμενίσουμε τις αγορές και, όπως σημειώνεις, ενόψει του μεγάλου κινδύνου εφηύραν το λεγόμενο «συστημικό κίνδυνο» και γι' αυτό πρέπει να δώσουμε ένα πολύ μεγάλο ποσό σε σύγκριση με τη συνεισφορά της χώρας στο Ταμείο. Και ξεπεράσαμε το ποσό αυτό, έχουμε πιάσει ρεκόρ. Οπότε εκεί τέντωσαν τους κανόνες....

(Έγινε τροποποίηση των...)

Ναι, την ώρα της συνεδρίασης ελήφθη απόφαση για τροποποίηση του καταστατικού ενώ κανονικά έπρεπε να γίνει για νομικούς λόγους συζήτηση-απόφαση να αλλάξει το καταστατικό, να κλείσει αυτό το θέμα της ημερήσιας διάταξης και να πάνε στο θέμα της Ελλάδας. Τα έκαναν δύο σε ένα και αυτό είναι που εκ των υστέρων ξεσήκωσε διαμαρτυρίες ιδιαίτερα από τις αναδυόμενες οικονομίες, ότι «ευνοείται μία πλούσια χώρα», «εμείς ζητάμε λεφτά και μας λέτε όχι», «θα πάρετε ένα υποπολλαπλάσιο και εδώ δίνετε»... Και στην πορεία όπως όλοι γνωρίζουμε, το 2016, το systemic clause καταργήθηκε. Άρα ήταν εξαίρεση που κλόνισε την εικόνα. Εξαρτάται βέβαια τι εννοείς με εικόνα. Ο άλλος που θέλει πλουσιοπάροχη βοήθεια θα πει μπράβο που το κάνατε...

Το θέμα το οποίο ήταν για πολλά χρόνια στο προσκήνιο με τη συνεργασία του ΔΝΤ με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς... Το Ταμείο, τελικά, ήταν ισότιμος εταίρος ή είχε δευτερεύοντα ρόλο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των Προγραμμάτων προσαρμογής - και στη λήψη αποφάσεων, όχι μόνο στο χρηματοδοτικό σκέλος, γενικότερα...

Εδώ πρέπει να κάνεις μία διαφοροποίηση γιατί στο πρώτο και στο δεύτερο Πρόγραμμα ήταν ισότιμος, με την έννοια ότι έβαζε κι αυτός λεφτά, ενώ στο τρίτο Πρόγραμμα δεν έβαλε λεφτά. Και τελικά, παρ' ότι ενέκρινε ένα Πρόγραμμα, έμεινε το Πρόγραμμα «παγωμένο». Οπότε στο πρώτο και στο δεύτερο Πρόγραμμα το Ταμείο είχε πολύ πιο αυξημένο λόγο, αλλά και στο τρίτο, όπως όλοι ξέρουμε, σαν τεχνικός σύμβουλος είχε πολύ σημαντική ανάμιξη στην πολιτική και το φυσικό παράδειγμα είναι τώρα, οι συντάξεις. Δεν ξέρω αν θυμάσαι την εξέλιξη... Στο πρώτη αξιολόγηση συμφωνήθηκε περικοπή των συντάξεων και μείωση του αφορολόγητου και μετά από μερικούς μήνες το Ταμείο άρχισε να λέει «δε βγαίνουν τα νούμερα» και καθυστέρησε να κλείσει η δεύτερη αξιολόγηση, γεγονός που δείχνει ότι και οι Ευρωπαίοι «έσκυβαν το κεφάλι». Το ήθελαν το Ταμείο, είχαν νομοθετήσει στα Κοινοβούλιά τους ότι για να σωθεί η Ελλάδα πρέπει να αναμιχθεί και το Ταμείο, οπότε αναγκάστηκε η ελληνική κυβέρνηση να ψηφίσει αυτό το νομοσχέδιο και τώρα βρίσκεται σε αυτή τη διαδικασία να εφαρμόσει, να μην εφαρμόσει, δε θέλει να το εφαρμόσει. Άρα, το ΔΝΤ ήταν ισότιμος εταίρος και δεν είχε δευτερεύοντα ρόλο... με μεγαλύτερο ρόλο στο πρώτο και στο δεύτερο....

Το Ταμείο το 2010, που συμμετείχε στη διάσωση της Ελλάδας, αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα για την αποτροπή της μετάδοσης της κρίσης;

Η απάντηση είναι θετική. Ναι, προφανώς, γιατί το Ταμείο συμμετείχε και πάλι ως ισότιμος εταίρος και με λεφτά και στην Κύπρο και στην Πορτογαλία και στην Ιρλανδία. Άρα όπου δηλαδή υπήρξαν ευαίσθητες καταστάσεις, το Ταμείο ήρθε, βοήθησε και στις χώρες εκείνες η κρίση δεν παρατάθηκε χρονικά τόσο όσο στην Ελλάδα. Οπότε, από τεχνοκρατική άποψη θεωρούμενο, το Ταμείο βοήθησε στο να περιοριστεί η έκταση... και με τα λεφτά του και με την τεχνογνωσία του όλες οι χώρες έκλεισαν τα Προγράμματα, τελευταία η Ελλάδα.

Η περίπτωση της Ελλάδας και ιδιαίτερα του ελληνικού χρέους ήταν ένα συνεχές «αγκάθι» για τις σχέσεις των Ευρωπαίων με το ΔΝΤ. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα αποτελέσει κομμάτι συνεργατικών σχημάτων καταπολέμησης κρίσεων στην Ευρώπη, όπως ήταν το σχήμα της Τρόικας, στο μέλλον; Θα έχει δηλαδή ενεργό ρόλο στα ευρωπαϊκά ζητήματα σύμφωνα με το ρόλο του ως επόπτης της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας;

Η συνεργασία που ανέπτυξε το Ταμείο με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς συνεχίζεται. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, για παράδειγμα, έχει ρόλο παρατηρητή στο Ταμείο. Έχει γραφείο στην Washington και παρίσταται στις συνεδριάσεις του συμβουλίου ο εκπρόσωπός της, χωρίς όμως δικαίωμα ομιλίας. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει συνεργασία που θα συνεχιστεί. Από την άλλη, βλέποντας τη δυναμική των πραγμάτων, οι Ευρωπαίοι, όπως ανέπτυξαν πολιτικές κατά των κρίσεων... έφτιαξαν τον EFSF, μετά τον ESM και συζητούν τη μετατροπή του ESM σε Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο, που στο μέλλον, αν υπάρξει πρόβλημα, θα αναλάβει αυτό δράση και όχι το ΔΝΤ. Αυτά τα θέματα συζητήθηκαν στο παρελθόν τώρα η συζήτηση φαίνεται σαν να είναι παγωμένη. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν στο τραπέζι ή στα ντοσιέ των τεχνοκρατών... Συνεπώς, ανά πάσα στιγμή, μπορεί να βγει αυτό και να προχωρήσει. Αυτό όμως θα εξαρτηθεί και από τις εξελίξεις στην Ευρώπη. Στην Ευρώπη βλέπουμε, τώρα τελευταία, έναν ευρωσκεπτικισμό, βλέπουμε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ψηφίζει κατά της Ουγγαρίας, την Πολωνία να έχει πολύ ιδιόζουσες θέσεις, στην Ιταλία έχουμε Λέγκα με Πέντε Αστέρια, έχουμε και ευρωεκλογές το 2019, και στη Γερμανία, στη Βαυαρία λένε ότι η Εναλλακτική για τη Γερμανία πάει για δεύτερο κόμμα. Οπότε, το ποια θα είναι η Ευρώπη έπειτα από πέντε χρόνια δεν το ξέρουμε ακόμα. Η πορεία

αυτή, η σκέψη περί Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου μπορεί να ατονήσει ή μπορεί να προχωρήσει, ανάλογα με τις πολιτικές και τους συσχετισμούς και τα προβλήματα. Συνεπώς, το Ταμείο, που από το καταστατικό του είναι υποχρεωμένο μια φορά το χρόνο να κάνει ανασκόπηση το Άρθρο 4, κάνει Άρθρο 4 και για την Ευρωζώνη. Κάνει, δηλαδή, μια έκθεση που δεν είναι επικεντρωμένη σε μία χώρα (Ελλάδα, Ιταλία, Αυστρία, κ.ά.) είναι στην Ευρωζώνη και τα προβλήματά της. Συνεπώς, συμβουλευτικά λέει κάποια πράγματα και οι χώρες το δέχονται αυτό γιατί είναι μέλη και στο Ταμείο. Οπότε η σχέση είναι αυτού του τύπου. Είναι και συνεργατική αλλά μπορεί και να υπάρξει και μια «ψύχρα».

Τελικά προκύπτουν σημαντικές αλλαγές στρατηγικής του ΔΝΤ μετά την εμπειρία του στη νομισματική ένωση, στη διαχείριση της κρίσης;

Λοιπόν, εδώ επιστρέφουμε σε αυτό που είπαμε στην αρχή, ότι το Ταμείο κάνοντας αυτοκριτική, ήδη από το 2013 -ο Blanchard έγραψε εκείνο το άρθρο με το συνεργάτη του με τους πολλαπλασιαστές- διαπίστωσε ότι μερικά πράγματα... ήταν σα να λέμε φωνάζουμε τις πρώτες βοήθειες και μπαίνουν μέσα στο σπίτι να πάρουν τον ασθενή και αντί να μουν στο σωστό διαμέρισμα, μπαίνουν σε ένα άλλο, σπάνε και την πόρτα από τη βιασύνη και γίνεται ένα ψιλομπάχαλο. Η έκθεση του Independent Evaluation Office, το 2016, σε αυτά ακριβώς αναφέρεται, σε όλη την πορεία, όχι μόνο στον πολλαπλασιαστή, αλλά συζητείται και το εμπροσθοβαρές της δημοσιονομικής προσαρμογής. Η έκθεση, βέβαια, αναφέρεται και σε πολιτικά κριτήρια, αυτό βέβαια το Συμβούλιο δεν το δέχθηκε. Η συγκεκριμένη αναφορά απορρίφθηκε από όλους, ακόμη κι από τις emerging economies. Δεν υπάρχει απόδειξη ότι πίεσαν ο Sarkozy και η Merkel τον Strauss-Kahn και το ΔΝΤ και του είπαν «μπες μέσα». Το κυριότερο, λοιπόν, ήταν ότι το Ταμείο δεν είχε πολιτική σε μια χώρα-μέλος νομισματικής ένωσης. Αυτή δεν μπορεί να υποτιμήσει το νόμισμα, άρα να βελτιώσει το ισοζύγιο πληρωμών με μία υποτίμηση. Και αυτό που ξεκίνησε ήταν μία προσπάθεια και τώρα υπάρχει το Program Design in Currency Unions, υπάρχει δηλαδή τώρα ένας «τυφλοσούρτης» όπου, αν σε μια χώρα που είναι μέλος μιας νομισματικής ένωσης εκδηλωθεί κρίση, πώς θα προσεγγίσουμε...

(Στο δεύτερό της σκέλος δίνει στο ΔΝΤ λίγο ισχυρότερο ρόλο...)

... και τι θα κάνει και πώς, με ποια αλληλουχία, είναι ένας τυφλοσούρτης. Είναι όπως όταν πάει ο ναυαγοσώστης και βγάλει κάποιον ημιπνιγμένο... πώς θα τον βάλεις, τι θα

του κάνεις για να φύγει το νερό από τα πνευμόνια, για να μπορέσει να αναπνεύσει. Είναι ένα πρωτόκολλο που τηρείται... το Program Design in Currency Unions είναι αυτό το πρωτόκολλο.

Παράρτημα 2

Απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης του πρώην Εκπροσώπου της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο & Ομότιμου Καθηγητή Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Οικονομίας στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου **Παναγιώτη Ρουμελιώτη** - Αθήνα, 23.11.2018

Ποιοι παράγοντες οδήγησαν στην απόφαση του ΔΝΤ να εμπλακεί στην αντιμετώπιση της κρίσης το 2010; Εκτός από το σταθεροποιητικό ρόλο του Ταμείου, ήταν και μία ευκαιρία βελτίωσης του προφίλ του ως παγκόσμιου θεσμού;

Για να καταλάβουμε λίγο την κατάσταση που επικρατούσε τότε στο ΔΝΤ πρέπει να πάμε λίγο πιο πίσω, όπου το Ταμείο είχε απαξιωθεί, είχε δυσφημιστεί λόγω των πολιτικών που εφάρμοσε και συνέβαλε στην πτώχευση της Αργεντινής το 2001, σε σύγκρουση με τη χώρα αυτή, στην άρνηση να αποπληρώσει το χρέος της λόγω της επιμονής του Ταμείου να εφαρμόσει η Αργεντινή ένα πολύ σκληρό πρόγραμμα λιτότητας. Και δεν χρηματοδότησε την Αργεντινή στην τελευταία φάση του Προγράμματος. Είχε προηγηθεί η κρίση της Νοτιοανατολικής Ασίας, όπου εκεί όλες αυτές οι χώρες που επλήγησαν από την κρίση θεώρησαν τις πολιτικές του ΔΝΤ καταστροφικές και επομένως, το Ταμείο βρισκόταν σε μία δύσκολη κατάσταση. Δεν υπήρχε ζήτηση για ένταξη χωρών σε Προγράμματα για την εξασφάλιση μιας δανειοδότησης από το Ταμείο, άρχισε να διώχνει προσωπικό, να συρρικνώνεται. Και τότε συμβαίνει κάτι το πολύ ενδιαφέρον: Αναδεικνύεται ως υποψήφιος Γενικός Διευθυντής του ΔΝΤ ο παλαιάμαχος, ευφυής πολιτικός Dominique Strauss-Kahn. Εκείνη τη στιγμή ξεσπάει και η πρώτη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008. Εύστροφος, όπως είναι, ο Dominique Strauss-Kahn ανέλαβε να τοποθετήσει ξανά μέσα σε αυτήν τη χαώδη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί, με τον κίνδυνο να εκτραπεί η παγκόσμια οικονομία, να επιμολυνθεί όλος ο κόσμος από την κρίση αυτή και να πάμε σε μια βαθιά ύφεση για πάρα πολλά χρόνια, κατάφερε να επανεντάξει το Ταμείο μέσα

στη συζήτηση για τη σταθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας και να αναδείξει το ΔΝΤ ως απαραίτητο θεσμό για να μπορέσει να διαδραματίσει, πλέον, το ρόλο του ως σταθεροποιητικού παράγοντα του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Και επειδή η κρίση αυτή προκλήθηκε από το τραπεζικό σύστημα ανατέθηκε πλέον στο Ταμείο ένας αυξημένος ρόλος για την παρακολούθηση του τραπεζικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Και από τότε βγαίνει σε ετήσια βάση ένα report που λέγεται Financial Stability Report, που εστιάζει την προσοχή του κυρίως στο ποια είναι τα ρίσκα, οι κίνδυνοι και τι πρέπει να γίνει για να αποτραπεί μία νέα χρηματοπιστωτική κρίση τύπου 2008 και κάποιες άλλες κρίσεις. Άρα, το Ταμείο ανέκτησε κύρος με τον Strauss-Kahn και από εκεί κι έπειτα, λόγω και της κρίσης, άρχισαν σιγά-σιγά να επανακάμπτουν χώρες και να ζητούν τη στήριξή του. Το Ταμείο, όταν ξέσπασε η κρίση χρέους της Ελλάδας ενεπλάκη στη διαδικασία ως εξής: Οι Ευρωπαίοι εκείνη τη στιγμή δεν ήταν διατεθειμένοι να στηρίζουν την Ελλάδα και ήθελαν, κυρίως κάτω από την πίεση της Γερμανίας, να τιμωρήσουν την Ελλάδα και να δείξουν στους άλλους εταίρους ότι «να, μια χώρα η οποία παραστρατεί, δεν σέβεται τους κανόνες, θα πρέπει να τιμωρηθεί». Ο τότε πρωθυπουργός και ο υπουργός Οικονομικών του, μπροστά σε αυτήν την κατάσταση θέλησαν να εκβιάσουν λίγο την κατάσταση και είπαν «εμείς θα προσφύγουμε στο ΔΝΤ». Ο τότε διοικητής της ΕΚΤ, Trichet ήταν αντίθετος, είπε ότι «είναι ένα θέμα εσωτερικό, δικό μας, εμείς πρέπει να το λύσουμε» και σιγά-σιγά διαμορφώθηκε η αντίληψη, όσο συνειδητοποιούσαν ότι η Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει έναν συστημικό κίνδυνο πολύ πιο σημαντικό από το να τιμωρηθεί και επομένως, λόγω της αλληλεξάρτησης των οικονομιών και λόγω της αβεβαιότητας που θα μπορούσε να δημιουργήσει η μη επίλυση του ελληνικού προβλήματος... γιατί οι αγορές [ανοίγω μία παρένθεση εδώ] δεν θεωρούσαν τον κίνδυνο πτώχευσης μιας χώρας που ανήκει στην Ευρωζώνη ως πραγματικό κίνδυνο, γιατί πίστευαν ότι σε τέτοια περίπτωση θα έρθουν οι κυβερνήσεις να στηρίζουν. Η Γερμανία δεν ήταν αρχικά διατεθειμένη να το κάνει και για πολιτικούς λόγους, αλλά και γιατί κρατούσε μία τιμωρητική στάση. Μπροστά σε αυτήν την κατάσταση που η Γερμανία μπλόκαρε την οποιαδήποτε εξέλιξη, η Ελλάδα είπε «δεν έχω άλλη λύση», άρχισε συζητήσεις με τον Strauss-Kahn, ο οποίος το είδε και σαν μία ευκαιρία – επειδή είναι πολιτικός, θα ήταν υποψήφιος, κατά πάσα πιθανότητα στις επόμενες προεδρικές εκλογές - ήθελε να παίξει κάποιον πολιτικό ρόλο στην επίλυση αυτής της κρίσης. Όταν απευθύνθηκε ο Παπανδρέου στον Strauss-Kahn του είπε ο δεύτερος «κοίταξε να δεις, εγώ ευχαρίστως να σε βοηθήσω αλλά πρέπει πρώτα να χτυπήσεις την πόρτα της Ευρωζώνης, γιατί χωρίς

την Ευρωζώνη εγώ δεν μπορώ να κάνω τίποτα» [έτσι κυριολεκτικά, αυτά μου τα έχει πει ο ίδιος]. Ο Παπανδρέου, μπροστά σε αυτήν τη θέση του Strauss-Kahn αναγκάστηκε να ξαναπάει πίσω και εν πάσει περιπτώσει, σιγά-σιγά συνειδητοποιούσαν τον κίνδυνο και αυτοί είπαν «εντάξει, θα βοηθηθεί η Ελλάδα», με αυστηρούς όρους όμως και με την προϋπόθεση ότι θα συμμετέχει το Ταμείο γιατί οι Γερμανοί δεν είχαν εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι έχει το expertise για να μπορεί να παρακολουθήσει την Ελλάδα και φοβούνταν μήπως συνεχίσει η Ελλάδα να εκτρέπεται από το γενικό πλαίσιο της Ευρωζώνης.

Ακολουθήθηκαν οι κανόνες που ορίζονται στο καταστατικό του ως προς την παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας ή πολιτικοί λόγοι – λόγω χρονικής πίεσης - δημιούργησαν «εξαιρέσεις» που τελικά κλόνισαν περισσότερο την εικόνα του ΔΝΤ;

Όταν άρχισαν πλέον να μιλούν οι τρεις θεσμοί, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το ΔΝΤ από την αρχή είπε ότι «εγώ πρέπει να τηρήσω το καταστατικό μου και το καταστατικό, μου απαγορεύει να χρηματοδοτήσω μία χώρα αν το χρέος της δεν είναι βιώσιμο σε μακροπρόθεσμη βάση». Ο Strauss-Kahn με πρωτοβουλία του κάλεσε στην Washington εκπροσώπους – ανώτατους - των υπουργών Οικονομικών της Γαλλίας και της Γερμανίας και έθεσε το θέμα αυτό. Οι εκπρόσωποι των δύο αυτών χωρών, που οι τράπεζές τους είχαν την μεγαλύτερη έκθεση σε ελληνικά ομόλογα, αρνήθηκαν κατηγορηματικά όπως και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα του Trichet, γιατί ο Trichet πίστευε ότι αν γίνει κάτι τέτοιο, δηλαδή η απομείωση της αξίας των ομολόγων που κατείχαν στα χέρια τους οι ευρωπαϊκές τράπεζες, θα έπρεπε οι κυβερνήσεις να στηρίξουν τις τράπεζές τους ενδεχομένως –κακώς γιατί ήταν μικρά τα ανοίγματα τότε- ή θα έπρεπε η ΕΚΤ να παρέμβει. Και απειλούσε ο Trichet, ότι για να πετύχει τους στόχους του, «εγώ θα σταματήσω τη χρηματοδότηση της Ελλάδας, εάν ζητήσει αναδιάρθρωση του χρέους». Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, ο Strauss-Kahn θέλησε να βρει μία μεσοβέζικη λύση και να πει «εντάξει, να μη γίνει τώρα, αλλά να γίνει λίγο αργότερα η απομείωση του χρέους». Υπήρχε, όμως ένα εμπόδιο στο να περάσει αυτό, ότι το καταστατικό δεν το επέτρεπε, διότι έπρεπε να έρθουν στο Διοικητικό Συμβούλιο οι εμπειρογνώμονες του Ταμείου και να το βεβαιώσουν ότι το χρέος είναι βιώσιμο σε μεσοπρόθεσμη βάση, κάτι που δεν μπορούσαν να το πουν. Επομένως, πιάστηκε η διοίκηση του Ταμείου για τροποποίηση του καταστατικού. Πώς έγινε αυτή η αλλαγή;

Εμφανίζονται στις 9 Μαΐου του 2010 στο Διοικητικό Συμβούλιο και πριν αρχίσει καν η συζήτηση λέει ο Lipsky τότε, ο οποίος αναπλήρωνε τον Strauss Kahn ως πρόεδρο, ότι η νομική υπηρεσία πρέπει να μας προτείνει πώς μπορούμε να αρχίσουμε τη συζήτηση για να στηριχθεί η Ελλάδα. Και η νομική υπηρεσία προτείνει ότι ακόμη κι αν δεν μπορεί να πιστοποιηθεί από τους εμπειρογνώμονες του Ταμείου - για να μην αναλάβουν οι εμπειρογνώμονες την ευθύνη, να παραπλανήσουν το Διοικητικό Συμβούλιο – ότι το χρέος είναι βιώσιμο σε μεσοπρόθεσμη βάση, εάν υπάρξει συστημικός κίνδυνος λόγω της συμμετοχής μιας χώρας σε μια νομισματική ένωση και προς αποφυγή του συστημικού κινδύνου, θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί. Έτσι άνοιξε η συζήτηση. Αυτό βέβαια δημιούργησε πολλές τριβές και αντιδράσεις, από τη Βραζιλία και διάφορες χώρες. Σηκώθηκε ο Βραζιλιάνος και είπε «εσείς τι κάνετε, ευλογείτε τα γένια σας, δίνετε λεφτά του Ταμείου για να στηριχθεί μία χώρα της Ευρωζώνης ενώ το πρόβλημα ήταν της Ευρωζώνης, αντί να απομειώσετε το χρέος δίνετε λεφτά στην Ελλάδα, καταστρατηγώντας και αλλάζοντας αυθαίρετα το καταστατικό του Ταμείου...». Οι Ευρωπαίοι ήταν δυνατοί και είναι ακόμα δυνατοί μέσα στο Διοικητικό Συμβούλιο. Οι Αμερικάνοι, ενώ αρχικά είχαν πει στις ανεπίσημες συζητήσεις ότι πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση του χρέους... δεν είπαν κουβέντα κατά τη διάρκεια της συζήτησης γιατί δεν ήθελαν να πάρουν τον κίνδυνο να δημιουργηθεί μία καινούρια κρίση, διότι είχε προηγηθεί αυτή του 2008 και δεν ήθελαν μία νέα κρίση. Οπότε, έκαναν τα στραβά μάτια και περνάει η απόφαση αυτή του 2010... Όλοι ξέραμε, λοιπόν, ότι αυτή η απόφαση δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς αναδιάρθρωση του χρέους. Άρα ο Strauss-Kahn τι λέει; Με καλεί εμένα και μου λέει «πες στην κυβέρνησή σου να ζητήσει - μόλις εγκρίθηκε στις 9 Μαΐου το Πρόγραμμα - την αναδιάρθρωση του χρέους». Μεταβιβάζω την επιθυμία του Strauss-Kahn και εδώ δεν ανταποκρίθηκαν διότι φοβούνταν τον Trichet, μήπως υπάρξει κανένα πρόβλημα με τη χρηματοδότηση της Ελλάδας, των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ. Το τραβούσαν σε χρόνο, σε κάποια δεδομένη στιγμή φτάνουμε στο Δεκέμβριο, ο Strauss-Kahn ήθελε να γίνει αναδιάρθρωση το Σεπτέμβριο του 2010.

(Εξακολουθούσε να πιέζει όλο αυτό το διάστημα...)

Ναι, ναι. Δεν τα κατάφερε γιατί δεν υπήρχε βούληση από την ελληνική πλευρά να χτυπήσει το χέρι πάνω στο τραπέζι - ο άλλος έλεγε «έχουμε το πιστόλι πάνω στο τραπέζι», ο Παπανδρέου. Και φτάνουμε στο Δεκέμβριο όπου για να δοθεί μία δόση πρέπει να είναι εξασφαλισμένη η χρηματοδότηση του Προγράμματος, με βάση την

εξέλιξη του χρέους... και δεν έβγαине για να εγκρίνει την εκταμίευση το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Και επειδή το χρέος αυξανόταν, τα ποσά που είχαν αποφασιστεί το Μάιο δεν επαρκούσαν για να αποπληρώσει η Ελλάδα το χρέος της, με βάση τη Debt Sustainability Analysis. Άρα, πάλι βρεθήκαμε μπροστά στο πρόβλημα. Εκεί ο Strauss-Kahn μου λέει «πες στον Παπανδρέου ότι δε βγαίνει, θα φτάσουμε σε ένα σημείο που θα σταματήσουμε τη χρηματοδότηση του Προγράμματος». Κερδίζουν λίγο χρόνο ακόμη και αυτό «μαγειρεύεται» και γίνεται τον Ιούνιο του 2011, οπότε βγαίνουν οι Ευρωπαίοι και λένε για πρώτη φορά ότι πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση. Τότε, αν θυμάμαι καλά, με περίπου μια μικρή απομείωση του χρέους, πολύ πιο μικρή από αυτήν που αποφασίστηκε αργότερα, αλλά κι αυτό καθυστέρησε να εφαρμοστεί και στην πορεία διαπιστώνεται ότι η απομείωση του χρέους που πρέπει να γίνει πρέπει να είναι στο 56%, το οποίο τελικά έφτασε στο 75%. Η καθυστέρηση, όμως αυτή, έδωσε τη δυνατότητα στις ξένες τράπεζες να απαλλαγούν σε μεγάλο ποσοστό από τα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, να τα πουλήσουν στη δευτερογενή αγορά ή να τα ρευστοποιήσουν με τις λήξεις των ομολόγων. Και βοήθησαν τις ξένες τράπεζες να περιορίσουν τις ζημιές τους. Αντίθετα, οι ελληνικές τράπεζες υποχρεώθηκαν να διατηρήσουν τα ομόλογά τους, γι' αυτό και έπαθαν μεγάλη ζημιά, ενώ αν γινόταν αρχικά, πριν εκδηλωθεί όλη αυτή η κρίση, οι τράπεζες θα μπορούσαν να αντέξουν και θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ηπιότερες πολιτικές λιτότητας και επομένως τα αποτελέσματα θα ήταν πολύ πιο ήπια.

Έγιναν και διάφορα τραγελαφικά πράγματα, λάθος υπολογισμοί του πολλαπλασιαστή κλπ. Όλα αυτά πρέπει να ξέρουμε ότι είναι ασκήσεις επί χάρτου. Εάν δώσει εντολή η διοίκηση του Ταμείου «φουσκώστε μου λίγο το ονομαστικό ΑΕΠ» - για το 2012 προέβλεπαν ίδια ανάπτυξη, το έβλεπαν για να φτιάξουν το προφίλ του Debt Sustainability Analysis, γι' αυτό το λόγο τα έκαναν όλα αυτά, για να μπορέσουν να δικαιολογήσουν βασικά αυτά που έγιναν.

Αυτές οι εξαιρέσεις, πράγματι κλόνισαν την αξιοπιστία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, πρώτα απέναντι στις χώρες-μέλη του και αυτό αποδείχθηκε στη συνέχεια, αφού αναγκάστηκε να διορθώσει, να επανατροποποιήσει τη διάταξη αυτή, σε σχέση με την προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση, αναγνώρισε το ίδιο το λάθος του. Όπως και οι ανεξάρτητοι αξιολογητές του Ταμείου αναγνώρισαν όλα αυτά τα λάθη του. Σήμερα βγαίνει και ο κ. Dijsselbloem και λέει ότι ήταν λάθος κλπ. Άρα έβλαψαν την εικόνα, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία.

Χαρακτηρίζεται επιτυχημένη η συνεργασία του ΔΝΤ με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς; Το Ταμείο ήταν ισότιμος εταίρος ή είχε δευτερεύοντα ρόλο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των Προγραμμάτων Δημοσιονομικής Προσαρμογής;

Εδώ πρέπει να καταλάβουμε ότι το Ταμείο έχει τους δικούς του κανόνες και για να εκταμιεύσει ποσά πρέπει να τηρούνται. Έχει και δικές του πολιτικές, δε θα εκταμίευε ποτέ το Ταμείο μία δόση εάν δεν τηρούνταν όλοι οι κανόνες οι δικοί του. Στις πολιτικές συνέπεσαν με τους Ευρωπαίους... ότι για να αποφύγουν οι Ευρωπαίοι πλέον την απομείωση του ελληνικού χρέους, που θα βοηθούσε να είναι πιο ήπιες οι δημοσιονομικές πολιτικές λιτότητας, αναγκάστηκε ο Ταμείο να στηρίζει αυτήν την πολιτική, την αυστηρή και γρήγορη δημοσιονομική προσαρμογή με τις αυξήσεις της φορολογίας, τη δραστική μείωση των δαπανών και ούτω καθεξής. Εκεί συμφωνούσαν και τα δύο μέρη προκειμένου να αποφύγουν την κρίση, να δημιουργηθεί κρίση στην Ελλάδα η οποία θα μπορούσε να επιμολύνει και άλλες χώρες της Ευρωζώνης, που δεν το κατάφερε. Και ένας από τους λόγους της αποτυχίας είναι ότι δεν κατάφεραν να παρεμποδίσουν την επιμόλυνση άλλων χωρών, νότιων χωρών.

(Με την περίφημη Deauville που έχει γίνει τόσος λόγος;)

Η Deauville έγινε αμέσως μετά την εφαρμογή του Προγράμματος και αυτό αποδεικνύει ότι την υποκρισία και των Ευρωπαίων κυρίως. Ενώ στην Ελλάδα αρνήθηκαν να κάνουν την απομείωση του χρέους, δύο αρχηγοί κρατών, Sarkozy και Merkel συμφωνούν ότι αναγνωρίζουν την ανάγκη να γίνεται απομείωση του χρέους όταν υπάρχουν τέτοιες κρίσεις. Γιατί δεν το έκαναν για την Ελλάδα; Οι τράπεζες....

Συνεργάστηκαν καλά, δε νομίζω να είχαμε κρίσεις στη συνεργασία τους αυτή, τουλάχιστον μέχρι την εποχή που ήμουν εγώ. Δεν είδα στις συναντήσεις, στις συζητήσεις του Διοικητικού Συμβουλίου να υπάρχουν θέματα τριβής με τους Ευρωπαίους. Συνέβαλε σε αυτό, όσο ήταν, ο Strauss-Kahn και στη συνέχεια η Lagarde διότι η Lagarde ήταν υπουργός Οικονομικών του Sarkozy. Πρέπει να ξέρουμε ότι πάντα οι Γενικοί Διευθυντές, οι Αναπληρωτές παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο και είναι και Ευρωπαίοι, επομένως δεν υπήρχαν τριβές εκτός από το θέμα του χρέους. Θα έλεγα ότι σε ορισμένα θέματα το Ταμείο ήταν ακόμη πιο σκληρό, που αποδεικνύεται μέχρι και σήμερα. Για παράδειγμα στα θέματα του ασφαλιστικού, των συντάξεων, των ρυθμών απελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς, τα επαγγέλματα και ούτω καθεξής,

στο επίπεδο της πάταξης της φοροδιαφυγής, στην καταπολέμηση των εγκατεστημένων συμφερόντων. Εκεί που το Ταμείο έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο ήταν στον αφελληνισμό των ελληνικών τραπεζών, δηλαδή να φύγουν οι διοικητές τραπεζών, που ήταν διαπλεκόμενοι με τους πολιτικούς και τα ΜΜΕ, έτσι ώστε οι τράπεζες να λειτουργήσουν απερίσπαστα. Έτσι επέβαλαν και το νόμο για τις αλλαγές διοικήσεων και τα προσόντα, κλπ, που δεν υπάρχουν στην Ευρώπη.

Οι Ευρωπαίοι δεν ήθελαν να χάσουν το Ταμείο γιατί είχαν προβλήματα με τα Κοινοβούλιά τους, κυρίως η Γερμανία. Δηλαδή οι Ευρωπαίοι θα είχαν πρόβλημα αν δεν ακολουθούσαν το Ταμείο, τουλάχιστον ορισμένες απαιτήσεις του και το Ταμείο αρνιόταν να εκταμιεύσει μία δόση, διότι όλες οι εκταμιεύσεις περνούσαν προηγουμένως από τα Κοινοβούλια. Άρα εάν έβλεπε το γερμανικό κυρίως Κοινοβούλιο ότι το Ταμείο αρνείται να συμμετάσχει τότε δεν θα έδιναν τα λεφτά ούτε οι Ευρωπαίοι, δε θα μπορούσαν δηλαδή να τα δώσουν και οι Ευρωπαίοι.

Η συμμετοχή του Ταμείου στα Προγράμματα αποτέλεσε, τελικά, καταλυτικό παράγοντα για την αποτροπή της μετάδοσης της κρίσης της Ευρωζώνης;

Όχι, διότι επηρεάστηκε η Ιρλανδία, επηρεάστηκε η Πορτογαλία, κινδύνευσε σοβαρότατα η Ιταλία και βεβαίως η Ισπανία. Η διαφορά είναι ότι Πορτογαλία, Κύπρος, Ιρλανδία μπήκαν σε Πρόγραμμα του Ταμείου, Ιταλία και Ισπανία ήταν πολύ μεγάλες για να μπουν σε Πρόγραμμα, το αρνήθηκαν οι κυβερνήσεις τους, αλλά τις έβαλαν υπό στενή επιτήρηση. Η Ισπανία, επειδή ήταν μεγάλη χώρα και είχε καλές σχέσεις με τη Γερμανία, επετράπη να τις δοθούν 100 δισ. για τη διάσωση των τραπεζών της, χωρίς Πρόγραμμα...

(Τα 100 δισ. από πού είχαν προέλθει;)

Από τα ευρωπαϊκά κονδύλια και δεν προσέφυγε στο ΔΝΤ. Η Ιταλία απειλήθηκε να μπει σε Πρόγραμμα, αρνήθηκε και τελικά βρέθηκε μια ενδιάμεση λύση, να κάνει μεν τις πολιτικές αυτές που επιβλήθηκαν από το Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την προϋπόθεση ότι αν δεν τις κάνει, θα αναγκαστεί να μπει στο Ταμείο. Και έβαλαν το Ταμείο να παρακολουθεί την υλοποίηση των συμφωνηθέντων.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα αποτελέσει κομμάτι συνεργατικών σχημάτων καταπολέμησης κρίσεων στην Ευρώπη (όπως η Τρόικα) στο μέλλον; Αν όχι, θα

έχει ενεργό ρόλο στα ευρωπαϊκά ζητήματα ως επόπτης της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας;

Κατά πάσα πιθανότητα, το Ταμείο από τη στιγμή που έχει ως mandate να διαφυλάξει την παγκόσμια χρηματοπιστωτική σταθερότητα δεν είναι δυνατόν να μη συμμετάσχει σε τέτοιου είδους Προγράμματα...

(Χρηματοδοτικά;)

Και χρηματοδοτικά, κατά την άποψή μου. Γιατί πώς ένα Ταμείο θα πάρει το ρίσκο να πει «εγώ δε συμμετέχω στα Προγράμματα της Ευρωζώνης»; Μπορεί να το πει αυτό μόνο σε μία περίπτωση: Εάν δημιουργηθεί το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο και εάν αυτό το Ταμείο έχει επαρκείς πόρους και προσωπικό για να μπορεί να διασώσει τις χώρες της Ευρωζώνης. Εάν δεν το κάνουν αυτό οι Ευρωπαίοι - που φαίνεται ότι θα γίνει τελικά, βρέθηκε μία συμφωνία μεταξύ Merkel και Macron - τότε υπάρχει ανοιχτή πάντα η πόρτα του Ταμείου να συμμετάσχει. Από την άλλη μεριά, η δικαιολογία των Ευρωπαίων ότι δεν έχουμε το expertise για να παρακολουθούμε την υλοποίηση των Προγραμμάτων δεν υφίσταται πια, διότι μετά τις κρίσεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει το expertise. Εάν γίνει και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο και αυτό θα το έχει διότι ο ESM έχει δουλέψει στα Προγράμματα αυτά. Το πολύ να χρειαστεί να πάρει καινούριο κόσμο ή να αυξήσουν και τα κονδύλια του ESM. Άρα σε αυτήν την περίπτωση το Ταμείο θα πει «έχετε τους μηχανισμούς σας, μπορεί εμείς να σας βοηθήσουμε συμβουλευτικά, αλλά δε θα βάλουμε λεφτά». Θα είναι δύσκολο το Ταμείο να βάλει λεφτά σε αυτήν την περίπτωση.

(Βέβαια θα εξαρτηθεί και από την πλευρά των ΗΠΑ τι θα κάνει το Ταμείο...)

Οι ΗΠΑ τώρα με τον Trump να βάλουν λεφτά στην Ευρώπη, λίγο δύσκολο... Και οι ΗΠΑ να πάρουν μία μικρή χώρα στο Διοικητικό Συμβούλιο, μπορούν να μπλοκάρουν την απόφαση. Δύσκολα κάτω από τις σημερινές συνθήκες το Ταμείο να βάλει λεφτά. Είπα, λοιπόν, δύσκολο διότι πριν γίνει το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο, το Ταμείο να μη συμμετέχει, αλλά είναι δύσκολο πολιτικά να συμμετέχει, λόγω των υφιστάμενων συσχετισμών. Αν ήταν η κυβέρνηση Obama θα συμμετείχε. Τώρα με Trump δεν είμαι καθόλου βέβαιος ότι θα συμμετέχει.

Είδαμε πρόσφατα τον οδικό χάρτη του Ταμείου για τις νομισματικές ενώσεις. Προκύπτουν, τελικά, σημαντικές αλλαγές στρατηγικής του ΔΝΤ μετά την εμπειρία του στη νομισματική ένωση;

Σαφώς, σαφώς. Παραδείγματος χάριν ξέρει καλά τώρα το Ταμείο τι σημαίνει επιμόλυνση. Πρώτον από την κρίση του 2008, γιατί η κρίση άρχισε από τα subprimes, μία πολύ μικρή αγορά και από μία μικρή τράπεζα και εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Άρα αυτό το μάθημα το έχει μάθει καλά. Τώρα έρχεται να εμπλουτίσει αυτή την εμπειρία του και με το πώς επιμολύνθηκε η Ευρωζώνη από μία μικρή χώρα, όπως είναι η Ελλάδα. Άρα σε αυτά τα θέματα έχει αποκτήσει μεγαλύτερη εμπειρία το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Όχι ότι δεν είχε παρέμβει πριν το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα σε άλλες νομισματικές ζώνες, μικρές...

(Στην επιτήρηση, που αναθεωρεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα;)

Είναι υποχρεωμένο να λαμβάνει υπόψη και να προσαρμόζεται με βάση τις παρατηρήσεις που κάνει το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης. Εκεί επισημαίνονται μερικά πράγματα. Συνήθως υπάρχει ένας πόλεμος μεταξύ αυτών που διαχειρίστηκαν τα Προγράμματα και του Γραφείου Αξιολόγησης, αλλά ωστόσο, η κουλτούρα είναι τέτοια στο Ταμείο, που λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι παρατηρήσεις...

Παράρτημα 3 - Πίνακας Προγραμμάτων ΔΝΤ στην Ευρωζώνη

Table 1. IMF-Supported Programs in the Euro Area, 2010–13

Country	Greece	Ireland	Portugal	Cyprus
Arrangement	SBA, 3-year	EFF, 4-year	EFF, 3-year	EFF, 3-year
Date of approval	May 9, 2010	March 15, 2012	December 16, 2010	May 20, 2011
Approved amount in SDRs	SDR 26.4 billion	SDR 23.785 billion	SDR 19.466 billion	SDR 23.742 billion
As percent of quota	3,212	2,158.8	2,321.8	2,305.7
As percent of GDP	13.56	14.64	13.62	14.87
Amount drawn (Percent of total in parentheses)	SDR 17.54 billion (66.4)	SDR 10.22 billion (43.0)	SDR 19.466 billion (100.0)	SDR 22.942 billion (96.6)
Date of last completed review	December 5, 2011	May 30, 2014	December 13, 2013	April 17, 2014
Date of expiration or cancellation	March 14, 2012 (canceled)	January 15, 2016 (canceled)	December 15, 2013	June 30, 2014
Memorandum				
Amount in euros (Percent of total financing)	€30 billion (27.3)	€28 billion (16.2)	€22.5 billion (26.5)	€26 billion (33.3)
Amount from European partners	€80 billion	€144.7 billion	€45 billion ¹	€52 billion

Source: IMF, Strategy, Policy, and Review Department, Fund Arrangements since 1952, updated May 2, 2016.

¹In addition, the Irish authorities contributed €17.5 billion from the country's own cash reserves and other liquid assets.

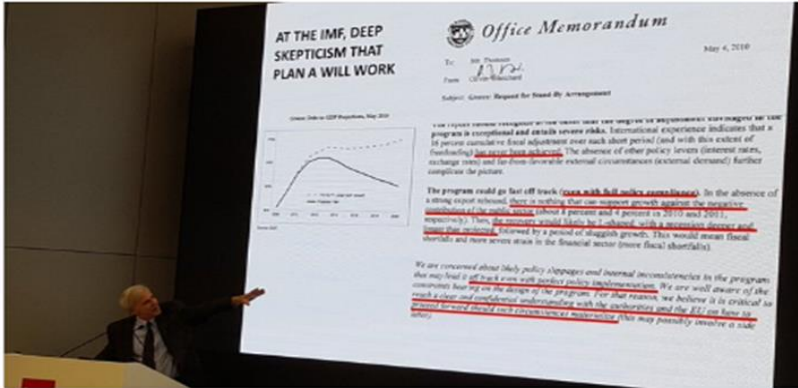
Πηγή: Independent Evaluation Office (IEO) of the IMF, *The IMF and the Crises in Greece, Ireland and Portugal*, 2016, σ. 4

Παράρτημα 4 - Εσωτερικό Έγγραφο ΔΝΤ Μάιος 2010

 Olivier Blanchard
@ojblanchard1

I did not leak, but am not too unhappy that it did leak :). 7 years already, and still no clear/realistic plan.

Trineesh Biswas @TrineeshB
.@PaulBlustein: in 2010, @ojblanchard1 warned austerity cld go awry, even if done to plan. DSK broached debt restructuring: Trichet said "no!"

1:49 AM - Feb 15, 2017

Πηγή: Twitter Olivier Blanchard (@ojblanchard1), διαθέσιμο στο <http://bit.ly/2G1irib>

Η έρευνα πάνω στην οποία βασίζεται η διπλωματική εργασία αφορά το διάστημα έως και την 9η Δεκεμβρίου του 2018. Ως εκ τούτου, ενδεχόμενες νεότερες εξελίξεις σε σειρά ζητημάτων (πολιτικές του ΔΝΤ, μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, κ.ά.) δεν περιλαμβάνονται.